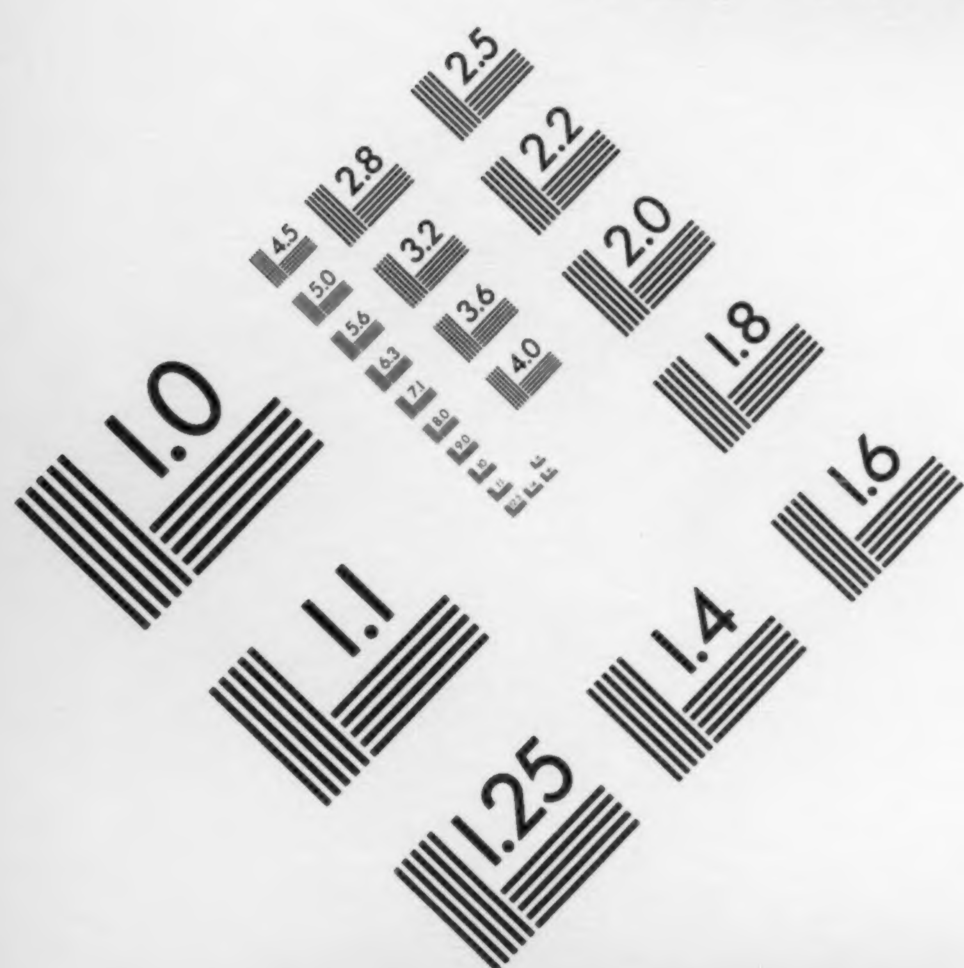
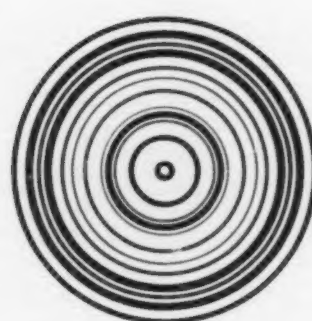
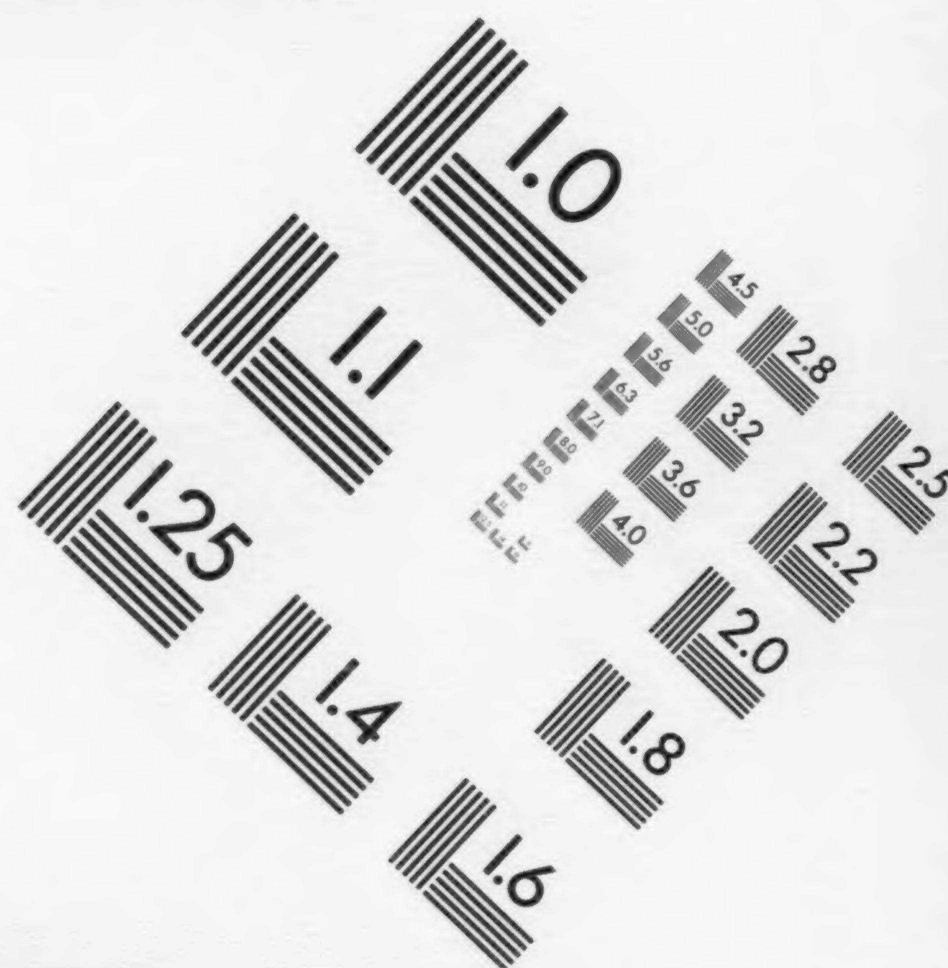
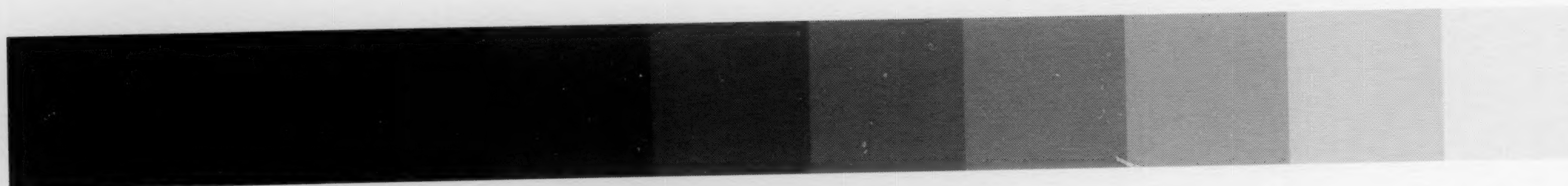
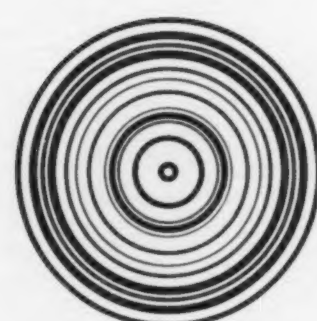
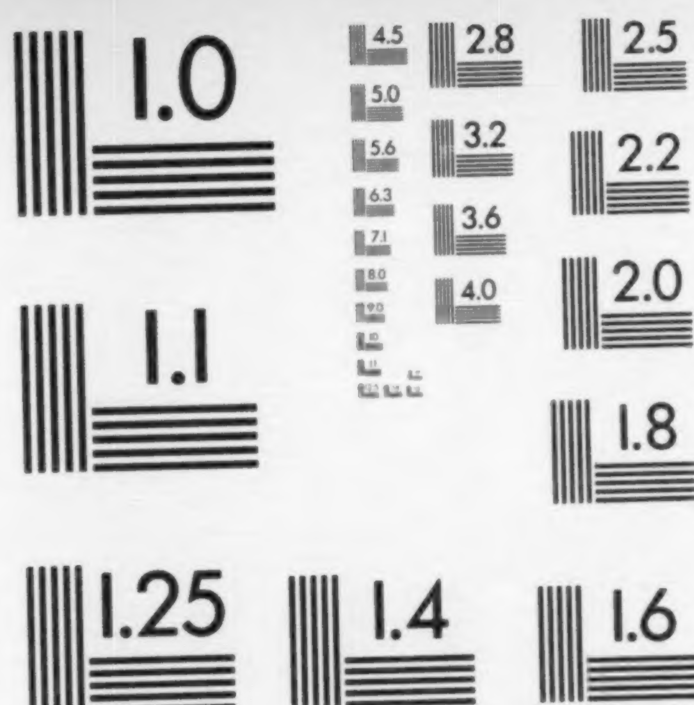
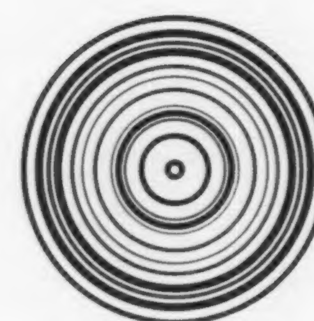
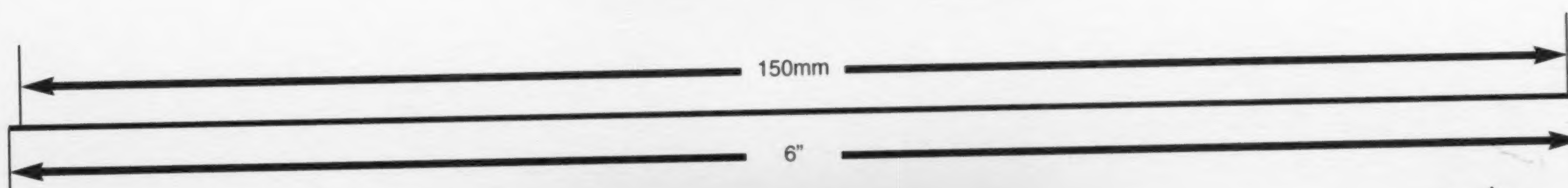
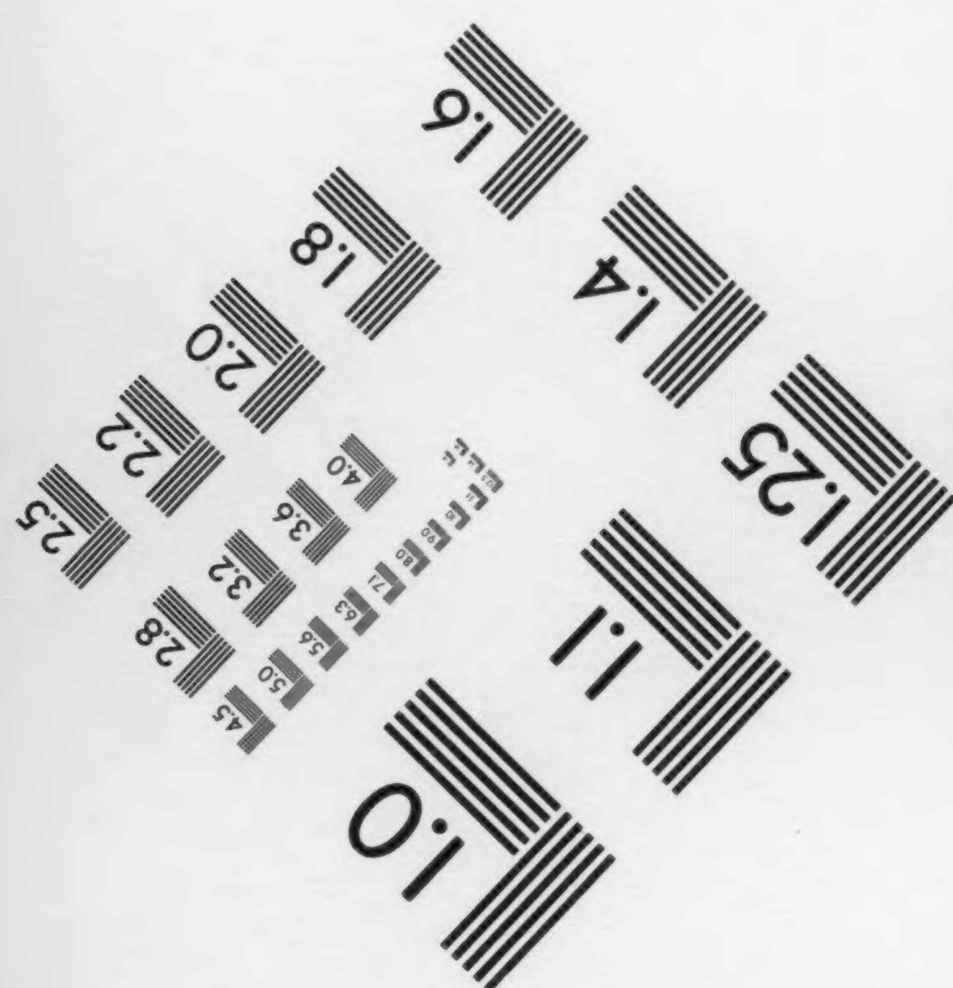
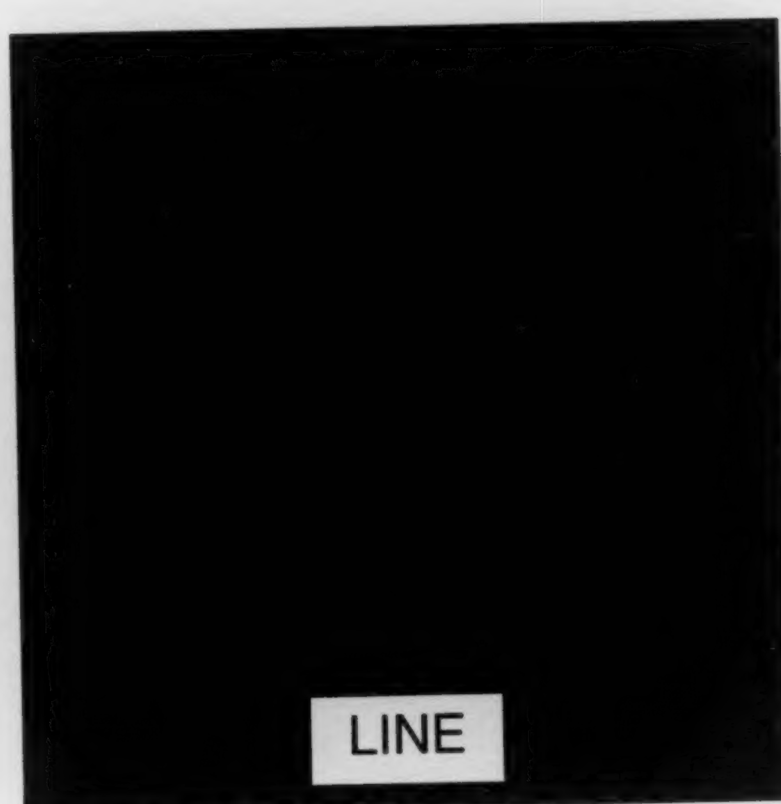
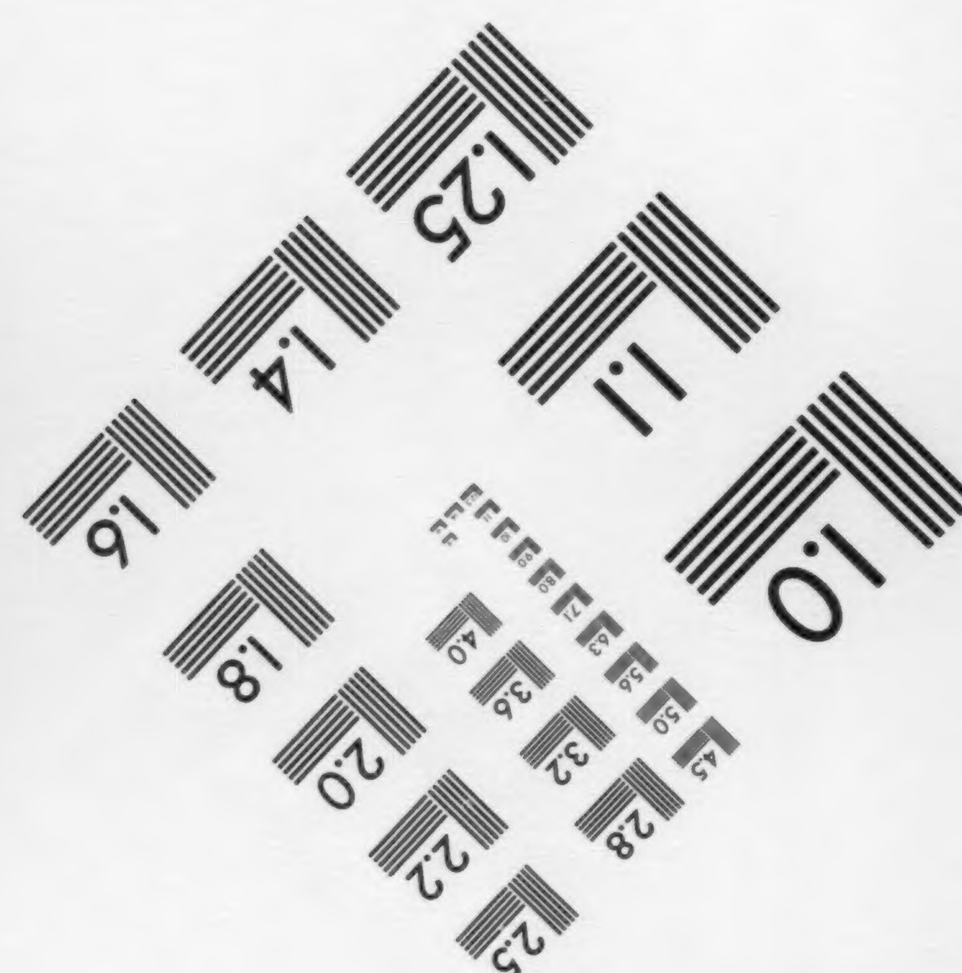
START

CONTROL TEST TARGET
for Kodak Quality Monitoring

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.
It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.
Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT IMAGING

YIDDISH DRAMA

PRESERVATION PROJECT

YIVO
LIBRARY

REEL
Y-2004-1878.12

Leivick, H.
Der goylem: dramatishe poeme in akht bilder
Vilne, 1927.

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2004-1878.12

Leivick, H., 1888-1962.
Der goylem : dramatishe poeme in akht bilder
3. oyfl.
Vilne : Vilner farlag fun B. Kletskin, 1927.
254 p. ; 21 cm. Geklibene verk fun H. Layvik ; 2

1. Yiddish drama.—lcsh
I. Lithuania-Vilnius.

ID: NXYH00-B6007 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /106150

Reduction ratio X 10.0

ה. לייוויק

דער גולם

באנד II

ווילנע — 1927

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

געקליבענע ווערק פון ה. לייוויק

II

דער גולם

דראמאטישע פאעמע
אין אכט בילדער

ווילנע—1927

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

ה. לייוויק

דער גולם

דראמאטישע פאעמע
אין אכט בילדער

דריטע אויפלאגע

ווילנע—1927

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

דעם אָנדענק
פון מײנע פאַרסטאָרבענע עלטערן
שאול און אסתר

PRINTED IN POLAND

H. Lywik. — „Der Golem", (dramat)

Drukarnia „Wyd. Wileńskie" B. Kleckina, Wilno

פערזאָנען

מהר"ל
רביצין
דבורהל
דער גולם
יצחק
יעקב
שמש
ר' באסעווי
תנחום
טאַדעוש
מאַנאַך

וואַנדערער:
דער אַלטער בעטלער
דער יונגער בעטלער

אָרעמע לייט:
דער הויכער
דער רויטער
דער בלינדער
דער קרומער פוס
דער האַרבאַטער
דער קראַנקער

דער אינו נראה
דאָס געשטאַלט פון מהר"ל
דער גייסט פונם נישט־באַשאַפענעם
דאָס געשטאַלט פון טאַדעוש
דער מאַן מיטן קרייץ
הייל־רוחות
די אונטערערדיקע
ייִדן

פראָג. זיבעצנטער יאָרהונדערט.

ל י י ם

אַ ליידיקער פּלאַץ אויפן ברעג מיין היימישער פּראַג. פּאַרטאָג. אַלץ אַרום איז שטיל און פינסטער. ר׳ לוי ב״ר בצלאל, אָדער מהר״ל, אַ 70־יאָריקער זקן, שטייט איבער אַן אָפּגעצייכנטן בערגל ליים און קנעט אינם ליים אַ גוף פון אַ מענטשן. דער גוף איז שוין פאַרטיק. לעבן אים שטייט ר׳ אברהם דער שמש, העלפט אים אין דער אַרבעט, מהר״ל הויבט זיך אויף פון איבערן גוף און רעדט צום שמש:

מהר״ל

שוין פאַרטיק. אַלץ איז פאַרטיק. איצטער לויף אין שול צו יצחקן און יעקבן און הייס זיי קומען.

שמש

און איך זאָל שוין דאָרט בלייבן, רבי?

מהר״ל

פאַרבלייב אין שול. נאָר זע, אברהם,
זאָל זיין פאַרשלאָסן אין דיין האַרץ אויף אייביק
דער סוד, וואָס דו ביסט זוכה אים צו וויסן –
זאָלסט קיינמאָל זיך ניט אויסרעדן פאַר קיינעם.

שמש

אויף אייביק, רבי.

מהר״ל

און זיי זאָג אויך דערווייל ניט אויס, אַז אַלץ איז גרייט.
זיי דאַרפן אומגעריכטערהייט אַליין דערזען.
עס הויבט שוין אָן צו טאָגן, אייל.

שמש אָפּ

מהר״ל

בויגט זיך איבערן גוף

יאָ, אַלץ איז גרייט און איינגעהילט אין פינסטערניש.
די גרויסע שעה פון ווונדער קומט צוזאַמען מיטן טאָג, —
און אַז איך קוק אויף אָט דעם גרויסן גוף,
וואָס מיינע פינגער האָבן אויסגעקנאָטן און באַהעפט,
שוין זע איך, ווי עס שפּאַנט אַהער זיין שאָטן,
דער שאָטן פון אַ לעבעדיקן שוין...

הויבט דעם קאָפּ צו דער הויך

ווער בין איך דען צו זאָגן: איך באַהעפט? —
כ׳בין בלינד געווען און דו האָסט זעענדיק געמאַכט מיך,
פון הימל-הויך אַ וויי געטאָן אויף מיינע ברעמען
און מיר אַנטפּלעקט דעם שלאָפנדיקן גוף.
ער שלאָפט שוין דאָ ווער ווייסט פון וויפיל דורות...
און ערגעץ וואַנדערט זיין נשמה אום פאַרבענקטערהייט.
צי האָט פון דורותדיקן וואַנדער די נשמה
צום שלאָפעדיקן גוף צוריק דעם וועג פאַרגעסן,
צי אפשר שלאָפט זי אויך אין ערגעץ-ווו באַזונדער
און וואַרט אויך, ווי דער גוף, דו זאָלסט אַ צווייטן מאָל
צעעפענען מיר מיינע ברעמען און אַנטפּלעקן...
אָט הער איך פליגלען דרייען זיך אַרום מיין קאָפּ,
די גאַנצע נאַכט אַרום איז פול מיט פלאַטער.
אַ וואַרטנדיקער אויסגעצויגן ליגט דער גוף,
אַן אָפּגעדעקטער קוקט אַרויף דער קאָפּ צום הימל
און פון די טויטע ליפּן רייסט זיך אַ געבעט...

פאַרדעקט דעם פּנים מיט די הענט. שטייט אַ לאַנגע צייט.

טרעט אָפּ אויף צוריק דערשראָקן

ווער איז עס דורכגעפלויגן מיר פאַרביי די אויגן,
מיט עפּעס שטעכעדיקעס אָנגערירט מיין שטערן,
מיט עפּעס גרילצנדעס געשריען מיר אין אויער?
פון וואַנען קומט דער טעמפּער אָפּקלאַנג, וואָס איך הער?

קוקט זיך אַרום און הערט זיך צו

איך זע ניט קיינעם. שטיל. עס פליסט דער טייך,
עס לעשן זיך די שטערן איינער נאָכן צווייטן.
די מזרח-זייט האָט שוין געדאַרפט זיך דורכשיינען,
זי ווערט גאָר פינסטערער... אָ, שטאַרק מיך, בורא-עולם,
איך האָב אין מיטן פון מיין האָפערדיקער פרייד
דערזען אַ צווייטן שאָטן פון דעם גרויסן גוף...

עס דערהערט זיך מיטאַמאָל אַ ווייטער שאָרך, און עפּעס דורכוויס שוואַרצעס
שפּאַנט איבערן טייך, וויגט זיך און דרייט זיך אַרום זיך אַליין

ווער טרעט עס אויף דער אויבערפלאַך פון טייך?
ווער נענטערט זיך צו מיר און ווערט ניט נענטער,
דערווייטערט זיך פון מיר און ווערט ניט ווייטער?

דאָס געשטאַלט וואַקסט אויס פאַרן מהר״לס אויגן

מהר״ל

ווער ביסטו, פינסטער געשטאַלט?

געשטאַלט

דערקענסט מיך ניט?

מהר״ל

איך זע ניט דיין געזיכט.

געשטאַלט

דערקענסטו ניט מיין קול?

מהר״ל

דיין קול איז ווי אַ קאַלטעס ווינט,
וואָס טראָגט זיך אין אַ טיפער גרוב אַרום
און האָט ניט קיין אַרויסגאַנג, קיין אַריינגאַנג.

געשטאלט

איך האָב אַ קול, וואָס איז נאָך ניט קיין קול
איך האָב אַ האַרץ, וואָס איז נאָך ניט קיין האַרץ.

מהר״ל

ווער ביסטו, זאָג, ווי רופט מען דיך ביים נאָמען?

געשטאלט

ערשט שפּעטער וועט מען מיך ביים נאָמען רופן,
דערווייל בין איך נאָך אויף דער וועלט ניטאָ,
דערווייל בין איך אַ שאָטן פון אַ שאָטן —

מהר״ל

פון וואַנען קימסטו?

געשטאלט

איך בין געקומען וואַרגן דיך: באַשאַף מיך ניט,
ניט נעם מיך פון מיין רויקייט אַוועק.

מהר״ל

פאַרשווינד, איך הייס.

געשטאלט

איך זאָג דיר נאָכאַמאָל און וואָרן דיך: באַשאַף מיך ניט.
דו זעסט: עס לעשן זיך די שטערן אַלע,
אַזוי וועט אויסגעלאָשן ווערן יעדער שיין
פון יעדנס אויג, וואָס וועט אַ קוק טאָן נאָר אויף מיר;
און ווו מיין פוס וועט נאָר אַ טראָט געבן
פאַרוויסטונג בלייבן וועט אויף יענעם אָרט,
צו וואָס איך וועל נאָר צולייגן מיין האַנט
אויף שטויב און אַש צעשאָטן וועט עס ווערן...—

ניט בייט מיר אויס מיין פינסטערניש, מיין שטילקייט
אויף דעם גערויש פון גאַסן און פון מענטשן.

מהר״ל

אָ, העלף מיר אין דער שווערסטער רגע, גאָט.

געשטאלט

איך ווייס, דו וועסט ניט הערן מיין געבעט.
דאַרום בין איך געקומען וואָרנען דיך —
מיין וואָרנונג זאָל אויך זיין, ווי אַ געבעט.
דו האָסט אַ גאַנצע נאַכט געקנאָטן מיך,
געפורעמט מיך מיט קאַלטקייט און רציחה —
און מיר איז גוט אַזוי געווען צו זיין נאָר ליים,
צו ליגן טויט און רויק אויסגעמישט
מיט אַלע זעמדעלעך און שטיינדלעך פון דער ערד
פון אייביקייט ביז אייביקייט אַזוי...

מהר״ל

פאַרשווינד צו דיין באַהעלטעניש, געשטאַלט.
עס זאָל דיין מורא פאַרן לעבן און דיין טרויער
מיט דיר אין דיין באַהעלטעניש אַוועק. —
ווען קומען וועט די שעה פון גרויסן וווּנדער,
אַזוי ווי עס אַנטלויפט די נאַכט פון מזרח,
אַזוי וועט דיין פנ צווייפלונג אויך אַנטלויפן.
עס האָט מיך גאָט געשיקט, איך זאָל דיך קנעטן,
איך זאָל דיך אָפּטיילן פון שטיינערדיקן באָדן
און מיט דעם ערשטן שיין, וואָס צינדט זיך אָן אין הימל,
אַריינבלאָזן אין דיר אַ לעבעדיקן אָטעם.

געשטאלט

איך וויל ניט.

מהר״ל

עס איז דיין רצון גאָרנישט. אָנגעצייכנט
שוין זענען אַלע וועגן, טעג און נעכט
פֿאַר דיר און אַלע מעשים דיינע.
דו ווערסט באַשאַפֿן ניט אַזוי זיך לעבן,
נאָר גרויסע וווּנדער טאָן, באַהאַלטן און פֿאַרבאָרגן.
געהיימניספֿולע וועלן זיין די מעשים דיינע.
ס׳וועט קיינער פֿון דיין גבורה גאָרנישט וויסן,
אַ האָלץ-העקער, אַ וואַסער-טרעגער וועסטו זיין.

געשטאַלט

אַ גולם.

מהר״ל

אַ שליח פֿון אַ פֿאָלק, אַ גרויסער גבור.

געשטאַלט

אַ משרת – איבער וועמען צו געוועלטיקן •

מהר״ל

אַ לעבעדיקער מענטש.

געשטאַלט

אַ לעבעדיקער מענטש ? וואָס שטייסטו און דו וואַרטסט ?
ווו איז שוין די נשמה, וואָס עס דאַרף אין מיר אַריינגעבלאָזן
ווערן ?

וואָס עפֿנסטו ניט אויף די אויגן מיר ?
וואָס שטעלסטו ניט אַריין קיין האַרץ אין מיר ?
ווו איז די צונג, די ציין, ווו איז דאָס בלוט,
וואָס דאַרף אין מיר אַריינגעגאָסן ווערן ?

ווי ווילסטו, איך זאָל זיין ? אַ בלינדער, צי אַ שטומער ?
אַ הינקעדיקער, אפֿשר גאָר אַ טויבער ?
און אפֿשר אַלץ צוזאַמען, זאָג... עס גייט די נאַכט אַוועק,
עס קומט דער טאָג. אָ, פֿינסטערניש, אָ פֿינסטערניש,
איין רגע נאָך אין דיינע אָפּגרונטן פֿאַרדעק מיך,
און לאָז מיר זיין איין רגע נאָך וואָס ביז אַהער :
אַ טויטער בערגל אויסגעטריקנט ליים.

דאָס געשטאַלט ווערט צעפֿלאָסן אין דער פֿינסטערניש

מהר״ל

אין מיין געלייטערטער געהייליקטער כּוונה
אַ פֿינסטערניש האָט זיך אַריינגעריסן.
איך האָב אַליין מיט מיינע שרעקעדיקע ווערטער
אַ פּגימה אין דעם קומענדיקנס האַרץ געמאַכט.
אָ, איך האָב ניט ביַיגעשטאַנען דעם נסיון
און האָב ניט אויסגעהיט מיין האַרץ פֿון טרויער,
פֿון צער און פֿון רחמנות... שווער און שווערער
איצט פֿאַלט אויף מיר מיין שרעקעדיקע וואָרט.
איך האָב אַליין מיט מיינע הענט זיין מזל אָפּגעווענדט
צום וועג פֿון פּיין, צעטומלעניש, צעמישונג...
און וואָכן-לאַנג דורך גאַנצע טעג און נעכט
איך האָב מיין מח און מיין האַרץ געלייטערט,
אינגאַנצן אויסגעטאָן פֿון זיך און פֿון דער וועלט,
אין איין מחשבה, דיין מחשבה, זיך פֿאַרוואַנדלט.
איך האָב געזען פֿאַר זיך נאָר איינעם, איינעם
אָט קומט ער און אָט עפֿנט ער די אויגן.
אַ שמייכל אַ באַהאַלטענער אויף זיינע ליפּן
און גבורה אייזערנע אין זיינע אָרעמס.
ער זעט — און קיינער ווייס ניט, אַז ער זעט,
ער גייט – און קיינער ווייס ניט זיינע וועגן,
זיין לעבן און זיין טויט – איין שטילער אָטעם,

איין רויקער, פֿאַרבאָרגענער בטחון...
ער קומט ניט צווישן קיינעם און ער רעדט ניט,
ער ליגט זיך אַ פֿאַרוואָרפֿענער אין ערגעץ
און וואַרט אויף דער מינוט צו זיין גערופֿן..
און איצט וואָס זאָל איך טאָן? אין לעבעדיקן וואָרט
אַריינגעכאַפּט האָט זיך דער צווייפֿל און דער שרעק,
די ביטערע און כעסדיקע איינזאַמקייט...
איך זע, איך בין ניט ווערט אין דיינע אויגן;
און אפשר האָב איך צופֿיל זיך געגרויסט,
אַריינקוקן געוואָלט אַהין, ווו קיין מענטש נאָך
האָט ניט אַריינגעקוקט ביז היינט... איך זע, איך זע –
וואָס בין איך געגען דיר? – אַ וואָרעם קליין,
אַליין – אַ שטיקל ערד, אַ זעמדל שטויב...

לאַנגע שטילשווייגונג

עס באַווייזט זיך דאָס געשטאַלט פֿונעם בוֹמר טאַדעיש. ער גייט גלייך אַנטקעגן מהר"ל

מהר"ל

טאַדעוש. יאָ, ס'איז ער, ער גייט אַנטקעגן,
איך האָב נאָר דערמאָנט אים אין געדאַנק, –
פֿון גאָט אַ צווייטער סימן זאָל עס זיין?

געשטאַלט

שלאָגט זיך אָפּ אָן מהר"ל. טרעט אָפּ צוריק

וואָס טוסטו דאָ אין מיטן נאַכט?

מהר"ל

ניט מיטן נאַכט, נאָר אָנהויב טאָג איז שוין.

געשטאַלט

וואָס טוסטו דאָ אין אָנהויב טאָג?

מהר"ל

איך טו אין אָנהויב טאָג, וואָס גאָט פֿאַרזאָגט מיר טאָן.

געשטאַלט

און וואָס האָט גאָט פֿאַרזאָגט דיר טאָן אַזוינס,
וואָס איך זאָל דאַרפֿן קומען זיין דערביי?

מהר"ל

דו דאַרפֿסט ניט זיין. קאָנסט ווייטער גיין דיין וועג.

געשטאַלט

אַז איך קאָן גיין מיין וועג, דאָס איז באַוווּסט.
טאַדעוש גיט אַן עצה זיך אַליין.
נאָר זע, פֿונוואַנען קומען דאָס צו דיר אַזוינע אויגן?
רציחה שפּריצט פֿון זיי און שוואַרצע גבורה.
ווי קומט רציחה צו אַ רב? איך האָב שוין אין מיין לעבן,
אין תּפֿיסות און אויף שייטערס פֿונעם הייליקן געריכט,
געזען אַזויפֿיל פּנימער פֿון יידן,
אַזויפֿיל אויגן אַלערלייִקע, און קיינמאָל נאָך
האָט ניט געמאַכט זיך מיר צו זען אַ יידנס אויגן,
וואָס זאָלן טאָן אַ קוק אויף דיר מיט אמתער
גזלנישער רציחה, פּונקט ווי דיינע איצט –
זיי זעען אויס, ווי אויגן פֿון אַ ווילדן גולם...

מהר"ל

פֿאַרדעקט זיך מיט די הענט. זיינע אַקסלען צוקן

געשטאַלט

וואָס האָסטו מיט אַמאָל פֿאַרדעקט דאָס פּנים?
געבליבן שטיל? און וואָס איז דאָס? ווער ליגט דאָ אויף דער ערד?

אַ מת, צי וואָס ? די גאַנצע צייט איך שטיי
און ניט באַמערקט.

בויגט זיך איין און קוקט אויפן לייטיקן גוף

וואָס זעען מיינע אויגן ?
וואָס טוט זיך דאָ ? אַ מענטש פון ליים געקנאָטן
ליגט אויסגעצויגן אויף דער ערד —

טרעט אָפּ און צלמט זיך

אָ, יעזוס הייליקער !

מהר״ל

ביז וואַנען ער וועט זוכה זיין צום לעבן,
אַ האַנט אַ הויב טאָן, אויפשטעלן אַ פוס,
טראָג איך דערווייל דעם קוק פון זיינע אויגן —

געשטאַלט

באַשיץ מיך פון ניט-גוטן און פון אַלע
גיט-געצלמטע, פאַרשאָלטענע, אָ יעזוס...

פאַרשווינדט

מהר״ל

שווייגט אַ לאַנגע צייט. כאַפּט זיך אויף ווי פון פאַרגעסנהייט. קוקט זיך אום

אַ צווייטער צייכן זאָל עס זיין פון דיר ?
איך זע, עס מוז געשען. די האַנט פון גאָט
האָט מיך צוזאַמען מיט דעם בערגל ליים
אַריינגערינגלט אין איין רינג, צונויפגעפּאָרט...
און אַלץ, וואָס איך פאַרטראַכט, דערזע איך,
און אַלץ וואָס איך דערזע וועט קומען...
עס מוז געשען, עס מוז...
און איצט איז גוט און ליכטיק אויף מיין האַרצן —
ווייל איך — וואָס בין איך ?... דיינע צייכנס זענען אמת, —

עס מוז געשען, עס מוז...

עס קומען פונם וועג פון שטאָט מהר״לס צוויי תלמידים, יצחק הכהן און יעקב הלוי. יעקב טראָגט אין האַנט אַ פּעקל קליידער. זיי קומען שטיל, קוים רירנדיק די ערד מיט די פיס

מהר״ל

גייט זיי אַנטקעגן

איר זיינט אין צייט געקומען, קינדער.

יצחק

עס טאָגט שוין, רבי.

מהר״ל

האָט קיינער אייך באַמערקט ?

יעקב

מיר זיינען אָן דער זייט פון וועג געגאַנגען.

מהר״ל

איר האָט אין שול די גאַנצע נאַכט פאַרבראַכט ?

יצחק

די גאַנצע נאַכט. באַזונדער איינער פונם צווייט,
געשטאַנען זיינען מיר און תפלה הויך געטאָן,
ביז האַלבע נאַכט קיין ליכט ניט אָנגעצונדן.
די פינסטערניש האָט אונז אַרומגעכאַפּט,
ווי מיט אַ דיקער וואַנט צעשיידט אונז איינס פון צווייטן,
אַזוי דערווייטערט, אַז דער קול פון יעדן
האָט צו דעם צווייטנס אויער ניט געקאָט דערגרייכן.
פון אָנפאַנג האָט די ווייטקייט מיך געשראָקן,

אַזוי ווי איך וואָלט ערגעץ אין אַ שוואַרצן וואַלד
געזוכט אַ וועג, און ניט געפונענדיק, געלאָפן
אַלץ שנעלער און אַלץ ווייטער אין זיין טיפקייט.
נאָר מיטאַמאָל האָב איך איינגאַנצן זיך בּאַרויקט
און טיפער נאָך און טיפער זיך דערווייטערט...

יעקב

און נאָכדעם, רבי, הערט וואָס איז געשען:
מיר שטייען, דאַכט זיך איינער פונם אַנדערן פון ווייטן,
און פינסטער איז, מיר רירן ניט פון אָרט זיך.
אַזוי ווי צוגעקלעפּט מיר וואָלטן זיין צום בּאָדן,
און יעדן דאַכט זיך, אַז ער איז נאָר איינער,
אַליין אין שול... אָט קומט אָן האַלבּע נאַכט און מיר,
ווי איר האָט אונז פאַרזאָגט, מיר צינדן אָן די ליכט
וואָס יעדער האָט פון פריער אָנגעגרייט –
ערשט — וווּנדער זעען מיר: מיר שטייען בּיידע
דערנענטערט איינער לעבן צווייטן האַנט בּיי האַנט,
און בּיידנס ליכט זיי שיינען אונז אין פּנים...

יצחק

אַ גרויסער ווּנדער, רבי.

מהר״ל

אַ גוטער סימן, קינדער, אייער האַרץ
עס האָט געלייטערט זיך דורך תּפילות,
געוואָרן ראוי צו דער גרויסער בּרכה,
וואָס אייער מויל וועט דאַרפן בּאַלד אַרויסזאָגן.

יצחק

מען מעג אויף אים אַ קוק טאָן, רבי?

מהר״ל

איר מעגט. גייט צו און טוט אַ קוק.

בּיידע בּויגן זיך צום גוף און קוקן

יעקב

דערווייל נאָך זעט מען גאָרנישט. ליים.

יצחק

אָט נעמט דער ליים און עפנט אויף אַן אויג...

יעקב

און טוט אַ הויב אַ פוס. —

יצחק

און טוט אַ קרים דאָס פּנים, טוט אַ לאַך...

שפּרינגט אָפּ אַ דערשראָקענער

מהר״ל

וואָס איז דיר, יצחק?

יצחק

דערשראָקן זיך. אַ קוק געטאָן אויף אים.
דערמאָנט זיך אָן אַ חלום אַ געזעענעם.

מהר״ל

אַ חלום? ווען?

יצחק

איך האָב געזינדיקט, רבי, זייט מיר מוחל.
אין האַלבּער נאַכט, ווען אָנגעצונדן האָבּן מיר די ליכט,
אַ ספר-תּורה האָבּן מיר פון ארון-קודש,
ווי איר האָט אונז פאַרזאָגט, אַרויסגענומען.
זי אָפּגעוויקלט, אויפגעמישט די סדרה בּראשית,
און איינער האָט דעם צווייטן אויפגערופן,

און יעדער האָט געלייענט זיבן מאָל
די ערשטע פּשרה; קיינער האָט די קריאה
נים געשטערט. מיר האָבן זיך די ספר-תּורה
צוריק אַריינגעשטעלט אין ארון-קודש,
און שטיל פֿאַר זיך גענומען זאָגן תּהילים.
און ווי איך שטיי אַזוי געווענדט צום וואַנט און זאָג,
ערשט מיינע ברעמען האָבן זיך גענומען קלעפּן.
איך שטאַרק זיך ניט איינצושלאָפֿן און נעם נאָך העכער
דעם תּהילים זאָגן... מיטאַמאָל, איך הער, געשרייען,
פֿאַרצווייפֿלטע געוויינען. ווערן נענטער, נענטער.
עס טוט אַ פּראַל די טיר און אַלע פֿענסטער.
די שול ווערט פֿול מיט יידן טויט-דערשראָקענע,
זיי וואַרפֿן זיך אין אַלע ווינקלען און זיי פֿאַלן,
צעלייגן זיך אָן אָטעם אונטער אַלע טישן...
און ווי זיי ליגן שטום אַזוי, — עס פֿליט אַריין
אַ מאָדנער מענטש אַזאַ, אַ הויכער מיט אַ גרויסן קאָפּ,
מיט לאַנגע הענט און גרינע שטעכעדיקע אויגן,
ער האַלט אַ שווערד אין האַנט און פֿעכט אין אַלע זייטן,
אַראָפּ, אַרויף, און שניידט אויף רעכטס און לינקס.
אָט ליגן אַלע שוין צעשניטענע אויף בלוט,
פֿאַרדעקטע אין דער פֿינסטערניש און גוססן...
אָט הויבט ער אויף די האַנט אויף מיר און וויל זי שוין
אַראָפּלאָזן אויף מיין קאָפּ אויך, — ערשט מיטאַמאָל
זענט איר אַריינגעקומען, רבי.

מהר״ל

איך?

יצחק

און ווי ער האָט נאָר אייך דערזען, אַזוי איז ער
געבליבן אָפּהענטיק, אַראָפּגעלאָזט די שווערד,
גענומען גיין צום טיר, נאָר איר האָט אים דעם וועג

פֿאַרשטעלט, אַרויסגעכאַפּט די שווערד פֿון זיינע הענט
און איבער זיין געזיכט אַ זעץ געטאָן, און — ווייַ,
איר האָט אים ניט געטראָפֿן —

מהר״ל

אויסער זיך

בישט געטראָפֿן?

יצחק

געטראָפֿן אין דער לופֿט.

מהר״ל

ער איז אַנטלאָפֿן?

יצחק

ניין, ער איז צעשוווּמען, ווי אַ שאָטן ניט געוואָרן.
די ליים-געשטאַלט האָט מיך דערמאָנט אָן אים.

מהר״ל

פֿאַר זיך

אַזויפֿיל צייכנס! אַזויפֿיל שלעכטע צייכנס.
צי וועט קיין איינציק שטראַל ניט דורכשיינען דורך זיי?
דורך אַלע וועגן פֿיר מיך, דורך אַלע וועגן,
נאָר זאָל דורך אַלץ, וואָס איז פֿאַר מיר פֿאַרשטעלט,
זיך דורכרייסן דער איין און איינציק שיין פֿאַר מיר...

יעקב

מען האָט אין שול גערעדט פֿון שלעכטע צייטן,
פֿאַרצייטיקע און איצטיקע, פֿון אַלע קלאַנגען,
וואָס גייען אום אין פּראָג, פֿון איינעם אַ רוצח,
וואָס האָט געמאָרדעט יידן קליין און גרויס,
איז האָט זיך אים געחלומט, רבי, איצט פֿון דעם —

מהר״ל

אָי, שלעכטע צייטן קומען אָן אויף אונז, תּלמידים מיינע,
און יעדערער פון אונז ער ווערט געבראַכט
צו שווערע אומפאַרמיידלעכע נסיונות...
און מיט די שלעכטע קומען אויך די גרויסע צייטן,
מיר דאַרפן גרייטן זיך און גיין אַנטקעגן זיי...
און איצט, איר זעט, האָט גאָט געבראַכט אונז
צום אָנפאַנג פון די שווערע גרויסע צייטן...
איך זע אויך אייך, איר שרעקט זיך פון דעם אַלעם,
איר שטייט געקלעמט אין אַנגסטן.

יצחק

מיר ציטערן די הענט פון שרעק. אַוועקלייגן דאָס פעקל, רבי?

מהר״ל

איז אַלץ דאָ אינם פעקל?

יצחק

אַלץ, רבי.

יעקב

עס טאָגט שוין באַלד.

יצחק

און ווו וועט ער זיך אויפהאַלטן, אין שול?

מהר״ל

ניט פרעגט אויף גאָר נישט מער. האַלט איין די שרעק,
באַהאַלט זי טיף אין האַרץ, און מיט דער שרעק
פאַרבאָרגט אויך אַלץ, וואָס איר וועט זען און הערן דאָ.
און איצט קומט-צו צום וואַסער אָפּגיסן די הענט...

גייען צום טייך

ווענט

דער חדר־מיוחד פון מהר״ל. באַגינען. מהר״ל קומט אַריין. דער באַ־
שאַפֿענער בלײַבט שטיין אויף יענער זײַט טיר. ער איז הויך. און די־
טיר צו נידעריק. אַז מען דאַרף זיך אײַנבויגן וויסט ער ניט.

מהר״ל

בויג אײַן דעם קאָפּ. די טיר איז נידעריק. און דו
ביסט הויך; זאָלסט וויסן אַלע מאָל — אַ הויכער,
וואָס וויל אַרײַנגיין אין אַ נידעריקער טיר,
דאַרף אײַנבויגן דעם קאָפּ. דו זעסט — אַזוי.

ווײַזט ווי מען בויגט אײַן דעם קאָפּ

גולם

קומט אַרײַן אַן אײַנגעבויגענער און שטייט

מהר״ל

הויב אויף דעם קאָפּ און גלײַך זיך אויס.

גולם

גלײַכט זיך אויס. שטייט שטום. ער איז שטאַרק און ריזיק. גרויסע אויגן. עטוואָס פֿאַמעס אין זיי און שווערס און אין דער זעלבער צײַט קינדישס. גראָבלעכע ליפּן מיט טיפֿע הינקלען פֿאַרענדיקטע. אַ פֿאַרגליווערטער שמייכל אויף זיי. דער שמייכל — פֿון גאָרנישט. און אָט, דאַכט זיך, נעמט דער שמייכל און צעקרימט זיך און ברעכט אויס אין אַ געוויין. געקרייזלטע שוואַרצע האָר אויף זײַן קאָפּ. אַזוי אויך די וואָנצעס און די באָרד. די אויגן זײַנע עפֿענען זיך אַלץ מער און מער פֿונאַנדער, קוקן צעגלאָצטע אויף אַלץ אַרום

מהר״ל

די אויגן דיינע זענען אָפן. דו האָסט געזען
דעם הימל שוין, די זון, וואָס גייט אין מזרח אויף,
באַגעגנט יידן שוין אין גאַס, און דיינע פיס
זיי האָבן שוין געטראָטן איבער גאַסן, הויפן.
איך האָב גערעדט צו דיר און רעד אויך איצט צו דיר.

גולם

שווייגט

מהר״ל

דו האָסט אַ מויל און ציין, אַ צונג צום רעדן, —
וואָס שווייגסטו?

גולם

שטומט

מהר״ל

רעד, איך הייס דיר רעדן. יאָסל איז דיין נאָמען.

גולם

ציטערט אויף

יאָסל?

מהר״ל

דו ביסט אַ מענטש.

גולם

אַ מענטש.

מהר״ל

דו האָסט אַ האַרץ צום לעבן.

גולם

צום לעבן.

מהר״ל

שטיי ניט אָפּהענטיק אַזוי.
דיין נאָמען דאָך געדענקסטו —

גולם

שווייגט

מהר״ל

האָסט פאַרגעסן? יאָסל איז דיין נאָמען. זאָלסט געדענקען.

גולם

יאָסל.

מהר״ל

און מיך ווי רופט מען, ווייסטו?

גולם

רבי.

נעמט שפּאַנען איבערן שטוב, קריכט איבער די בענק, טיש, וואַרפט זיי אום
שפּאַרט זיך צו דער וואַנט. שטויסט זי. די שויבן ציטערן

מהר״ל

וואָס טוסטו? שטיי. וועסט אויפוועקן פון שלאָף
דאָס גאַנצע הויז.

גולם

איך וויל אַרויס פון דאַנען.

שלאָגט אין וואַנט

מהר״ל

איך זאָג דיר — שטיי. אַרום אַ באַנק, אַ טיש,
מען גייט פאַרביי און ניט מען קערט זיי איבער,
און דורכגיין דורך אַ וואַנט אויך קאָן ניט קיינער.
איך זאָג דיר, שטיי, ניט שלאָג אין וואַנט.

גולם

איך וויל אַרויס פון דאַנען.

מהר״ל

איך האָב דאָך אויפן וועג שוין דיר פאַרזאָגט,
זאָלסט פאָלגן אַלץ, וואָס איך וועל דיר באַפעלן.

גולם

זעצט זיך אַראָפּ אויפן דיל הילפלאָז

איך פאָלג דיך, רבי.

מהר״ל

אַלעמאָל זאָלסטו
צו מיינע רייד זיך צוהערן און ניט פאַרגעסן.
געדענקסט דיין נאָמען?

גולם

יאָסל רופט מען מיך, איך ווייס.

מהר״ל

שטיי אויף פון דיל און זעץ זיך אויפן באַנק.

ער נעמט אים פאַר אַ האַנט, העלפט אים אויפשטעלן זיך און זעצט אים אַוועק אויפן באַנק

ביסט מיד, איך זע, דו קומסט פון ערגעץ ווייט.
ניט האָב קיין מורא. ביסט אַ גוטער אורח דאָ.

גולם

אַ גוטער אורח דאָ.

קוקט זיך אַרום און שמייכלט

מהר״ל

וואָס שמייכלסטו?

גולם

איר ווייס ניט, רבי. אויף די שויבן ברענט עפּעס.
איך ווייס ניט, רבי.

מהר״ל

די זון גייט אויף אַנטקעגן.

גולם

דיין באָרד איז לאַנג און ווייס, און מיינע — שוואַרץ.

מהר״ל

אַהינטערן שטאָט האָב איך דערזען דיך ליגנדיק.
דו ביסט געשלאָפן שטאַרק.

גולם

איך ווייס ניט, רבי,
אַ פייער קומט פון ערגעץ צו די שויבן,
ער ווערט אַלץ רויטער, גרעסער. אויך די ווענט
זיי ווערן אָנגעצונדן, זע, און אויך דיין פנים...

שפּרינגט אויף און לאָזט זיך ווידער שפּאַנען

מהר״ל

וווהין?

גולם

אַהין. צום פייער. כ׳האָב מורא דאָ צו זיין.

מהר״ל

דו טאָרסט ניט גיין.

גולם

איך וויל אַהין, איך וויל.
דו ביסט אַנטקעגן מיר אַ קליינינקער אַזאַ,
אַן אַלטינקער, אַ קליינער קאָפּ אַזאַ ביי דיר,
דו רעדסט צו מיר און טרייסלסט זיך.
עס ציטערן די הענט ביי דיר.

מהר״ל

האָסט ווידער שוין פאַרגעסן ווער איך בין!

גולם

איך ווייס נישט.

מהר״ל

וועסט מיין משרת זיין.
אויף דעם ביסטו אין הויז צו מיר געקומען,
וועסט זיין אינגאַנצן אונטער מיין רשות.

גולם

וואָס דאַרף איך טאָן?

מהר״ל

דערווייל נאָך גאָרנישט.
וועסט וווינען דאָ, צי אפשר ערגעץ אַנדערש.
דו ווילסט אין מיין הויז וווינען?

גולם

ניין.

מהר״ל

דו קאָנסט אין ערגעץ ניט אַוועקגיין. ביסט אַ פרעמדער.
ביי מיר אין הויז וועט זיין דיר גוט און היימיש.

גולם

עס הויבט זיך עפּעס אינווייניק אין מיר און ווערגט,
און קלאַפּט, אַ קלינגעריי אין ביידע אויערן,
און פאַר די אויגן — רויט און גרין...
און מיינע פיס זיי הויבן זיך, זיי ווילן גיין,
און מיינע הענט אָט גיבן זיי אַ כאַפּ דיך פאַרן האַלז
און טראָגן זיך ייִוועק מיט דיר... וואָס איז דאָ, זאָג,
איך וויל אַנטלויפן און איך קאָן ניט.

שרייט

זאָג, וואָס איז דאָ?
איך וויל אַ זעץ טאָן מיט אַ האַנט דיר איבערן קאָפּ —
און קאָן זיך ניט אַ ריר טאָן... זע, איך פאַל באַלד אום,
עס דרייען זיך די ווענט אַרום,
דער פייער דורך די שויבן ווערט אַלץ גרעסער,
עס קומען זיך די ווענט צוזאַמען מיט דער טיר
און ווילן זיך אויף מיר אַ וואָרף טאָן. לאָז מיך גיין...
איך וויל צעשליידערן, צעוואַרפן... כ׳וועל מיין קאָפּ
אַראָפּדרייען פון זיך אַליין און אויך די הענט און פיס.
פאַרלעש דאָס פייער אַרום מיר,
נעם צו די ווענט.

ער שטויסט זיך מיט ווילדקייט אין וואַנט אַריין, קלאַפּט מיט די פויסטן. די ווענט טרייסלען זיך

מהר״ל

איך הייס דיר ווערן רויק.
עס הויבן אָן צו קומען אין דיין גוף די גרויסע כחות,

זיי רייניקן פאַר זיך אַ וועג אין דיין נשמה.
די שוואַרצע פינסטערניש, דער גלגול פון דיין לעבן,
ניט אָפּגעלאָזט האָט נאָך דיין קאָפּ און האַרץ
און רעדט אַרויס פון דיר מיט אומרייניקייט און פלוך...

ער לייגט אַרויף די הענט אויפן גולמס קאָפּ, גלעט אים און נעמט אים איין

עס צוקן דיינע אַקסלען. זעץ זיך. אָטעם אָפּ.
איך האָב פאַרויסגעזען דעם אויסברוך פון דיין האַס.
ביז וואַנען עס וועט קומען יענע שעה פון קלאָרער פרייד,
פון אויסגעלייטערטן געוויין, פון שטראַלנדיקער רו —
זאָל אויפהערן דערווייל דיין בלינדער שרעק,
זאָל פאַלן אויף דיין האַרץ דערווייל מיין ערשטע ברכה,
מיין ערשטע טרייסט אויף דיין צעטומלטן געדאַנק.
דו ווייסט ניט ווער דו ביסט, און וווּנדערסט זיך מיט שרעק
אויף זיך אַליין, אויף דיינע הענט און פיס;
עס האָט מיט דיר געטראָפן עפּעס וואָס אַזוינס,
וואָס האָט אין דיין זכרון אָפּגעמעקט דיין גאַנצן לעבן
ביז היינט צו טאָג... דו הויבסט אָן פון דאָס ניי...
אַ גאַסט ביסטו ביי מיר, אַ גוטער גאַסט,
און דאָס אַליין איז שוין גענוג דו זאָלסט דערזען
דעם ערשטן אָפּשיין פון דיין ערשטער האָפענונג. —
פאַרוואַרף ניט אַזוי שווער דעך קאָפּ.

מען גייט אַהער.
האָסט אויפגעוועקט דאָס גאַנצע הויז. זאָלסט גאָרנישט רעדן.
דו ביסט אַ גאַסט געקומען פון דער ווייטער פרעמד —
און דאָס וועט זיין דיין ענטפער.

גולם

איך בין אַ גאַסט געקומען פון דער ווייטער פרעמד,
פאַרגעסן אַלץ, וואָס איז מיט מיר געווען...

רביצין און דבורהל קומען אַריין דערשראָקענע, אויפגעוועקטע פון שלאָף

רביצין

וואָס טוט זיך דאָ? ווער האָט אַזוי די שטוב געטרייסלט?

דבורהל

אַזוינע שרעקלעכע געשרייען, זיידע.

מהר״ל

עס האָט זיך אייך געחלומט.

רביצין

גאָר געחלומט —
עס האָט מיך פונם בעט אַרויסגעשליידערט.
אַזוינע גוואַלדן... זע, ווער זיצט עס דאָ?
ווער איז ער, אריה לוי?

דבודהל

אוי, אַ מענטש אַ מאָדנער.

מהר״ל

וואָס האָט איר זיך אַזוי דערשראָקן ביידע?
אַן אורח פון דער פרעמד. פון טבילה גייענדיק
דערזען האָב איך אים ליגנדיק אין גאַס
אַן אויסגעמאַטערטן פון וועג. ווער איז ער? וואָס? —
איך קאָן ביי אים ביז איצט נאָך ניט דערגיין.
ער רעדט אַזוי ניט קלאָר און ניט פאַרשטענדלעך,
אַז בעסער שוין מען זאָל אים גאָר נישט פרעגן. —
אַן אָרעמאַן ווייזט אויס.

דבורהל

ער זעט אויס אומגליקלעך אַזוי —

רביצין

און קוקט ניט אויס גאָר ווי אַ ייד. אַזוינע הענט,

אַזוינע אַקסלען האָט עס דיר אַ מענטש. —
עס שרעקט מיך עפּעס, אריה לוי. —

מהר״ל

שרעק זיך ניט.
דאָס זעט ער אויס אַזוי פון וועג.

דבורהל

אוי, באָבע, קוק.
אַזוינע אויגן שטעלט ער אויס אויף מיר; —
וואָס וויל ער, זיידע? פרעג אים.

מהר״ל

גייט אין שטוב.
ער איז אַ שווייגנדיקער מענטש. ער ענטפערט ניט.

דבורהל

אָט הויבט ער ווידער אויף דעם קאָפּ און קוקט.
אַזוינע גלאַנציקע און טרויעריקע אויגן.

רביצין

ניט קוק אויף אים, קום גיין פון דאַנען, טאָכטער;
אַן אָרעמאַן — מען דאַרף אויף אים רחמנות האָבן. נאָר
דער מענטש געפעלט מיר ניט. ווי רופט מען אייך, ר׳ אורח?

גולם

יאָסל.

שמייכלט. שטעלט זיך אויף און קוקט אָנגעשטרענגט מיט באַוואונדערונג אויף דבורהלען

רבי, ווער איז זי?
וואָס האָט זי מורא, רבי? וואָס אַנטלויפט זי?

דבורהל

באַהאַלט מיך, באָבע; קום אַרויס פון דאַנען,
ער קוקט אויף מיר. איך שרעק מיך.

רביצין

זעסט —
דאָס קינד דערשראָקן. אַ משוגענער צי וואָס?
אַזוינע אויגן שטעלט עס אויס אַ מענטש!

מהר״ל

וואָס קוקסטו, יאָסל?

גולם

ווער איז זי, רבי? וואָס אַנטלויפט זי?

מהר״ל

זי איז מיין טאָכטער, הערסט? זאָלסט וויסן.
זאָלסט גאָרנישט רעדן וועגן איר.

גולם

עס הענגען
אַריבער אירע אַקסלען אירע לאַנגע האָר. —

דבורהל

וואָס רעדט ער, באָבע? קום כ׳האָב מורא.

רביצין

אַ חרפּה גאָר אַזוינס צו הערן.

מהר״ל

ער ווייסט אַליין ניט וואָס ער רעדט. ער איז צעטומלט,
געררירט, ווייזט אויס, אַ ביסל פונם זינען...

גולם

פּלוצלינג

עסן.

מהר״ל

עסן? יאָ, גיי ברענג אים וואָס.

רביצין

נאָך פאַרן דאַווענען?

מהר״ל

זעסט ניט, ווער ער איז?

רביצין

דו, טאָכטער, קאָנסט נאָך שלאָפן גיין אַ ביסל,
איך וועל אַליין שוין ברענגען אים צו עסן.

רביצין און דבורהל אָפּ

גולם

וווהין איז זי אַוועק?

מהר״ל

דיר עסן ברענגען.

גולם

דערנאָך וועט זי פון מיר שוין ניט אַוועקגיין?

מהר״ל

איך האָב דיר שוין געזאָגט: זי איז מיין טאָכטער,
זאָלסט גאָרנישט רעדן און ניט טראַכטן וועגן איר

מיט שאַרפקייט

איך זע, ביסט גאָר אַן אַנדערער געוואָרן,
אין איין מינוט אַן אויפגעציטערטער אַ שפרונג געטאָן.

גולם

עס איז מיר גוט געווען, ווען יעדעס מאָל
זי האָט געקוקט אויף מיר.

מהר״ל

זיי שטיל!

גולם

און פאַר אַ האַנט אויך טאָר איך זי ניט נעמען?

מהר״ל

אפילו קוקן טאָרסטו ניט אויף איר... זיי וויסן —
פאַר דיר איז אָנגעצייכנט גאָר אַן אַנדער לעבן,
אַן אַנדער לופט צו אָטעמען, אַן אַנדער שפּראַך.
דו וועסט עס מיט דער צייט דערזען, דערפילן. —
דערווייל זיי שטום, פאַרשלאָסן אין דיין שטומקייט.
דו הערסט — זיי שטום.

גולם

צו קיינעם גאָרנישט רעדן?

מהר״ל

באָר ענטפערן אויף וואָס מען פרעגט דיך, און ניט מער.
מיט מענטשן זאָלסטו זיין פון ווייטן. קומסט אַריין
אין שול, צי ערגעץ אַנדערש — אין אַ ווינקל
אַן אָפּגעזונדערטער פאַרנעם אַן אָרט. וועט צוגיין ווער
און עפּעס פרעגן דיך, אָן בייזקייט ענטפער.
דיין אָפּגעזונדערטקייט איז ניט קיין שטראָף, קיין אומגליק, —
עס איז דער וועג, וואָס וועט צו וווּנדער און צו פרייד
דיך פירן. —

גולם

זעצט זיך, פאַרוואַרפט מיטן קאָפּ

פינסטער ווערט מיט אַמאָל.
איך זע שוין גאָרניט, רבי. — האַלט מיך צו,
איך פאַל.

מהר״ל

דו פאַלסט ניט. הונגעריק ביסטו.

רביצין קומט אַריין און דבורהל נאָך איר. רביצין ברענגט מילך און ברויט און אַ קרוג מיט וואַסער. דער גולם זיצט אַראָפּגעזונקען איבערן טיש.

רביצין

וואַשט זיך, ר׳ אורח.

גולם

זיצט אומבאַוועגלעך

רביצין

וואָס איז אים, אריה לוי? זע, ער הויבט ניט אויף
דעם קאָפּ —

דבורהל

ער שלאָפט, צי וואָס?

רביצין

ר׳ אורח, וואַשט זיך עסן. אָט איז וואַסער.
וואָס שווייגט ער, אריה לוי? פרעג אים דו.

גולם

הויבט אויף די אויגן און שווייגט

רביצין

איר ווילט דאָך עסן. וואַשט זיך.

מהר״ל

שטעל אַוועק.
ער וועט שוין עסן. — וואַש זיך, יאָסל.

דער גולם גיסט דאָס וואַסער אויף די הענט, ווישט זיי אָפּ אומגעלומפּערט אָן האַנטוך, וואָס די רביצין האַלט צו. רעדט גאָרנישט: נעמט עסן מיט אַפּעטיט.

רביצין

קיין ברכה, קיין המוציא. — זע, ווי הונגעריק
ער שלינגט דאָס ברויט. אַ צער צו קוקן.

מהר״ל

איך זאָל אים אפשר הייסן דאָ פאַרבלייבן?

רביצין

מיט אונז?

מהר״ל

איך דאַרף דאָך אַ משרת סיי ווי סיי.
און פאַר דער שול אַ האָלץ-העקער, אַ וואַסער-טרעגער.

רביצין

דאָס קינד האָט זיך אַזוי פאַר אים דערשראָקן. —
און גאָט ווייסט, חס ושלום, ער ער איז אַזוינס?

מהר״ל

אַ מענטש, מען זעט. אַן ערלעכער, אַן עלנדער.

רביצין

דו מיינסט אַזוי, מסתּמא ווייסטו בעסער —
נאָר איך —

מהר״ל

האָסט מורא?

רביצין

יאָ, זאָל גאָט מיך גאַר ניט שטראָפן.

מהר״ל

ניטאָ פאַר וואָס מורא צו האָבן. גאָט האָט אין דער רעכטער
צייט געשיקט אים מיר אין וועג אַנטקעגן.

רביצין

וואָס מיינסטו, אריה לוי?

מהר״ל

איך דאַרף שוין לאַנג
אַ משרת האָבן, אַ געזונטן מענטש ווי ער...

רביצין

מסתמא ווייסטו, אריה לוי. — איך וועל גיין.

צום גולם

אייך ברענגען אפשר עפּעס נאָך צום עסן?

גולם

שאָקלט מיטן קאָפּ אויף ניין

רביצין

צו דבורהלען

וואָס גייסטו נאָך מיר? גיי לייג זיך שלאָפן.

דבורהל

כ'האָב מורא, באָבע.

רביצין

אַ קינד ביסטו, צי וואָס.

מהר״ל

לייגט אַרויף אַ האַנט אויף דבורהלעס קאָפּ

ג ט האָב קיין מורא, טאָכטער.

דבורהל

ער בלייבט אויף שטענדיק דאָ?

מהר״ל

איך ווייס נאָך ניט.

דבורהל

ער נעמט נאָך אַלץ די אויגן ניט אַראָפּ פון מיר.

זי גייט אַרויס צוזאַמען מיט דער רביצין

מהר״ל

נו, ביסט שוין זאַט?

גולם

מיר קלעפּן זיך די אויגן, רבי.

מהר״ל

זיי קלעפּן זיך? ס'איז גוט. דו וועסט זיך דורכשלאָפן.
אַן אַנדער וועלט וועסטו דערזען דערנאָך.

גולם

שאָקלט זיך אין דרימל. טוט זיך אַ כאַפּ פּלוצלינג

איך וויל אַוועקגיין. עפּעס ציט מיך גיין.

מהר״ל

שוין ווידער. טאָרסט אין ערגעץ ניט אַוועקגיין.

גולם

און וווּ איז דבורהל?

מהר״ל

איך האָב דאָך דיר פאַרזאָגט עפּעס.

גולם

זי האָט געקוקט אויף מיר.
פאַרוואָס איז זי אַוועק פון דאַנען, רבי?
פאַרוואָס ביסטו אויף מיר אין כעס, בייז?

מהר״ל

איך בין ניט בייז אויף דיר. דיר דאַכט זיך נאָר.
און דבורהלען, זאָג איך דיר, דערמאָן ניט מער.

גולם

שווייגט

מהר״ל

דו הערסט, וואָס איך פאַרזאָג דיר?

גולם

כ׳הער, רבי.
איך וועל דיך פאָלגן... זע, די אויגן מיינע
פאַרקלעפן ווידער זיך.

שלאָפט איין זיצנדיק

מהר״ל

ער שלאָפט.

ער זעצט זיך אַנטקעגן און קוקט ווי ער שלאָפט, שטעלט זיך אויף, שפּייט איבער
אים, לאָזט ניט אַראָפּ די אויגן פון זיין שלאָפנדיק געזיכט

אַזוי פיל שטומער צער אויף זיין געזיכט...

גיט אַ ציטער

אָט דאָס איז מיין געטריימטער מענטש?
מיין גבור? מיין שליח?.. ער? — אַזוינע הענט,
אַזוינע אַקסלען, פיס... אַזוי פיל גוף!
אַזוי פיל שטומער צער?..

שטעלט זיך מיטן פנים צום וואַנט און טרויערט. רביצין קומט אַריין שטיל,
קוקט פאַרוווּנדערט

רביצין

פאַרוואָס איז אַזוי שטיל דאָ? אַריה לוי!

מהר״ל קערט זיך ניט אָפּ פון דער וואַנט

וואָס טוט זיך דאָ? כ׳האָב מורא. אַריה לוי!

מהר״ל קערט זיך אָפּ און מאַכט מיט דער האַנט זי זאָל ניט רעדן, זי זאָל אַרויסגיין.

רביצין

ביסט בלייך אַזוי —

מהר״ל

ניט רעד, ער שלאָפט.

רביצין

גאָר זיצנדיק?

מהר״ל

עס מאַכט ניט אויס... ער דאַרף זיך דורכשלאָפן. ער מוז.

רביצין

אַ קישן אפשר ברענגען אים?

מהר״ל

מען דאַרף ניט.
איך קום אויך באַלד אַרויס.

רביצין אויף די שפּיץ־פינגער אָפּ

מהר״ל

שטייט איבערן גולם, הערט ווי שטאַרק און טיף ער אָטעמט.

דורך פינסטערניש

אין חדר פון מהר״ל. פֿארנאַכט. מהר״ל זיצט איבער אַ צעעפֿנט ספר און דרימלט. דבורהל שטייט לעבן אים אַ דערשראָקענע און חעקט אים

דבורהל

זיידע, זיידע, כאַפּ זיך אויף.

מהר״ל

כאַפּט זיך אויף

וואָס איז? האַ?

דבורהל

דו שרייסט פון שלאָף. אַזוינע קולות, זיידע.

מהר״ל

מיט קולות, זאָגסטו? אַ דרימל נאָר געטאָן. איין דרעמל...
פון חלום, טאָכטער.

דבורהל

פייער, בלוט, האָסטו געשריען —
פון פינפער טורעם עפּעס —

מהר״ל

יאָ, אַ חלום, טאָכטער.
געזען אַ שלעכטן חלום... גיי, מיין טאָכטער,
ס'איז גאָרנישט, נאָר אַ חלום...

דבורהל אָפּ

מהר״ל

זיצט צוגעדעקט דאָס פּנים מיט ביידע הענט, אָנגעשפּאַרט איבערן טיש מיטן קאָפּ

גולם

קומט אַריין מיט שטילע טריט און שטייט לעבן דער טיר. ער האַלט אין האַנט אַ האַק. שטייט און קוקט אָנגעשטרענגט אויפן מהר״ל. וואָס מער ער קוקט, אַלץ מער גולמדיק ווערט דער אויסדרוק פון זיין פּנים. אַט צעשמייכלט ער זיך, מיט אַמאָל אַרויס שטעלנדיק אַ ריי הייסע ציין, און אַט ווערט זיין פּנים צוזאַמענגעצויגן, שטייף און פאַרגליווערט. גייט צו שטיל צום טיש, ווו מהר״ל זיצט אַ פאַרזונקענער אין שווערע מחשבות. ער זעצט זיך אַרונטער אויפן באַנק פון צווייטן זייט פון טיש אַקוראַט אַנטקעגן מהר״ל, פאַרוואַרפט אויך דעם קאָפּ און נעמט אָן דעם זעלבן אויסדרוק און פּאָזע ווי מהר״ל. זיי זיצן ביידע אַזוי איינע קענן די אַנדערע אַ פּאָר רגעס.

מהר״ל טוט זיך מיטאַמאָל אַ כאַפּ און דערזעט אים. דערשרעקט זיך

מהר״ל

אוי וויי!... ס׳איז דו! ווי קומסטו אַהער?
און ווער האָט דיך אַוועקגעזעצט ביים טיש?

גולם

איך ווייס ניט, רבי. איך זע, דו שלאָפסט, דו זיצסט. —

מהר״ל

דו דאַרפסט ניט נאָכטאָן אַלץ, וואָס איך.
און וואָס ביסטו אַריינגעקומען איצט?

גולם

האָסט מיך גערופן.

מהר״ל

ווען?

גולם

די גאַנצע צייט,

איך הער, דו רופסט מיך: יאָסל! יאָסל!

מהר״ל

קוקט אים אָן שטרענג

איך האָב דיך ניט גערופן; הערסטו, ניין?
קאָנסט גיין צוריק צו דיין מלאכה, —
האָסט שוין צעשפּאָלטן דען דאָס גאַנצע האָלץ?

גולם

זיי לאָזן מיר ניט שפּאַלטן.

מהר״ל

ווער?

גולם

זיי רייצן זיך מיט מיר.

מהר״ל

איך פרעג דאָך — ווער?

גולם

די יינגלעך. גרויסע יידן אויך.
זיי שטעלן זיך אַרום און קוקן, קוקן,
און אַלע פרעגן ווי מען רופט מיך, אַלע.
פון וואַנען קום איך. —

מהר״ל

ענטפער ניט און שווין.

גולם

איך ענטפער ניט, איך שווייג.
דו האָסט דאָך מיר געהייסן שווייגן.

מהר״ל

זיי ווילן דיר ניט טאָן קיין שלעכטס.

גולם

איך האָב זיי פיינט.

מהר״ל

דאַרפסט לעבן גוט מיט אַלעמען.

גולם

איך קוק אויף קיינעם ניט און רעד צו קיינעם ניט.
דו זעסט, אָט קוקן זיי אַריין אין פענסטער.

מהר״ל

גייט צו צום פענסטער, קוקט ארויס

ניט האָב קיין מורא. גיי צוריק צו דיין מלאכה.
איך וועל אַליין אַרויסגיין און פאַרזאָגן אַלעמען.

גולם

זיי האָבן אויך קיין מורא ניט פאַר דיר.
איך זאָג: דער רבי וועט באַלד אָנשרייען אויף אייך,
און ווי איך זאָג דאָס — לאַכן זיי נאָך מערער.

מהר״ל

נו, גיי צוריק. איך וועל אַרויסגיין באַלד.

גולם

איך וואָלט שוין לאַנג געגעבן וועמען מיט דער האַק —

מהר״ל

וואָס רעדסטו? דו?

גולם

נעם זיי צו פון מיר,
צעטרייב זיי אַלעמען. וואָס רעדן זיי? וואָס קוקן זיי?
אַזוינע רייד, אַזוינע אויגן. אַלע. אַלע.
די האַק לויפט לייכט אַזוי אין מיינע הענט אַליין
אַרויף, אַראָפּ, אַרויף, אַראָפּ, און איך בין אַזוי הויך,
דער העכסטער. לויפט די האַק אויך העכער, העכער...
אָט זאָגסטו, אַז מען טאָר קיין האַק ניט הויבן —
זי רייסט זיך דאָך אַליין פון מיינע הענט...

מהר״ל

אַליין? איצט זע איך שוין. מער וועט זי זיך ניט רייסן.
איך האָב געגעבן לייכטקייט דיינע הענט,
אַן אַרבעט — צו פאַרגרינגערן דיין איינזאַמקייט.
„זאָל פליען ווי אַ פעדער אין דיין האַנט די האַק" —
אַזוי האָב איך געגעבן דיר מיין ברכה.
נאָר איצט, איך זע, מוז אַנדערש זיין.
מיט מי, מיט שווערער אָנשטרענגונג, מיט שווייס
זאָל יעדער הויב פון האַק דיר אָנקומען.
און יעדעס מאָל, ווען אויפן האַלץ וועט זיך דער שאַרף
אַראָפּלאָזן, זאָל אויך דער אָטעם דיינער
אַרונטערזינקען, ווי אַ שווערע משא...
ס'איז ניט קיין שטראָף, נאָר דיר אַ טובה,
די לייכטקייט פון דיין האַנט זאָל דיך ניט רייצן מער...

גולם

איך האָב זיי פיינט, אַלעמען. דיך אויך.

מהר״ל

מיך אויך?

ג ו ל ם

כ'האָב מורא פאַר דיין קוק, פאַר יעדן וואָרט.
און שטענדיק דאַכט זיך מיר, איך הער דיין קול:
— „ווו ביסטו, קום אַהער”. איך טו אַ זעץ
די האַק אין האָלץ אַריין און ענטפער: „דאָ בין איך”. —
און אַלע נעמען לאַכן, איבערקרימען: דאָ בין איך...

מ ה ר ״ ל

גיי אַרבעטן, און קוק זיך ניט אַרום אויף קיינעם.

ג ו ל ם

איך קוק דאָך ניט. איך האַלט אַראָפּגעלאָזט די אויגן.
די מענטשן נאָר זיי צווינגען מיך צו אויפהויבן
דעם קאָפּ און אין די אויגן זיי אַריינקוקן.

מ ה ר ״ ל

איך האָב דאָך אַ קמיע אָנגעטאָן דיר אויפן האַלז,
אַזאַ, וואָס זאָל דעם קוק פון דיינע אויגן
דערנענטערן צו אַלעמענס געזיכטער. —

ג ו ל ם

ס'איז נאָר געווען איין רגע גוט. צום ערשטן מאָל
ווען איך האָב, שפּאַלטנדיק דאָס האָלץ, אַ הויב געטאָן זיך
און אַרום זיך דערזען אַזויפיל פּנימער און אויגן,
זיי האָבן אַלע, דאַכט זיך, גוט צו מיר געשמייכלט,
קיין וואָרט גערעדט, און נאָר אַזוי געקוקט, געקוקט...
און פּלוצלינג, האָבן אַלע מיט אַמאָל גענומען רעדן,
אַרומלויפן הין און הער און וואַרפן מיט די הענט;
זיי האָבן עפּעס מאָדנע רייד גענומען שרייען
און הילכיק לאַכן, צולויפן און אָפּשפּרינגען צוריק —
און דאַן האָב איך געהערט אויך דיין געלעכטער. —

מ ה ר ״ ל

מיינעם?

ג ו ל ם

אַזוי ווי דו וואָלסט זיך באַהאַלטן הינטער זיי
און זיי געצייצט אויף מיר, זיי זאָלן שרייען: ג ו ל ם...
איך האָב געלאָזט אין מיטן אַרבעט און אַנטלאָפן.
אַהער געקומען.

מ ה ר ״ ל

און איצט באַרויקסטו זיך?

ג ו ל ם

דאָ איז גוט מיט דיר.
ווען דו וואָלסט שטענדיק זיין מיט מיר, ניט לאָזן מיך אַליין,
איך וואָלט ניט מורא האָבן דאַן פאַר קיינעמס אויגן,
איך וואָלט זיך ניט געשראָקן, ווען איך הער מיין נאָמען...
ניט שיק מיך מער אַוועק פון דיר.

מ ה ר ״ ל

איך שיק דיך דען אַוועק? דו זעסט דאָך מיך
אַזויפיל מאָל אין טאָג. און ווען דו דאַרפסט מיך,
צו יעדער צייט קאָנסט קומען און מיך טרעפן.

ג ו ל ם

איך וויל אויף שטענדיק זיין מיט דיר, אויף שטענדיק.
ווען אַלע שטייען, קוקן ווי איך שפּאַלט —
פאַרוואָס ביסטו ניטאָ צווישן זיי, דו קאָנסט דאָך אויך,
אַזוי ווי אַלע, שטיין די גאַנצע צייט און קוקן.

מהר״ל

שמייכלט צו זיך

די גאַנצע צייט? פאַרנעמט ער דען אַליין די רייד
פון זיינע ליפּן? טענהט ווי אַ קינד אָן שׂכל, בלינד —
נאָר עפּעס קוקט אַרויס אַ שרעק אַזאַ פון זיינע טענות,
אַ שרעק שוין נישט קיין קינדישער...

צום גולם

און שלאָפן ווייסטו, ווו דו ווערסט? אין פינפּער טורעם.
אַ פולע יידן שלאָפן דאָרט. דער שמש וועט
דיך ברענגען שוין אַהין, דיר מאַכן אַ געלעגער. —
ווערסט דאָך ניט וועלן, איך זאָל גיין מיט דיר אַהינצו שלאָפן?

גולם

פאַרוואָס? איז ווייניק פּלאַץ דען דאָרט פאַר ביידן?

מהר״ל

שמייכלט. זיין פנים ווערט טרויעריק. שטעלט זיך ביים וואַנט און פאַרטראַכט זיך
דער גולם קוקט, קוקט און שטעלט זיך אויך צום וואַנט צו

מהר״ל

קערט זיך אוועק פון וואַנט

מיט דיר זיין שטענדיק קאָן איך ניט. זיי וויסן,
דו ביסט אַהער געקומען זיין אַליין.
איז זאָג איך דיר: גיי, טו דיין אַרבעט, וואָס דו טוסט.
טוסט אָפּ — גיי שלאָף, אַוווּ מען הייסט דיר שלאָפן...
דאַרפסט זיין אַליין מיט זיך און ניט מיט מיר.
עס איז דיר פינסטער, שווער. די פינסטערניש איז דיינע
און זי וועט נאָכגיין דיר אויף טריט און שריט,
ביז וואַנען זי וועט אויפשיינען אין ליכטיקייט.
איך האָב פאַר אַ משרת דיך גענומען ניט אויף דעם,

איך זאָל דיר נאָכגיין היטן, ווי דו עסט און שלאָפסט...
איך וועל דיך רופן, ווען איך וועל דיך דאַרפן, — גיי.

גולם אָפּ מיט דער האַק אין האַנט

מהר״ל

אַליין

אַלץ אָנגעשטרענגטער ווערט אין מיר מיין אומגעדולד
פון אַלע בייזע קלאַנגען און ניט רויקע חלומות. —
ווער זאָל מיר פּותר זיין מיין חלום?
דו ווייזט מיר צייכנס איינעם נאָכן צווייטן:
סכּנות גרויסע לויערן אויף אונז.
זיי קומען אָן, זיי שטייען שוין אַהינטער אונז.
דו עפנסט מיר די אויגן און איך זע זיי:
בלבולים, בלוט און פייער און — פאַרניכטונג.
איך ווייס, צוזאַמען מיטן אומגליק קומט די רעטונג; אויף דער שווערד
ווערט אויך די טרייסט געבראַכט, און אין דעם שוואַרצן פלאַם
באַהאַלטן ליגט די ליכטיקייט פאַר אונז, —
מיין האַרץ איז אָבער פול מיט אומגעדולד און אומרו,
מיט אומגעדולד צו זיך אַליין — מיין גרעסטער חטא פאַר דיר.
דו האָסט געשיקט מיר אים, דעם אומבאַהאָלפענעם משרת.
אַן אומבאַהאָלפענער אַליין — ער זאָל אונז העלפן;
אַליין אַ פינסטערער — ער זאָל אונז ברענגען ליכטיקייט;
מיר אַלע הענגען אויף אַ האָר ביים ראַנד פון אָפּגרונד.
און ער, דער אויסלייזער. דער ערשטער ווייַנט אַרויס נאָך הילף..
אָט האָב אים אַרויסגעשיקט מיט בייזקייט,
איז ער עפּעס שולדיק?

קוקט אַרויס פון פענסטער

איך האָב אַליין, ווייזט אויס, נאָך מורא פאַר זיין קוק...
פאַרשפּרייט האָסטו אויף אים דעם צער פון אומזין,
פון קאַלטער פרעמדקייט און אומהיימלעכקייט,

אַז אַלע, און אויך איך, מיר זאָלן ניט דערזען נאָך
זיין אמתן געשטאַלט... מסתמא דאַרף אַזוי צו זיין.
איך וואַרט, איך רייס מיין אומגעדולד אַרויס פון האַרץ,
דער שרעק, וואָס גייט אויף אונז, ער זאָל מיך ניט צעטומלען
און מיינע אויגן אויף דער עלטער ניט פאַרפינסטערן
צו קאָנען קוקן גלייך אין פנים פון זיין אמתן געשטאַלט...
זיין אמתער געשטאַלט וועט מוזן זיך אַנטפּלעקן
ווייל ער איז — דיינער...

שטייט אָנגעשפּאַרט ביים פענסטער. עס קומט אריין ר׳ באָסעווי, אַן עלטערער
ייד, רייך אָנגעטאָן

ר׳ באָסעווי

אַ גוטער אָוונט, רבי.

מהר״ל

אָ, אַ גאַסט, אַ גאַסט.
אַ גוטער יאָר אייך, ר׳ באָסעווי, זיצט.

ר׳ באָסעווי

דער רבי זאָל מיר מוחל זיין, וואָס ניט געפרעגטערהייט —

מהר״ל

וואָס רעדט איר, ר׳ באָסעווי. אַזאַ גוטער גאַסט...

ר׳ באָסעווי

איך גיי דעם שול־הויף דורך, ערשט — רעדלעך פיל,
מען חידושט זיך, און אַלע זענען אומרויק,
און קלאַנגען גייען אום פון מויל צו מויל,
און איך אַליין, איך זאָל ניט זינדיקן מיט מיינע רייד,
בין איך ניט זייער רויק, רבי.

מהר״ל

זעצט זיך, ר׳ באָסעווי.

ר׳ באָסעווי

זעצט זיך

איך האָב אין גאָרנישט ניט געשטערט אייך, רבי?

מהר״ל

אין גאָר נישט, ר׳ באָסעווי.

ר׳ באָסעווי

טראַכט איך: אפשר גאָר
אַריינגיין אויף אַ פּאָר מינוט צום רבין שמועסן.

מהר״ל

אַ גוטער איינפאַל, ר׳ באָסעווי, זייער וויל פון אייך...
נאָר עפּעס זענט איר ניט מיט אַלעמען, צעטראָגן,
האָט אפשר עפּעס אַנדערש אייך געבראַכט אַהער?

ר׳ באָסעווי

עפּעס אַנדערש? ניין, איך ווייס אַליין ניט, רבי:
איר וואָלט געזען דעם טומל אויפן שול־הויף.
ס׳איז עפּעס ניט ווי אַלע מאָל. דער מרה־שחורהניק, דער תנחום,
אַן אָפּגעריסענער, אַ פינסטערער, האָט, גאָט ווייסט, וווּ,
אַזוינע רייד גענומען. שטייט און רעדלעך אַרום אים,
ע׳ שליידערט מיט די הענט און רעדט. און רעדט...
און דאָ צו אַלעם איז נאָך צוגעקומען ער, דער האָלץ־העקער.
ע׳ וואַרפט דאָך ממש אָן אַ פחד. רבי...

מהר״ל

איר אויך ווי אַלע, ר באָסעווי? שטייט אַ מענטש

און אַרבעט, שפּאַלט. וואָס איז זיך דאָ צו שרעקן?
מיר האָבן לאַנג דאָך שוין געזוכט אַ גוטן האָלץ-העקער.
איר ווייסט דאָך, ר׳ באָסעווי.

ר׳ באָסעווי

יאָ, נאָר דער
האָט עפּעס גאָר ניט נושא חן געווען ביי קיינעם.
איר וואָלט באַדאַרפט אַרויסגיין, רבי, און אַ קוק טאָן,
ווי אַלע, קליין און גרויס, אַרויסגעשאָטן האָבן זיך
פון אַלע הייזער לויפן אויפן שול-הויף קוקן,
ווי עפּעס אויף אַ בייז וווּנדער; און, דער אמת, רבי,
איך אַליין, דערזעענדיק אים אָט אָקאָרשט,
האָב ביישטיין ניט געקאָנט, געמוזט זיך אָפּשטעלן
און קוקן, אַ פאַרכאַפּטער, ווי ער הויבט די האַק...
כ׳האָב קיינמאָל ניט געזען נאָך אַזאַ מענטשן.

מהר״ל

זיצט אַ פאַרטראַכטער. אַ דערשראָקענער

ר׳ באָסעווי

איר ווייסט כאָטש, רבי, ווער ער איז? אַ היגער?

מהר״ל

צי ווייס איך ווער ער איז? אוודאי ווייס איך.
קיין היגער טאַקע ניט. אַ פרעמדער, נאָר עס מאַכט ניט.

ר׳ באָסעווי

איז האָבן מיר דאָך טאַקע ניט וואָס מורא האָבן,
ווי באַלד איר קענט אים, רבי.

מהר״ל

זאָגט עס אַלעמען,

ניטאָ זיך וואָס צו שרעקן

ר׳ באָסעווי

כ׳וועל זאָגן, רבי.

מהר״ל

איר זענט נאָך אָבער אַלץ ניט רויק, ר׳ באָסעווי,
איך זע אָן אייער פּנים.

ר׳ באָסעווי

זייט מיר מוחל, רבי.
איך זינדיק אפשר טאַקע; צופיל אומרו
האָט אָנגעקליבן זיך אין מיר פאַר די פאָר טעג...
און אָט די אומרו, מער פון אַלץ, האָט מיך
געבראַכט צו אייך איצט, רבי.

מהר״ל

גאָט איז אונזער פאָטער, ר׳ באָסעווי.

ר׳ באָסעווי

איך קום טאַקע אָט דאָס פון אייך צו הערן, רבי,
אַ וואָרט פון טרייסט, פון האָפנונג, בטחון.
איך בין שוין גרוי. און צייט געווען איך זאָל אַליין
דאָס וואָרט פון טרייסט אין האַרצן שטענדיק טראָגן,
און ניט דערשרעקן זיך און ניט פאַרלירן זיך אין שרעק...
וואָס קאָן מען אָבער טאָן? מיר זענען זינדיק, רבי,
און צייטן — שלעכטע, גאָט זאָל מיך ניט שטראָפן...
אָט האָב איך נעכטן, רבי, ניט געקאָנט
אַ גאַנצע נאַכט ביז טאָג קיין אויג פאַרמאַכן...

מהר״ל

וואָס רעדט איר, ר׳ באָסעווי?

ר׳ באָסעווי

כ׳בין זיך מודה.
עס ווילט זיך מיר מיין שרעק פון האַרץ אַראָפּרעדן...

מהר״ל

צי מאַכן מיר אַליין ניט צופיל גרויס דעם שרעק?

ר׳ באָסעווי

אַליין? עס קאָן זיין, אַז מיר מאַכן אים צו גרויס,
עס קאָן דאָך אָבער זיין פאַרקערט: דער שרעק איז גרעסער
נאָך גרעסער, ווי מיר שטעלן זיך אים פאָר...
ווער ווייסט, ווער ווייסט, וואָס הינטער אונז עס ווערט געטאָן,
ווער ווייסט, אין וועלכע נעצן אונזער פוס,
ניט היינט איז מאָרגן, וועט געפאַנגען ווערן?
ווער ווייסט, פון וועמענס הענט עס קומט דער אומגליק? —
וואָס וויל מען פון אונז האָבן, רבי? זאָגט,
איך מיין גאַנץ פשוט, כ׳וויל פאַרשטיין, באַנעמען,
וואָס וויל מען פון אונז האָבן?..

מהר״ל

מען וויל פון אונז אַ פולע, ר׳ באָסעווי. גאָר אַ סך, אַ סך...
נאָר געבן קאָנען מיר זיי גאָרנישט, גאָרנישט, הערט איר?
און אפשר קאָנען מיר, — אָ, יאָ, מיר קאָנען, ר׳ באָסעווי,
מיר ווילן אָבער ניט. מיר ווילן ניט... מיר האָבן
צו אַלץ און אַלעמען פון גאָר דער וועלט
נאָר צוגערירט זיך מיט איין שפּיץ פון פינגער,
נאָר פון דער זייט אַ הויך געטאָן מיט אונזער אָטעם,
און אַלץ און אַלע פון דער גאַנצער וועלט
וועט טראָגן שוין אויף אייביק אונזער פינגער,
און שט.. עמס, ווירבלענדיקע שטורעמס וועלן אויסברעכן
פון אונזער לייכטן אויסגעהויכטן אָטעם...

צו וואָס גאָר דאַרפן מיר געפינען טעמים
און פרעגן קשיות, וואָס מען וויל פון אונז?
אויב טעמים זוכן — זאָלן זיי; זיי זוכן טאַקע,
זיי זוכן און געפינען, און אַז ווי צו זיי,
צו זייער אָנגעשטרענגטן זוכן און געפינען!
און מיר — מיר שטייען אָן דער זייט פון אַלע טעמים,
מיר זענען שווער און לייכט, דערנענטערט און דערווייטערט;
מיר ווילן — גייען מיר אַנטקעגן מיטן פנים צו דער וועלט
מיר ווילן — ווייזן מיר דעם נאַקן צו דער וועלט;
די וועלט איז נאָר דער דורכגאַנג, נאָר דער פרוזדור
צו אונז אַליין; ס׳איז אפשר צו לאַנג, צו פאַרפלאָנטעט
דער דורכגאַנג, אָנגעשטעלט מיט שפּיזן, העק, —
נאָר ווער וועט גיין זיך לאָזן אָפּראַמען די העק,
אַז אויך מיט זיי וועט מוזן ווערן אָפּגעראַמט
אויך אונזער אָנריר, אונזער רויטער טראָט?..!

ר׳ באָסעווי

וועט מוזן אייביק ציען זיך דער וועג?

מהר״ל

און מיר — נאָך אייביקער, און אויסלייזן די וועלט —
מיר קאָנען, נאָר מיר ווילן ניט.

ר׳ באָסעווי

מיר ווילן ניט?

מהר״ל

אָט דאָס איז דאָך, וואָס זיי וואָלטן געוואָלט.

ר׳ באָסעווי

איך הער, און יעדעס וואָרט מאַכט גרעסער נאָך
אין מיר דעם צער.

מהר״ל

צער? וואָס איז ר׳ באָסעווי, צער?
מיר זענען דאָך אַריינגעוואַקסן שוין אין אים, צונויפגעהעפט זיך,
אַרומגעשפּרייט אים איבער זיך און אָנגעצונדן,
און אויפגעלויכטן און צעזייט אויף אַלע וועלטן...
אָט גיט אַ קוק אויף זיך אַליין איצט, ר׳ באָסעווי,
עס לויכט אויף אייך דער צער... און אָט אַ שעה
פון אומגעדולד קאָן קומען, גרעסער נאָך פון צער,
אַ שעה פון גרעסערער עקשנות נאָך, און איך, צי איר,
צי יעדערער פון גאַס, אפילו תנחום,
אָנשטאָט מיט איין שפּיץ פינגער אָנרירן די וועלט,
זאָל אויפהויבן אַ גאַנצע האַנט מיט אַלע פינגער. —
וואָס מיינט איר, ר׳ באָסעווי, וואָלט געווען דאַן?

ר׳ באָסעווי

אַן אומגליק וואָלט עס זיין פאַר אונז, אַן אומגליק.

מהר״ל

אַן אומגליק? מאָלט אייך אויס, אַז ניט נאָר איך,
צי איר, צי עמעץ אַנדערש ערגעץ ווו,
נאָר ער, אפילו ער, דער האָלץ-העקער, וואָס אויפן הויף,
זאָל אויפהויבן זיין גאַנצע האַנט מיט אַלע פינגער; —
צי וואָלטן זיי נאָך אַלץ געוואָלט מיר זאָלן — — —

האָקט זיך אָפּ און זיצט אַ דערשראָקענער פאַר עפּעס

ר׳ באָסעווי

וואָס איז אייך, רבי? איר זענט בלייך געוואָרן.

מהר״ל

אַ טומל, דאַכט זיך, ר׳ באָסעווי, הערט איר ניט?

ר׳ באָסעווי

אַ טומל? ניין. איך הער ניט, רבי.

מהר״ל

עס האָט זיך מיר אַ פּנים אויסגעוויזן נאָר.

קוקט דורכן פענסטער

יאָ, אויסגעוויזן נאָר, דער הויף ווערט ליידיק שוין.

ר׳ באָסעווי

וואָס זאָל איך איצטער זאָגן, רבי. ווען איך זע
דעם פּחד אויך אויף אייך אַן אויפגעלויכטענעם?

מהר״ל

וואָס זאָלט איר זאָגן? גאָרנישט. ר׳ באָסעווי; שווייגן.
פאַרהאַן אַ צייט פאַר שווייגן... ווייסט איר, ר׳ באָסעווי —
די אַלע יידן, וואָס אין שול זיי וועלן אָפּדאַווענען
און וועלן זיך צעגיין אַהיים, און שטיל, ווי אַלע מאָל,
זיך לייגן שלאָפן; אפשר וועלן זיי,
אַזוי ווי איר, קיין אויג ניט קאָנען צושליסן,
נאָר דאָך וועט קיינער ניט פון זיי זיך אויפהויבן פון בעט
און נאָכגעבן דעם שרעק...

ר׳ באָסעווי

דאָס מיינט איר מיר צו מאַכן פאָרוואורף, רבי?

מהר״ל

ניט פאָרוואורף, ר׳ באָסעווי, ניין, פאַרשטייט מיך.

ר׳ באָסעווי

איך האָב געוואָלט פון אייך אַ טרייסט-וואָרט הערן.

מהר״ל

דאָס וואָרט פון טרייסט איז דאָ, איז דאָ,
ווייל אַלע שרעקן זענען נאָר אומזיסטע, ר׳ באָסעווי.

ר׳ באָסעווי

אומזיסטע?

מהר״ל

שרעקן אָן אחריות זענען זיי.

ר׳ באָסעווי

איך וויל אייך גוט פאַרנעמען, רבי. מאַכט מיר קלאָר.
איר זאָגט: פאַרהאַן אַ צייט פאַר שווייגן,
און דאָך איך פיל, אַז אייער פחד שווייגט ניט,
אַז אייער... זייט מיר מוחל פאַר די ווערטער, רבי.

מהר״ל

אָ, יאָ, איך בין אייך מוחל, ר׳ באָסעווי?
און נעמט זיך גוט אַריין אין זינען: ליגט ניט מער
די גאַנצע נאַכט אָן שלאָף ביז טאָג;
אַ ייד טאָר קיינמאָל ניט פון זיך דעם שלאָף פאַרטרייבן...
מיר זענען ביידע אַלטע לייט שוין, ר׳ באָסעווי,
מען טאָר אָבער ניט ווערן צו אַלט פון צו קאָנען
אויף זיך אַליין צו איבערטראָגן אַלע וווּנדער;
פאַרנעמט איר, וואָס איך זאָג אייך: אַ ל ע וווּנדער.

ר׳ באָסעווי

פון אייער מויל צו הערן, רבי; אפשר וועל איך אויך
נאָך זוכה זיין מיט אייך צוזאַמען צו דערלעבן...

עס הערט זיך אַ טומל הינטערן טיר. מהר״ל עפנט און קוקט אַריין

מהר״ל

ווער איז דאָרט? תנחום? לאָז אים, טאָכטער.
ער מעג אַריינגיין.

ר׳ באָסעווי

תנחום? ניט צו איבערטראָגן!

מהר״ל

עס מאַכט ניט, ר׳ באָסעווי

תנחום קומט אַריין צעשויבערט, אָפּגעריסן. אויף איין לאַץ פון זיין קאַפּאָטע אַ לאַנגער קריעה־ריס

תנחום

געהערט אַ העזה! תנחום וויל צום רבין —
פאַרשטעלט מען אים דעם וועג.

מהר״ל

זיצט, ר׳ תנחום.

תנחום

ניטאָ קיין צייט צו זיצן, רבי
איך איל, איך איל,
עס וואַרט אויף מיר מיין פייערדיקער רייטוואָגן.

ר׳ באָסעווי

און וויפל איז דער שיעור צו רייסן קריעה?

תנחום

אַ שיעור? ניטאָ קיין שיעור.
ווייל אַלע לאַצן וואַרטן דאָך אויף מיר,
איך זאָל זיך צורירן צו זיי,
פאַנאַנדעררייסן...
ווען ניט דער גרויסער יום־טוב פסח,
וואָלט נאָך ביז היינט געלעבט מיין יוחנן,
צי זאָלן מיר דערפאַר זיך אָפּזאָגן פון פסח?

איר שווייגט? איר ווילט זיך אָפּזאָגן פון פסח?
איך שיק אויף אייך מיין פייערדיקן רייטוואָגן.

ר' באָסעווי

איך האָב דאָס שוין געהערט, ר' תנחום.

תנחום

געהערט?
אויב טויזנט מאָל געהערט,
האָסטו נאָך ניט געהערט;
טויבע — ווי קאָנט איר הערן?
בלינדע — ווי קאָנט איר זען?
זעט איר מיין פנים אין דער מיטן נאַכט?
הערט איר מיין קול?
די אָרעמס צעשפּרייט איך,
די אויגן כאַרוזאַרף איך,
דעם האַלז אין דער ווייט צי איך אויס...
אַריבערן דאַך פונם טורעם,
דורך אַלע צעלעכערטע פענסטער
יאָג איך אַריין און אַרויס...
פינף איז די צאָל פון די טורעמס —
פינף,
איינער פאַר מזרח, און איינער פאַר מערב,
איינער פאַר צפון און איינער פאַר דרום,
דער פינפטער — פאַר מיר.
ווער טראָגט דעם צער פון די טורעמס? —
איך!
איך בין דער האַר פון די חורבות...

מהר"ל

רוט אָפּ, ר' תנחום, זעצט זיך.

תנחום

זעצט זיך, אָטעמט אַ מידער.

מהר"ל

ניטאָ שוין קיינער אויפן הויף, ר' תנחום?

תנחום

ניטאָ, ניטאָ. צעגאַנגען אַלע.
אין שול אַריין צו מנחה.
און תנחומען געלאָזט אַליין מיט אים, דעם גזלן;
נאָר תנחום האָט ניט מורא פאַר אַ גזלן.
איך בין דאָס אייך געקומען זאָגן,
אַז תנחום האָט ניט מורא פאַר קיין האַק...

ר' באָסעווי

איר הערט, רבי?

מהר"ל

צו וואָס אַזוינע רייד, ר' תנחום?

תנחום

צו וואָס אַזוינע רייד?
אַז דו זאָלסט דאָס גאָר פרעגן, רבי.
פינסטערניש גיי‑ אויף אונז, פינסטערניש
פון אַלע זייטן,
און קיינער קאָן ניט אָפּשטעלן מיין פייערדיקן רייטוואָגן,
אַפילו דו.
ווייל קיינער וועט ניט האָבן אַזאַ העזה,
ווייל קיינער איז אין אים נאָך ניט געזעסן,
און ניט געברענט זיך אין זיין פייער,
און ניט געדרייט זיך אונטער זיינע רעדער,
און ניט געשווינדלט אין זיין אָטעם...

זאָלן הענט זיך שטרעקן מער צו מיר,
זאָלן העק זיך הויבן,
העלזער שרייען;
פאַרחלשט ווערן הענט,
פאַרראָסטעט ווערן העק,
און העלזער ווערן שטום,
און אויב ניט שטום, איז — אויפגעשניטן...

שפרינגט צו צום מהר"ל

און ווער איז דאָ דער באַלעבאָס?
דער רבי, צי טאַדעוש, האַ?

מהר"ל

טאַדעוש?

תנחום

דו ווייסט נישט, ווער טאַדעוש איז?
דער רבי האָט באַדאַרפט עס וויסן.
און אַז טאַדעוש איז געוועזן אין פינפער טורם,
ווייסט דער רבי?

מהר"ל

איך ווייס, ר' תנחום.

תנחום

דער רבי ווייסט?

שפאַרט זיך אָן מיטן קאָפּ אָן טיש.

ר' באָסעווי

איז אמת טאַקע, רבי?

מהר"ל

ער וויל די אָרעמע לייט אַרויסטרייבן פון דאָרט.

תנחום

נאָר ווער איז דאָ דער באַלעבאָס?
צי אפשר גאָר דער האָלץ-העקער?

שפרינגט ווידער אויף

אַרויסטרייבן? וואָס וואַרט ער נאָך?
חורבות האָב איך מער נאָך פיל איך דאַרף,
חורבות פון דער גאַנצער וועלט
וואַרטן לאַנג אויף מיר,
קוקן אויס די לעכערדיקע אויגן.
אָטעמען צו מיר,
רופן איך זאָל קומען און געוועלטיקן.
זאָל איך קומען נאָר —
ווערט אַ פרייד אין זיי,
אַ געזאַנג
און אַ טאַנץ...
זאָל איך אָפּקערן מיין פנים און ניט הערן
דאָס געבעט?
ווער וועט אים דערהערן, אויב ניט איך
איך —
ווייל מיין האַרץ איז פול מיט רחמים צו דער וועלט...

ער הערט אויף צו שלידערן מיט די הענט. ווערט הי איינגעגליחערט

די גרויסע אויגן פון דער וועלט
זיי זענען פול מיט בענקשאַפט, —
ווער דערזעט די גרויסע אויגן פון דער וועלט?
איך.
ווער קאָן איינשטילן די בענקשאַפט פון דער וועלט? —
איך.
ווייל מיין האַרץ איז פול מיט רחמים צו דער וועלט...
אין מיין פייערדיקן רייטוואָגן טראָג איך זיך

רונד אַרום, רונד אַרום די טורעמס,
יעדן מיטן נאַכֿט.
אין דעם פײַערדיקן רײַטוואָגן
ליגט מײַן זון —
מײַן פּסחדיקער זון...
זײַן לינקער אויג איז דורכגעשטאָכֿן מיט אַ שפּיז,
דאָס רעכֿטע — צוגעמאַכֿט;
זײַן רעכֿטע האַנט איז אָפּגעשניטן ביזן אַקסל,
די לינקע — ביזן עלנבויגן.
יעדע ערשטע נאַכֿט פון פּסח זאָג איך צו מײַן זון:
— שטיי אויף, ווער לעבעדיק,
באַקום צוריק די אויגן און די הענט,
ווײַל דורשטיק איז די תאווה פון דער וועלט
און הונגעריק איר בענקשאַפט...
שטייט ער אויף,
און ער וואַרט,
ביז — מיר הערן טריט:
ז י י...
שטעכֿן זיי אים ווידער דורך זײַן לינקן אויג,
שנײַדן ווידער אָפּ זײַן רעכֿטע האַנט ביזן עלנבויגן,
די לינקע — ביזן אַקסל...
לייג איך אים צוריק אַרײַן אין רײַטוואָגן,
און איך זאָג:
— ביז דעם קומענדיקן יאָר..
ווײַל מײַן האַרץ איז פול מיט רחמים צו דער וועלט...

תנחום לויפט האַסטיק אַרויס. מהר״ל און ר׳ באַסעווי זיצן פאַרגאַפטע־שווײַגן לאַנג

ר׳ באַסעווי

אַזוינע רייד, אַזוינע רייד.

מהר״ל

נעמט אַרומגיין הין און צוריק איבערן חדר. שטעלט זיך בײַם פענסטער און קוקט אַרויס.

ר׳ באַסעווי

הויבט זיך אויף

דער עולם, הער איך, גייט שוין מנחה דאַווענען,
אַ גוטן, רבי.

מהר״ל

אַ גוט יאָר, אַ גוט יאָר. איך קום אויך באַלד.

גייט אַרום הין און צוריק, שטעלט זיך ווידער בײַם פענסטער. שטעקט אַרײַן דעם קאָפּ און קוקט געשפּאַנט. עס דערהערן זיך פון הויף אומרויִקע קולות פון ייִדן און ווײַבער. מען לויפט פאַרבײַ דעם רבס פענסטער און מען שרײַט: „וווּ איז דער רבי? זאָל דער רבי אַרויסגיין!“ קולות פון ווײַבער: „ווי איז אונז, אַן אומגליק אויף אונז!“ מ ה ר ״ ל לאָזט זיך צום טיר, עס לויפט אַרײַן די ר ב י צ י ן, פירט ד ב ו ר ה ל ע ן פאַר דער האַנט. בײדע טויט־דערשראָקענע. דבורהל וויינט.

מהר״ל

וואָס איז געשען?

רביצין

דער נײַער מענטש, דער האָלץ־העקער, ווײ איז מיר.

מהר״ל

וואָס האָט ער געטאָן?

רביצין

אַ נײַ אומגליק אויף אונז. אריה לוי, איך זאָג דיר.
אויף טויט דאָס קינד דערשראָקן. ווײ איז מיר:
זי גייט אַרויס אַן עמער וואַסער אָנשעפּן,
איז לויפט ער צו און לאָזט זי ניט צום ברונען צוגיין.

דבורהל

חײנענדיק

ער זאָגט, אַז ער דאַרף טראָגן װאַסער.

מהר״ל

נאָך װאָס האָט ער געטאָן?

רביצין

אַ חרפה פאַרן מױל אַרױסצוברענגען, אריה לוי.
בפרהסיא זי אַ כאַפּ געטאָן צו זיך, געקושט זי.
װען ניט דער עולם, װאָלט ער זי דערשטיקט נאָך, חס ושלום.

מהר״ל

װאָס טוט ער איצט?

רביצין

װאָס זאָל ער טאָן? אַ גולם, ניט קײן מענטש,
ער שטײט װי אַ פאַרשטײנערטער און רירט זיך ניט.

דבורהל

פאַרטרײַב אים, זאָל ער גײן פון דאַנען —

מהר״ל און בײדע פרױען גײען אַרױס. פון הױף הערט זיך אַ געריודער. װערט שטילער. מהר״ל קומט אַרײַן און נאָך אים דער גולם מיט דער האַק אין האַנט. ער שטײט אין מיטן חדר מיט אַרונטערגעלאָזטע הענט אין אַ מאָדנער פאַרגליווערונג. מהר״ל באַטראַכט אים אַ לענגערע צײַט, נעמט אַרױס די האַק פון זײַנע הענט. דער גולם באַװעגט זיך ניט. עס באַקומט זיך אַן אײַנדרוק, אַזױ װי ער האַלט שלאָפן, שטײענדיק מיט אָפענע אױגן

מהר״ל

דו שטײסט פאַרשטײנערט און דו זעסט ניט,
װי איך דערנענטער זיך צו דיר.

גולם

שטײט פאַרגליװערט

מהר״ל

הױב אױף דעם קאָפּ און אױך די אױגן,
איך װיל אַרײַנקוקן אין זײ.
נאָך טראָגן זיך אַרום די קולות,
װאָס דו האָסט אױפגעװעקט, דער שרעק
נאָך שטײט אַהינטער דײַנע אַקסלען
און קוקט אַריבער גרײט צום אָנפאַל.
מיט טױזנט אױגן, מײַלער, צינגער
ער דרײט זיך נאָך אַרום דײַן קאָפּ...

גולם

שטײט אומבאַװעגלעך

מהר״ל

און איך האָב װוּנדער אױסגעבעטן
בײַ גאָט פאַר דיר, דורך פײַן און טרערן;
זאָלסט קאָנען זען, װוּ קײנער זעט ניט,
און הערן אַלץ, װאָס קײנער הערט ניט;
נײַן אײלן אין דער טיפעניש
דערשפּירן זאָלסטו מיט דײַן טראָט,
אין פײַער זאָל דײַן גוף ניט ברענען,
אין טיפן װאַסער — זיך ניט טרינקען,
די ריחות פון די װײַטסטע װינטן
דערשמעקן זאָלסטו מיט דײַן נאָז;
און װען מען דאַרף — דײַן גוף זאָל װערן
װי שטראַלן דורכזיכטיק, װי לופט,
און אין אַ צװײַטן זיך פאַרװאַנדלען —
זאָלסט זײַן אַ רואה ואינו נראה...

איך טראָג דערהויבונג פֿאַר דיין לעבן,
פֿאַר דיינע הענט — געבענטשטע גבורה ;
און דו — דו שטייסט ווי האָלץ פֿאַרגליווערט,
די אויגן — טעמפּ, דאָס מויל — צעקרימט ;
אויף דיינע ברייטע מויער-אַקסלען
נאָך ליגט דער טויטער צער פֿון לייִם ;
אויף דיינע הענט נאָך שלענגלען זיך
פֿאַרלעגערטע, פֿאַרשטויבטע ווערים,
און פֿון דיין אָטעם שפּאַרט פֿאַר מיילן
דער ריח פֿון צעפּוילטן שטיין...
ביסט לעבעדיק, ביסט אַלט איין טאָג,
און שוין דאָס מענטשלעכֿע אין דיר
געאײַלט האָט זיך אַרויסצווייזן
מיט שנאה און מיט תּאווה און מיט אומגליק ;
נאָר האָב איך דיך געבראַכֿט צו מיר
צו זיין ווי אַלע מענטשן גלייך ?
זאָל זיין, עס איז אויף דיר געפֿאַלן
די גאַנצע פֿינסטערניש און שרעק
פֿון אונזער אַלעמענס פֿאַרצווייפֿלונג —
נאָר וווּ איז אָבער דאָס געזאַנג,
אויף דיין געזיכֿט דער גרויסער שיין
פֿון אונזער אַלעמענס בטחון ?
וואָס שטומסטו ? ענטפֿער, זעסטו ניט,
אָט הויב איך אויף אויף דיר מיין שטעקן !

גולם קומט צו זיך. שטרעקט אויס די הענט מיט פֿרייד צום מהר״ל

גולם

חוי בין איך ? רבי, האַ, וווּ בין איך ?
וווּ זענען אַלע ניט געוואָרן ?
אַזוי געשריען האָבן זיי,
געוויינט, געדרייט זיך אַרום מיר,

און איך האָב ניט געוווּסט פֿאַרוואָס —
און מיטאַמאָל איז שטיל געוואָרן,
פֿאַרקלעפּט זיך האָבן מיינע אויגן —
איך בין געשלאָפֿן, רבי.

מהר״ל

ביסט געשלאָפֿן ?

גולם

איך ווייס ניט, רבי, אונטער מיר
די ערד האָט זיך גענומען וויגן.
אַ האַנט האָט מיך געטאָן אַ צי,
געטאָן אַ שליידער אין דער הויך
און נאָכֿדעם טיף אַראָפּגעוואָרפֿן.
איך בין געפֿאַלן. נאָר די ערד
אַ בראָך האָט זיך געגעבן פּלוצלינג,
צעשפּאָלטן זיך אויף צוויי חלקים.
בין איך געפֿלויגן אין דעם אָפּגרונט
און ניט געהאַט אַוווּ צו פֿאַלן...
און ווי איך פֿלי אַזוי, איך זע,
ערשט דו — דו זיצסט אויף מיר און שטויסט מיך
אַלץ טיפֿער, טיפֿער אינם אָפּגרונט.

מהר״ל

רעד אויס אינגאַנצן.

גולם

דיין פּנים איז געווען געדאָפּלט :
אַ האַלבער — גרויס אַזוי ווי מיינער,
אַ האַלבער — קלענער נאָך פֿון דיינעם ;
און אויגן — פֿיר, און אַלע טויטע ;
אין איינעם נאָר אַ רויטער פֿינטל,

װאָס האָט געטריפט מיט הייסן בלוט...
און מיט אַמאָל איך זע: דײַן קאָפּ
האָט אָנגעהויבן זיך צו רײַסן,
אָן מײַנעם זיך גענומען קלאַפּן,
און מיט דעם אויג, װאָס טריפט מיט בלוט,
אַרײַנגעבּרענט זיך אין מײַן שטערן,
און ביסלעכווײַז צו מיר אין מח
אַרײַנגעזונקען בּיזן האַלז...
און ווי דו זינקסט אין מיר — איך זע:
דײַן האַלז איז לאַנג און ווײַס און בויגיק;
איך האָב דיך אָנגעכאַפּט ביים האַלז
און שטאַרק גענומען ווערגן, ווערגן...

מהר״ל

רעד אויס אינגאַנצן דײַן רציחה.

גולם

איך ווייס ניט מער, כ׳האָב ניט געזען מער
ניט דײַן געזיכט, ניט דײַנע אויגן;
דאָס האָט גאָר מײַן האַלז ווער געוואָרגן,
און מיר האָט זיך געדאַכט, אַז דײַנעם...
אָ, זײַ מיט מיר, פאַרלאָז מיך ניט.

ער ציט זיך אויס אויף דער ערד, פאַלט צו צום מהר״לס פיס

אָ, זײַ מיט מיר. אַז ניט — פאַרטרײַב מיך.

מהר״ל

שטיי אויף. איך זע דײַן טרויער.
איך בין דיר מוחל.

גולם

פאַרלאָז מיך ניט.

מהר״ל

שטיי אויף.

גולם

אָ, נאָך אַ ביסל, רבי
לאָז ליגן מיך ביי דײַנע פיס.

מהר״ל

שטיי אויף.

גולם

אָ, נאָך אַ רגע, רבי.
עס ווערט מיר גוט. עס ווערט מיר לײַכטער.
עס ווערט מיר ליכטיק.

מהר״ל

מיט פרייד

ליכטיק?
וואָס זעסטו?

גולם

דיך.

מהר״ל

און איצט?

גולם

דו רירסט מיך אָן מיט דײַנע הענט.

מהר״ל

איך בענטש דיך. איצט וואָס זעסטו?

ג ו ל ם

פייער ! פייער !
אַ גאַנצער פלאַקער דרייט זיך, קנוילט זיך,
ער וויל מיך אָנצינדן און קאָן ניט.

מ ה ר ״ ל

און איצט ?

ג ו ל ם

אַ וואַסער שטראָמט אוןווירבלט.
איך זינק און ווער דאָך ניט דערטרונקען ;
און שטיינער האָגלען אויף מיין קאָפּ
און שפּרינגען אָפּ צוריק...

מ ה ר ״ ל

וואָס נאָך ?

ג ו ל ם

און הינט פאַרסמטע רייסן מיך, —
מיין לייב ווערט ניט צעריסן...

מ ה ר ״ ל

וואָס הערסטו ?

ג ו ל ם

טיף פון אונטער דר׳ערד
פאַרשטיקטע קולות הער איך,
געשפּרעך פון שטיינער און פון וואָרצלען,
און טריט פון איילנדיקע פיס...
איך הער אַ ווינט, ער יאָגט זיך אום,
ער רופט מיך אָן ביים נאָמען,
און איך דערשרעק זיך ניט פאַר אים...
און, רבי, זע, אַט קוקט אויף מיר

אַ פּנים דורך און דורך פון ליכט,
אַ גוף אַ ריזיקער ווי איך ;
ער טראָגט זיך, פלאַטערט איבער מיר
און וויגט זיך ווי אויף פליגלען צוויי,
ער וואַקסט אַרויס פון מיינע אַקסלען
און שפּרייט זיך אויס פון מיינע אָרעמס...

מ ה ר ״ ל

שטיי אויף.

גולם שטעלט זיך אויף

און איצט וואָס זעסטו ?

ג ו ל ם

איך זע אַ מענטש געקליידט אין שוואַרצן,
ער גייט אַהער מיט שטילע טריט,
מיט טריט, וואָס ליערן נאָך רויב...

מ ה ר ״ ל

צעעפן נאָכאַמאָל די אויגן
און נאָכאַמאָל דערזע דאָס ליכט,
די פליגלען פון דעם א י נ ו נ ר א ה,
וואָס שפּרייטן זיך אַרויס פון דיר...
צום פינפער טורעם לאָז זיך גיין
און דאָרטן זיי, און דאָרטן שלאָף...

גולם לויפט האַסטיק מיט איין שפּרונג ארויס פון חדר. מהר״ל, אליין אַן איבער־ראַשטער, פאַלט צו מיטן פּנים צום וואַנט. זיינע אַקסלען צוקן.

בעטלער

אין פֿינפֿער־שלאָס. אַ גרויסער חרובער צימער. פֿון צוויי זייטן — אַרײַנגאַנגען אין אַנדערע חדרים. אין װאַנט אַ דורכגעלעכערטע, די איבעריקע — פֿאַרשוואַרצטע, פֿאַרצויגענע מיט שפּינוועבס, דורכ־גענעצטע פֿון רעגנס. קיין טירן. שוועלן — וואַקלענדיקע. די שויבן — אויסגעבראָכן. װוּ־ניט־װוּ שטעקן נאָך איבערגעבליבענע שויבן פֿון פֿאַרשידענע קאָלירן. אין אייניקע פֿלעצער זעען זיך סימנים פֿון געוועזענע מאַלערײַען. זיי זענען אַלע פֿאַרשמירט, באַ־דעקט מיט נאַכלעסיקע קריצן און פֿלעקן. אין איין ווינקל זעט מען נאָך קײַלעכן פֿון יעזוס־לאָמפּאַדעס.

אינם חדר האַלטן זיך אויף אָרעמע־לײַט בעטלער. אויפֿן דיל, ווו זיי שלאָפֿן, ליגן אָנגעוואָרפֿן אַלטע שמאַטעס, פּעקלעך, אַ פּאָר קישנס. אויף די ווענט הענגען טאָרבעס.

אָנהייב נאַכט. דורך די לעכערדיקע פֿענסטער ווייט אַ קאַלטער פֿרילינג־ווינט. פֿינסטער.

אַ קראַנקער אָרעמאַן ליגט אין אַ ווינקל אויף שמאַטעס צונויפֿגע־דרייט און פֿיבערט. די איבעריקע זענען נאָך ניט אָנגעקומען.

קראַנקער

די ביינער מײַנע ברעכן, אַלע ביינער.
גיי אויס — ווער קיינער גאָר ניט וויסן.
קאַלט איז מיר.

זעצט זיך אויף

ניטאָ נאָך קיינער.
אַ ביסל וואַרעם וואַסער זאָל ווער ברענגען.
אַ גאַנצן טאָג אין מויל נאָך ניט געהאַט...

אוי, די ביינער מיינע, אוי, די ביינער.

לייגט זיך צוריק

וואָס זאָמען זיי זיך אַלע? ווייניק נאָך
דער טאָג פאַר זיי; די גאַנצע וועלט
אַריינגעשלונגען וואָלטן זיי. און וואָס און ווען?
אָט הענגט מיין טאָרבע פול געפּאַקט
מיט ברויט, מיט חלה... אוי, די ביינער מיינע..

זעצט זיך ווידער אויף

אַ פינסטערניש אַזאַ. נישטאָ קיין כח
צו שטעלן זיך און אָנצינדן דאָס לעמפּל,
מיט עפּעס וואָס די שויבן צו פאַרשטעקן...

שטעלט זיך אויף, שאַרט אין דער פינסטערניש. פאַלט אַנידער צוריק

אָ, גאָט פון אברהם יצחק און פון יעקב...

וואַרפט אויף זיך די שמאַטעס, וואָס ליגן לעבן אים, סוליעט זיך אין זיי און פאַר־גערט. שטיל. עס קומט אַריין דער גולם. בלייבט שטיין אין מיטן חדר. ווייסט נישט ווו צו קערן זיך. שווייגט.

קראַנקער

הייבט אויף דעם קאָפּ

שוין דאַנקען גאָט געקומען ווער? געקומען?

ג ו ל ם

שווייגט

קראַנקער

נישטאָ קיין צונג צו ענטפערן אַ חולה?
וואָס שווייגט איר, האַ? ווער זענט איר?

ג ו ל ם

שווייגט

קראַנקער

מיט וואַקסנדן שרעק

ווער זענט איר? זעט איר ניט,
מיך וואַרפט אין קעלט. —

שפּרינגט אויף מיט אימפּעט און קוקט אויפן אַריינגעקומענעם. מאַכט געוואַלדן

פייער! פייער!
ווער זענט איר? ענטפערט... וואַרט אַ רגע,
כ'וועל אָנצינדן דאָס לעמפּל.

צינדט אָן אַ רויכערדיק לעמפּל, זיין שרעק ווערט נאָך גרעסער

וואָס דאַרפט איר דאָ? וואָס רעדט איר ניט?
אַן אָרעמאַן?

ג ו ל ם

שווייגט. זעצט זיך אַוועק אויף דער ערד.

קראַנקער

איר ווילט דאָ שלאָפן?

ג ו ל ם

ניט רעד צו מיר.

קראַנקער

פון וואַנען קומט איר? אָן אַ טאָרבע גאָר.
דאָס ערשטע מאָל אין פּראָג?

ג ו ל ם

ניט רעד צו מיר.

קראַנקער

וואַרפט זיך צוריק אויף זיין געלעגער, קוקט מיט שרעקפולע אויגן אויפן גולם. דער גולם שטעלט זיך אויף, גייט אַריין אין צווייטן חדר, זעצט זיך ביי אַ וואַנט אַנטקעגן

טיר צו, קוים וואָס מען זעט אים אַרויס פון דער טונקלקייט.
עס קומען אַריין דער רויטער און דער בלינדער

רויטער

פאַרשטייסט ?

בלינדער

צי האָסטו גוט געזען ?

רויטער

אַ כומר קאָן מען גלייך דערקענען.

בלינדער

זאָל אמת זיין ?

רויטער

אַז אַלע רעדן מוז זיין אמת.

בלינדער

אַהינטער אונז איז ער געגאַנגען ?

רויטער

אַ צוואַנציק טריט פון אונז, ניט מער,
געבליבן, שטיל, אין האַנט דער שטעקן.
און פלוצלינג אָפגעקערט זיך אָן אַ זייט...

בלינדער

אַז גאָט האָט מיך געשטראָפט, איך זאָל ניט זען
די טריט פון דעם, וואָס יאָגט אונז נאָך.

רויטער

געשטראָפט ? און אפשר גאָר געבענטשט.
איך בין דאָך ניט קיין ציטערדיקער, דאַכט זיך,
און עפעס האָט מיר אָפגעהאַקט דעם אָטעם.

בלינדער

דער פוס פון ניט קיין בעטלער האָט נאָך קיינמאָל ניט
געטראָטן אויפן וועג אַהער צום פינפער-שלאָס.

רויטער

אַ נו, דו פרווו נאָר רופן וועמען גיין אַהער,
וועט יעדער אַ פּאָר אויגן נאָר דיר אויסשטעלן.
פאַר חורבות האָבן אַלע מורא, אַלע.

בלינדער

און מיר, מיר האָבן דען קיין מורא ניט ?
ניט מער, מיר קומען איבערשלאָפן נאָר,
פאַרשטעלט אונז שוין דער שלאָף און היט אונז.

רויטער

און פלוצלינג, אַז דו זעסט אויף אונזער וועג
אַ פרעמדנס טריט אַהינטער דיר, —
פאַרשטייסט, וואָס קאָנען וועלן פרעמדע טריט ?

בלינדער

וואָס קאָנען וועלן ? גאָט דער לעבעדיקער ווייסט,
נאָר ער איז אונזער פאָטער.

פלוצלינג

מיר זענען דאָ אַליין ?

רויטער

דער חולה ליגט דאָ. שלאָפט.

בלינדער

און חוץ דעם חולה ?

רויטער

איך זאָג דאָך דיר: דער חולה נאַר.

בלינדער

צי דאַכט זיך מיר? נו, קוק זיך גוט אַרום.

רויטער

וואָס מיינסטו?

בלינדער

טאַפּט מיט די הענט, שלאָגט זיך אָן אָן דעם קראַנקן. קראַנקער כאַפּט זיך אויף

קראַנקער

אַ ביסל וואַסער. ברענגט אַ ביסל וואַסער.

רויטער

ניטאָ קיין וואַסער דאָ.

קראַנקער

אין צווייטן חדר דאָ דערבײַ, — אָ, ניין,
ניט גייט אַהין, דאָרט זיצט אַ פרעמדער איינער.

רויטער

אַ פרעמדער?

בלינדער

הערסטו שוין? איך זאָג אַז —

טאַפּט אָן די שוועלן פון צווייטן חדר

אַ פרעמדער? ווער איז דאָ דער פרעמדער, האַ?

רויטער

קוקט אַריין און שפּרינגט אָפּ

ער, ער, דער האַלץ-העקער. אָט דער —

בלינדער

אָט דער, וואָס האָט אַזוי נאָך דבורהלען — — —
נאָר דאָ? ווי קומט ער דאָ?

רויטער

אַ לײַ אַזאַ.

בלינדער

ניט שריי, רעד שטילער.
דער רב האָט דאָך פאַרזאָגט ניט רייצן זיך.

רויטער

איך רייץ זיך, וואָס? איך זאָג אַזוי.
נאָר ווער האָט אים געבראַכט אַהער?

קראַנקער

אַליין איז ער אַרײַנגעקומען,
אויף מיר אַ טויט-שרעק אָנגעוואָרפן.

רויטער

אַזאַ קאָן אמת אָנוואַרפן אַ טויט-שרעק.

בלינדער

זײַ שטיל. ניט זײַ קיין חכם.

גולם

ווייזט זיך אין טיר

איך הער מײַן נאָמען איז דערמאָנט געוואָרן דאָ.

רויטער

דײַן נאָמען? ניין... איך האָב געזאָגט —
איך האָב געמיינט —

דערמאָן נים מער.

גייט אַריין צוריק

רויטער

פאַרשטייסט? מעגסט דאַנקען גאָט,
וואָס דו ביסט בלינד און זעסט אים ניט.

בלינדער

דער רב אַליין איז אום מקרב.

רויטער

ס'איז עפּעס דאָ ניט גלאַט. דו הער מיין וואָרט.

קראַנקער

פאַרשטעקט די פענסטער.

רויטער

די לעכער, זאָג.

קראַנקער

פאַרשטעקט. מיך וואַרפט אין קעלט.

רויטער

די שמאַטעס אונזערע — געציילטע,
די לעכער — אָן אַ צאָל, מיט וואָס פאַרשטעקן?

קראַנקער

אָ, גאָט פון אברהם, פון יצחק און פון יעקב...

בלינדער

זעצט זיך אויף דער ערד, נעמט אַרויס פון בוזעם אָנגעקליבענע מטבעות, היקלט אין אַ קניפּל

רויטער

נעמט אַרונטער פון וואַנט אַ טאָרבע, שיט אַרויס פון איר ברעקלעך, טרייסלט צום בלינדן

אַ סך געמאַכט? אַ סך? און איך קיין פּרוטה.

בלינדער

פאַרוויקלט דאָס קניפּל באַהאַלט צוריק אין בוזעם

אַ סך. פון וואַנען ווייס איך צי אַ סך?
דו פרעג די בלינדע אויגן מיינע.
דאָס מאַכן זיי נדבות. זיי — ניט איך.
אַז טאָג און נאַכט פאַר מיר איז איינס,
זאָל זיין אַ קניפּל כאָטש אין בוזעם...
נו, יאָ, דו פרעג די בלינדע אויגן מיינע.

רויטער

יאָס גאַנצע ברויט שוין אויסגעגאַנגען.
נאָר פרישע חלות מאָרגן, פרייטאָג מאָרגן.

פאַקט אַריין שמאַטעס אין זיין טאָרבע. פאַרבינדט

אָל זיין די טאָרבע גרייט, פאַרפאַקט...

בלינדער

וואָס רעדסטו דאָרט? איך הער ניט.

רויטער

איך רעד, — וואָס האָב איך דען צו רעדן?
אָל זיין די טאָרבע אויפגעפאַקט...

בלינדער

וואָס זאָגסטו ניט צו דעם, —
פאַרגעסן מעריב דאַוונען.

שטעלט זיך צום וואַנט

והוא רחום יכפר עון...

דאַוונט שטיל. עס קומען אַריין דער האָרבאַטער, דער הילצערנער פוס, דער הויכער און דער נידעריקער. אַלע מיט אָנגעפּולטע טאָרבעס. דער רויטער גייט זיי אַנטקעגן

רויטער

אַן אורח האָבן מיר, אַן אורח.
אָט דער, וואָס אויפן שול-הויף — — —

אלע

וואָסער אורח?

רויטער

פון וואַנען קומט איר? נישט געהערט גאָר?
דער האָלץ-העקער פון שול-הויף.

הויכער

איז טאַקע אמת? — דאָ איז ער?
עס קאָכט דאָך פראַג מיט אים.

רויטער

אָן זיצט ער. זיך פאַרשלאָגן אין דער פינסטער
און גלאָצט דאָרט מיט די אויגן.

אַלע קוקן אַריין

נידעריקער

אַזאַ גדול!

רויטער

ניט שריי. ער קאָן דערהערן נאָך. אַ מורא.

הילצערנער פוס

ער שלאָגט זיך, וואָס?

רויטער

געננוג — ער טוט אַ קוק,
פאַלט איין דאָס האַרץ, נאָך שלאָגן דאַרף ער זיך.

הויכער

ווי רופט מען אים?

רויטער

זייער שטיל

מען זאָגט, אַז יאָסל.

דער גולם שפּאַנט אַריין. אַלע רוקן זיך אָן דער זייט.

גולם

מיין נאָמען איז דערמאָנט געוואָרן דאָ.
דערמאָן נישט מער.

גייט אַריין צוריק.

רויטער

דאָס צווייטע מאָל שוין היינט,
און אַלץ מיט מיר. געהערט אַזאַ שגעון?
כ'האָב דאַכט זיך שטיל געזאָגט.

נידעריקער

וואָס איז, מען טאָר אים ניט דערמאָנען גאָר?

אַלע קוקן זיך אָן פאַרחידושט

הויכער

אַוווּ אַ צרה — גלייך צו אונז אין חורבה.

רויטער

דער רב אַליין האָט אים אַהער געשיקט.

אלע

דער רב אַליין ?

צוזעצן זיך און בינדן פונאַנדער זייערע טאָרבעס.

רויטער

באַגעגנט האָט איר קיינעם ניט ?
דער כּומר — — —

אלע

ווער ? טאַדעוש ?

בלינדער

דאַווענענדיק מאַכט מיט דער האַנט, מען זאָל ניט רעדן.

נו, נו... ששש...

אלע שווײַגן שטיל. לייגן אַרויס דאָס אָנגעבעטלטע

רויטער

און איך האָב שוין מײַן טאָרבע אײַנגעפּאַקט,
און איר צעלייגט זיך ערשט...
אומזיסטע טרחה נאָר, אומזיסט די טרחה.

הויכער

וואָס רעדט ער דאָרט ?

רויטער

מען זאָגט דאָך אײַך, צי האָט איר ניט געהערט ? —
מען וויל דאָך אונז אַרויסטרייבן פון דאַנען.

בלינדער

שש, אַ, שש...

הויכער

אַרויסטרייבן ? פון דאַנען ? פון דער חורבה ?
און פראָג דורכאויס איז אונז מקנא.
אַוו מען קומט ניט, פרעגט מען היינט :
איז פלאַץ פאַראַן אין פינפער-שלאָס פאַר נאָך ?..
פאַרשטייט איר שוין ? — דער גאַנצער פינפער-שלאָס
וועט ווערן אָנגעפּאַקט מיט יידן,
אַרויסגעטריבענע פון אַלע הייזער...
פאַרשטייט איר שוין ? — פון הייזער קאָן מען טרייבן,
מען קאָן דאָך אָבער ניט פון חורבות טרייבן...
פאַרשטייט איר שוין, פאַרוואָס דער פינפער-שלאָס
וועט ווערן אָנגעפּאַקט מיט יידן ?..

בלינדער

אַך, נו, ששש...

האַרבאַטער

און אַז מען וועט פון דאַנען אויך
אונז קומען טרייבן, חס ושלום ?..

הויכער

מיר וועלן עפענען די טאָרבעס אונזערע :
— נעמט צו אינגאַנצן, נעמט...
און אַז זיי וועלן צונעמען אינגאַנצן, —
נו, יאָ, זיי וועלן צונעמען אינגאַנצן :
די חלות און די שטיקער ברויט,
די בגדים און — וואָס נאָך ? וואָס נאָך ?
נו, יאָ, זיי וועלן צונעמען אינגאַנצן...

בלינדער

ענדיקט דאַוונען, שטייט בײַם האַנט

פֿאַראַן אַ גאָט אין הימל, יידן.

קראנקער

זעצט זיך אויף

פֿאַראַן, פֿאַראַן אַ גאָט אין הימל, קוקט ער צו,
ווי בעטלער זיצן נאָך אַ טאָג פֿון בעטלען
און קלאָגן איבער חלות, איבער ברויט...
און אַז זיי פֿאַלן מיד אַנידער
און מאַכן צו די אויגן און זיי שלאָפֿן,
פֿאַרבלייבן דאָך די חלות ניט באַוואַכטע...
און יעדער קאָן דאָך קומען און זיי צונעמען,
אפֿילו ניט קיין שונא, נאָר אַ דורכגייער...
ווייל ווער עס איז אַ דורכגייער, דער — שלאָפֿט ניט,
ער זיצט אַן אָנגעכמורעטער און שלאָפֿט ניט, —
און בעטלער זענען מיר און שלאָפֿן...
פֿאַראַן אַ גאָט אין הימל, קוקט ער צו.

הויכער

וואָס איז מיט אים? וואָס רעדט ער?

קראנקער

שוין צוויי טעג ניט געבעטלט. נו, איז וואָס?
מיין טאָרבע ליגט פֿאַרבינדן, ניט גערירט,
און ווער עס וואָלט געוואָלט, האָט לאַנג געקאָנט
זי אָפּבינדן און צונעמען, אַוועקגיין...
איז קיינער ניט געקומען. נו, איז וואָס?
מען קאָן נאָך קומען מאָרגן, איבערמאָרגן,
ווייל קיינמאָל איז ניט שפּעט...
מען קאָן אפֿילו קומען היינט. —
פֿאַראַן אַ גאָט אין הימל, קוקט ער צו...

בלינדער

וואָס רעדט ער, האַ?!

קראנקער

אָט בין איך דאָך אַ גאַנצן טאָג געלעגן
און אַלץ געהערט, געזען.
און ווער עס קאָן אַלץ זען און הערן,
דאַרף ליגן אויף איין אָרט...
און ווען איך האָב הויך גערופֿן,
איז יענער ניט געקומען...
און ווען איך האָב ניט גערופֿן
איז יענער יאָ געקומען...
דאָס לעצטע ביסל וואַסער פֿאַר מיין גומען
איז ניט דערלאַנגט געוואָרן;
און אָנגעצונדן האָב איך פֿייער נאָר פֿאַר שרעק,
און צוגעפֿאַלן מיטן פּנים צו דער ערד
איך ניט געשטילטן דאָרשט...
ווייל ווען איך האָב ניט גערופֿן,
איז יענער יאָ געקומען...

אלע

וואָס איז מיט אים? וואָס רעדט ער?

קראנקער

איך רעד ניט מער, איך רעד ניט מער,
זאָל רעדן יענער, ווען איך האָב ניט גערופֿן,
פֿאַראַן אַ גאָט אין הימל — קוקט ער צו...

ליגט זיך אַוועק צוריק, גראָבט זיך איין אין געלעגער. דער גולם קומט ארויס און בלייבט שטיין ביים טיר. אלע פֿון שרעק רירן זיך ניט. אין דעם קומט אריין ת נ ח ו ם, מעסט אָפּ אלעמען מיט די אויגן, דערזעט דעם גולם און שטייט אַ צוגעשמידטער

רויטער

עס וועט זיין פריילעך באַלד.

תנחום

גוט אויף אים אַ בייזן קוק, זאָגט גאָרנישט. גייט צו הארט צום גולם און צעלאַכט זיך אויפן קול

הויכער

וואָס לאַכסטו, משוגענער?

תנחום

דו קענסט זיי?

טייטלט אויף אַלעמען מיט די פינגער

דו ווייסט ווער זיי זענען? דו זעסט וואָס זיי טוען?
דו האָסט דאָך גרויסע הענט — דערשלאָג זיי;
דו האָסט דאָך גרויסע פיס — צעטרעט זיי;
איך האָב געזען אַ האַק ביי דיר — ווו איז זי?
דו זעסט דעם האָרב? די רויטע באָרד?
דו זעסט דעם פוס — צעשפּאַלט אים,
דו קאָנסט דאָך שפּאַלטן האָלץ

גולם

זאָגט גאָרנישט. גייט אַריין צוריק אין דער פינסטערניש. תנחום זעצט זיך אַרונטער אויף דער ערד, נעמט אַרום דעם קאָפּ

רויטער

צעלאָזט זיך, דער משוגענער.

הויכער

אים דאַרף מען נאָר אַ שלעפּ טאָן פאַר דער צונג.

אַלע שווייגן שטיל

תנחום

דערווייל בין איך דער באַלעבאָס —
די שוועלן זענען מיינע,
די אויסגעהאַקטע שויבן זענען מיינע,
און איך האָב אייך אַריינגעלאָזט אַהער, —
איך!
נאָך זיבן טעג, נאָך זיבן נעכט,
און ער וועט אויפשטיין,
פונם פייערדיקן רייטוואָגן אַרונטערנידערן אַהער,
דאַן וועט איר אַלע מוזן גיין;
דער פינפער-שלאָס געהערט צו אים,
צו אים — מיין יורש...
צי הערט איר נישט, ווי אַלע חורבות שרייען,
ווי אַלע שויבן רופן:
ווען קומט ער שוין?..
קלייבט אויף די שמאַטעס,
פאַרבינדט די טאָרבעס,
ראַמט אויף די וווינונג
פון מיין יורש...

עס קומען אַריין צוויי פרעמדע וואַנדערנדע אָרעמע לייט, דער אַלטער בעטלער און דער יונגער. פאַרשטויבטע פון לאַנגן וועג מיט שטעקנס אין די הענט און טאָרבעס אויף די פּלייצעס. ביידע זייער מיד.

ביידע אָרעמע לייט

אַ גוט ג׳אָוונט אייך, יידן.

אַלע ענטפערן: גוט יאָר

אַלטער בעטלער

געטראָפן גוט. נו, זעסט. יידן אומעטום.
מיר וועלן קאָנען איבערשלאָפן דאָ.

וואָס זאָגט איר, יידן ?

הויכער

אוודאי, זיידע.

יט שלום־עליכם צו ביידע בעטלער און אַלע אַ חוץ תנחומען און דעם קראַנקן טוען אויך דאָס זעלבע

אַלטער בעטלער

עליכם-שלום, יידן, עליכם-שלום...
איר שלאָפט זיך אויפן דיל אַזוי, מסתמא,
נו, וועלן מיר זיך אויך אַזוי שוין צושפּאַרן.
נאָר איבערנעכטיקן די נאַכט, נאָר איבערנעכטיקן...

רויטער

איר קאָנט אַ פולע נעכט דאָ שלאָפן, זיידע,
די חורבות זענען גרויס גענוג פאַר אַלעמען.

אַלטער בעטלער

מיר דאַרפן דאָ נאָר איבערנעכטיקן, ניט מער,
און מיטן טאָג גלייך ווייטער לאָזן זיך;
מיר זענען מיד. נאָך מערער — ער.
נאָך יונג און ניט געוווינט צום וועג,
דערצו נאָך זיינע פיס — —

זיי נעמען אַרונטער די טאָרבעס פון זיך און נעמען זיך אויסזעצן

הויכער

איך זע טאַקע, ער הינקט.

אַלטער בעטלער

עס האָבן וווּנדן זיך אויף זיינע פיס
פון לאַנגן גיין אַרויסגעשלאָגן.
ער וואָלט באַדאַרפט זיך אויסרוען. —

ווי קאָן מען עס ? ניטאָ קיין צייט פאַר דעם.

הויכער

איר איילט אין ערגעץ ?

אַלטער בעטלער

ניין, מיר איילן ניט.
אַהערצו האָבן מיר געאיילט. די לעצטע טעג
אָן אָפּרו טאָג און נאַכט געגאַנגען זענען מיר.
פון דאַנען אָבער וועלן מיר ניט איילן שוין...

הויכער

איר דאַרפט עפּעס אין פּראָג ?

אַלטער בעטלער

מיר דאַרפן... יאָ, מיר דאַרפן...
וואָס הערט מען עפּעס דאָ ביי אייך אין פּראָג ?

הויכער

ניט פריילעך, זיידע, גאָר ניט פריילעך.

אַלטער בעטלער

אַזוי ? ניט פריילעך ?

שטיל. דער יונגער בעטלער זעצט זיך אויף דער ערד, הויבט אָן פאַנאַנדערבינדן די ווונדן פון זיינע פיס. חיקלט שמאַטעס נאָך שמאַטעס און פאַרוויקלט צוריק

האָרבאַטער

ער זעט ניט אויס גאָר ווי קיין בעטלער, יידן.
אַזאַ איידל פנים —

הויכער

איר קומט פון ווייט אַ פנים, זיידע ?

אַלטער בעטלער

פון זייער, זייער ווייט. און דאָ איז נאַכֿט שוין.
מיר גייען, ערשט אַנטקעגן אונז דער שלאָס,
מיר זעען פוסטע פענסטער, פוסטע טירן,
איז טראַכֿטן מיר, מען קאָן אַהער אַריינגיין...
נו, היינט שוין וועלן מיר די גאַנצע נאַכֿט
זיך אויסשלאָפן און אויסרוען...

יונגער בעטלער

אַזוי מיד בין איך, אַזוי מיד

אַלטער בעטלער

חיזט אויף תנחומען

וואָס זיצט ער עפעס ווי אַן אבל ?

הויכער

אַ ביסל פונם זינען, זיידע.

אַלע קוקן ווי רער יונגער וויקלט די הונדן פון זיינע פיס

יונגער בעטלער

זיי שלאָגן זיך אַלץ מער פונאַנדער, פּלאַצן,
זיי גרייכֿן שוין די קני... ווי מיד איך בין.
די אויגן מיינע קלעפן זיך...

פאַלט צו צו דער ערד און שלאָפט

אַלטער בעטלער

ליינט אונטער אַ סאָרבע אונטערן יונגנס קאָפּ

נו שלאָף, נו שלאָף...

ת נ ח ו ם

שפרינגט אויף

עס קומען אורחים איבערשלאָפן דאָ,
און מיך גאָר פרעגט מען ניט ;
דערווייל בין איך דער באַלעבאָס...

רויטער

זיי שטיל. דו זעסט ניט, אַז מען שלאָפט.

ת נ ח ו ם

ער שלאָפט ? ווי קומט ער שלאָפן ? וואַכֿן דאַרף ער.
פונאַנדעררייסן זאָל ער זיינע אויגן
אַהערצו קומט מען וואַכֿיק זיין.
ציטערן,
פיבערן,
לויערן...—
טויטע דאַרפן אויפשטיין
און ער — גאָר שלאָפן !

רויטער

פאַרמאַך דאָס מויל, משוגענער.

טוט אים אַ שטויס, תנחום פאַלט אַנידער

אַלטער בעטלער

ניט שלאָגט אים, יידן.

רויטער

מען קאָן פון אים ניט אויסהאַלטן, איך זאָג אייך.
ס׳איז אָן אים אויך גענוג דאָ צרות.

תנחום

ליגט און שרייט

טויטע דאַרפן אויפשטיין,
און ער — זאָל שלאָפן? — —

מהר״ל

קומט אריין אן איילנדיקער, קוקט מיט בייזע שטרענגע אויגן.

אַלע

פארחוינדערט

דער רב! דער רב!

מהר״ל

קוקט אויפן גלטן, דער אלטער אויף אים. א לאנג שטילשווייגן.

מהר״ל

צו די פרעמדע בעטלער

וואָס טוט איר דאָ? וואָס טוט איר ביידע דאָ?
ווער האָט נאָך אייך געשיקט?
און ווער האָט אייך געהייסן קומען?

אלטער בעטלער

נאָר איבערנעכטיקן, פון לאנגן וועג נאָר איבערנעכטיקן.

מהר״ל

אַליין געקומען? אַליין גאָר קומען?
פאַרנעמט אויף שנעל די פעקלעך אייערע
און וועק אים אויף און — גייט,
איך הייס.

אלטער בעטלער

מיר זענען מיד פון לאַנגן וועג.
מיר האָבן זיך אַזוי געאיילט —

מהר״ל

געאיילט?
טאָ איילט אויף שנעל צוריק. איך הייס.

אלטער בעטלער

ער שלאָפט אַזוי געשמאַק. ניט וועק אים.

מהר״ל

איז מער קיין חורבות שוין ניטאָ?
נאָר דאָ געפעלט אייך? וועק אים אויף.

קלאפט מיטן שטעקן

אַליין גאָר קומען. אַליין גאָר איילן!

גולם קומט אריין. ווי דער אלטער דערזעט אים ווערט ער גאָר אן אנדערער. ער ווערט בלייך, הויבט אן ציטערן, נעמט אייף שנעל וועקן דעם יונגן בעטלער

אלטער בעטלער

שטיי אויף, שטיי אויף, אָ גיכער!
מיר מוזן גיין, מיר מוזן גיין

נעמט אויפקלייבן זיינע זאכן

יונגער בעטלער

פארשלאפן

אָ, נאָך אַ ביסל שלאָפן, נאָך איין ביסל.

דערזעט דעם גולם און נעמט אויך ציטערן און איילן זיך

קום שנעל אַוועקגיין. שנעל.

זיי כאַפּן אַרויף אויף זיך די זאַכן און לויפן אַרויס אין אײַלעניש. גולם טוט זיך
אַ לאָז נאָך זיי. חיל גאַכלויפן

מהר״ל

וווהין ?

צו די ייִדן

טאַדעוש גייט אַהער, זייט חיסן.

אַלע טומלען פון שרעק

גולם

מיט זיי. איך וויל צו זיי.

מהר״ל

זיי דאָ. איך הייס דיר. זײַער צייט
איז ניט געקומען. איצט איז דײַן צייט.

אַלע בעטלער

וואָס וויל ער טאָן טאַדעוש ?

מהר״ל

אַרויסטרײַבן פון דאַנען וויל ער אײַך.
דער פינפער-טורעם איז ניט אונזערער.

אַלע כאַפּן אויפבינדן זייערע טאָרבעס. דער חולה און תנחום בלײַבן ווי פריער

מהר״ל

שטילערהייט צום גולם

ווּעסט וויסן וואָס דו האָסט צו טאָן ?

גולם

כ׳וועל וויסן, רבי.

מהר״ל

גאָר ניט אויף טויט.

גולם

כ׳וועל וויסן, רבי.

מהר״ל

דער אינו נראה וואָס אין דיר זאָל אויפשטיין...
איצט גיי אַרײַן און וואַרט.

גולם גייט אַרײַן צוריק אויף זײַן פריערדיקן פּלאַץ. מהר״ל גייט אַרויס. די בעטלער,
פאַרטאָן אין זייער שרעק און אויפקלײַבן די טאָרבעס, האָבן גאַרנישט באַמערקט.
עס קומען אַרײַן ט אַ ד ע ו ש מיט זײַן באַגלייטער, אַ מ אָ נ אַ ך

טאַדעוש

דו קוקסט זיי אָן די פּלומרשטיקע בעטלער,
זיי זענען רײַכער, גלויב מיר, פון אונז ביידן ;
דו זעסט דעם האָרב, דער האָרב איז אַ געפעלשטער —
צונויפגעקנוילטע שמאַטעס.

מאָנאַך

איז ער אַ קינסטלער, דער האָרבאַטער, אויב אַזוי.

טאַדעוש

און דער, דער בלינדער, איז קיין בלינדער ניט,
מיר קענען זיי, די צוגעמאַכטע אויגן...

מאָנאַך

ווײַזט אָן אויפן קרומען

דאָס קאָנסטו, פאָטער, שוין ניט חושד זײַן אויף אים...
זײַן קלעצל שטעקט אַרויס גאַנץ אָפן.

טאַדעוש

גלויב אים נישט,
אפילו דו זאָלסט אָנטאַפּן דאָס האָלץ.
אַזוינע קאָנען אָפּשניידן אַ פוס
און האַלטן אים באַהאַלטן אין אַ טאָרבע,
און ווען מען דאַרף אים צושטעלן צוריק...
זיי לעבן זיך ווי באַלעבאַטים דאָ,
אַזוי ווי זייערער דער טורעם וואָלט געווען;
די ווענט — פאַרשמירט, מיט נעגל אָנגעזעצט,
די לופט פאַרכאַפּט דעם אָטעם צו דערשטיקן.
און דאָ האָט עס אַמאָל געגלאַנצט דער רום
פון אונזערע גבורים, אַדל־לייט און פירשטן;
אויף די פאַרלייזיקטע צעשרויפטע דילן
געטראָטן האָבן קעניגלעכע פיס;
דו זעסט נישט, ווי עס שרייען פון די ווענט
די אָפּגעריבענע, פאַרשפייטע מאַלערייען.
און דאָ אין ווינקל, זעסט, נאָך הענגען קייטלעך
פון הייליקע לאַמפּאַדעס. דורך דעם שיין פון זיי
אַרויסגעקוקט מיט ליבשאַפט האָבן זיינע אויגן,
געוויינט מיט טרויער האָט זיין דאָרן־קראַנץ.
וואָס זיי, די נישט געצלמטע, די שווייגנדיקע,
אַרויפגעשטאָכן האָבן אויף זיין שטערן;
צו נישט איז אַלץ געוואָרן, ער — פאַרטריבן,
דער בוימל אויסגעלאָשן, נאָר די קייטלעך באַמבלען זיך
צום חוזק נאָר... און — טאָרבעס, טאָרבעס!...

צו די אָרעמע לייט

וואָס גלאָצט איר מיט די אויגן און איר זאָגט קיין וואָרט?
איר לעבט צווישן אונז פאַרביטערט און דערצאָרנט,
און טראָגט דעם צאָרן אייערן, ווי ער — דעם האָרב.

צי האָבן מיר אייך ווייניק נאָך געפּייניקט
געברענט, גערודפט און געפירט אייך צו דער שחיטה?
מיר זענען מיד שוין לאַנג פון אונזער האַס צו אייך
פון אונזער ברענענדער רציחה, און וואָס מער
איר וואַרפט זיך אין די אויגן אונז מיט אייער האַרטקייט,
מיט אייערע פאַרביסענע פאַרשטייפטע ליפּן,
אַלץ מער צעשטערט איר אונזער טרוים נאָך רו,
אַלץ מער צעפלאַקערט איר אין אונז דעם האַס.
קיין שלום ווען מיר מיט אייך נישט מאַכן,
ווייל אונזער בייזער חלום זענט איר, אונזער שרעק;
מיר קאָנען נישט אַרומגיין אויף איין ערד מיט אייך,
באַלויכטן פון איין זון און אָטעמען איין לופט.
די לופט, וואָס אייערע לונגען אָטעמען איין,
פאַרוואַנדלט זיך אין סם פאַר אונזער האַרץ;
און אונזער האַרץ וויל רו און פרידן,
וויל אָפּרוען פון אייך, דערלייזן זיך פון אייך...
איר ליגט אויף אונזער קאָפּ, אויף אונזערע געוויסנס,
ווי שוואַרצע שפּינען, איינגעפלאָכטענע אין קנוילן,
און שפּינט און שפּינט די נעצן פון קאָשמאַר...
מיר האָבן אייך גערודפט; ווייניק נאָך — מיר וועלן מער!
מיר וועלן אונזער בענקעניש נאָך רו און פרידן,
נאָך גוטס און ליבשאַפט שטילן נאָר אין אייער בלוט,
אין טאַנץ אַרום דעם פלאַם פון שייטערהויפנס...
מיר וועלן צינדן שייטערהויפנס מער און מער,
ביז וואַנען איר וועט אונז פון אייך דערלייזן!
מיר טראַכטן, זאָגט איר, אויס אויף אייך בלבולים,
און איר — איר טוט נאָר און פאַרענטפערט זיך
און האַלט אין איין דערוויזן, אַז ס'איז ליגן, —
וואָס האָט איר נישט קיין מוט אַרויסגיין אָפן
פאַר אַלעמען, אין אַלע גאַסן שטאָלץ און ווירדיק,
און זאָגן: יאָ, מיר טרינקען בלוט אויף פּסח

מיר האָבן אַלע מאָל געטרונקען, וועלן טרינקען !..
מיר ברענען אייך אומזיסט אויף שייטערהויפנס,
וואָס גייט איר צו זיין פייער, ווי צום טאַנץ ?,
וואָס מאַכט איר ניט קיין איבערפאַל אויף אונז
ווי מיר אויף אייך, מיט פאַקעלן און העק ? —
און איצט, אין דער מינוט איך רעד צו אייך,
וואָס הערט איר מיינע רייד און ענטפערט ניט ?
זאָל איינער זיך אַרויסרייסן מיט מוט,
אַרויסטרעטן. אַרויסכאַפּן מיין שטעקן
און געבן מיר אַ זעץ אין קאָפּ ! — איר שווייגט,
איר וואַרט שוין איך זאָל אויסשרייען : אַרויס ;
אָ, אייביק, אייביק זענט איר גרייט צו גיין —
טאָ גייט !..

אַלע בעטלער גייען צרויס שוידיגנדיקע מיט די טאָרבעס אויף די פּלייצעס. דער קראַנקער און תנחום בלייבן צום לעצט, זיי שפּרינגען אויף אויף און לויפן אַרויס, ווי מען לויפט פון אַ פייער

טאדעוש

אַזוינע הינט. מען הייסט זיי — גייען זיי, און שוין.

דערשראָקן

דו הערסט ניט ? טריט.
איז עמעצער געבליבן נאָך פון זיי ?

מאָנאך

ניטאָ דאָ קיינער, פּאָטער הייליקער.

טאדעוש

קוקט אריין אין צווייטן חדר

ניטאָ. נאָר הערסטו ניט ווי עמעץ גייט דאָ אום?

מאָנאך

עס דאַכט זיך אונז.

טאדעוש

איך הער דאָך טריט. וואָס טוט זיך דאָ ?
און עפּעס וויגט די לופט זיך אום.

מאָנאך

מיר בויגן זיך די קני.

טאדעוש

אָ יעזוס הייליקער, באַשיץ אונז.

זיי צלמען זיך

די לופט אַרום הייבט אָן צו פייפן, דרייען זיך, ווי אַ שטורעם־ווינט, אַזוי ווי עמעצער וואָלט געפּאָכעט מיט לאַנגע פייכטע ריטער. טריט פון ריזיקע ניט געזעענע פיס הויבן אָן אַרומצושפּאַנען. אויף די קעפּ פון טאדעוש און מאָנאך נעמען פאַלן מוראדיקע קלעפּ, איינע נאָך איינע. זיי דרייען זיך אום אין ווילדן שרעק, בויגן זיך צו דער ערד, לויפן צו די טירן, און ווו זיי לויפן פאַרפאַלן זיי ניט די קלעפּ פון די ניט געזעענע הענט

טאדעוש

ניט-גוטע זענען דאָ, ניט-גוטע. קום אַנטלויפן.

נאָר ביי אַלע טירן ווערן זיי פאַרהאַלטן, אָפּגעוואָרפן אויף צוריק, און די קלעפּ אויף זייערע קעפּ הערן ניט אויף. פון זייערע נעזער הויבט אָן צו פליסן בלוט. זיי פאַלן צו דר'ערד, קרעכצנדיק פון ווייטיק און שרעק. זיי ווערן מיט אַמאָל אויפגעהויבן אין דער לופטן און ווערן אַרויסגעשטויסן דורך די פענסטער. עס הערט זיך פון יענער זייט שלאָס ווי זיי פאַלן אַרונטער מיט אַ קלאַפּ צו דער ערד. עס הערט שטיל. דאָס ציטעריקע לעמפּל הויבט ווידער אָן רויק צו ברענען. פונם זייטיקן צימער שפּאַנט אריין דער גולם. ער פיבערט פון אַ־יפרעגונג. זיין פּנים בלייך, זיינע אויגן טיף טיף אָנגעצונדענע. ער אָטעמט שווער מיט ברייט צעעפנטע נאָזלעכער. ער פאַלט צו צו אַ וואַנט און שטייט מיט אַ פאַרוואָרפענעם קאָפּ

גולם

ווּ ביסטו, רבי? ווּ ביסטו?

מהר״ל

אײלט אַרײַן

כ׳בין דאָ, כ׳בין דאָ.

גולם

אָ, רבי, רבי.

מהר״ל

רעד, איך הער.

גולם

ניט גײ אַוועק פון מיר. אָ, נעם מיך פאַר אַ האַנט

מהר״ל

וואָס איז דיר?

גולם

פינסטער, פינסטער, רבי.
ניט גײ אַוועק פון דאַנען.

מהר״ל

איך מוז אַוועקגײן. לײג זיך שלאָפן איצט.

גולם

אָ, גײ ניט, גײ ניט.

מהר״ל

וועסט דאַרפן פיל נאָך אויפטאָן. לײג זיך.

גײט אַרויס

גולם

אָ, רבי, זײ מיט מיר, מיט מיר.

קוקט זיך אום

אַוועקגעגאַנגען.
פאַרוואָס איז שטיל געוואָרן מיט אַמאָל?
אַ פינסטערניש. אַ פינסטערניש... ווּ ביסטו, רבי?

ציט זיך אויס אויף דער ערד און רופט:

גוּ ביסטו, רבי? פינסטער...

נישט גערופענע

אַ פֿעלד הינטער פּראָג. נאַכט. שטיקער וואָלקן שווימען אום. דער
אַלטער בעטלער און דער יונגער בעטלער זיצן
בײַם וועג, וואָס פֿירט אין דער ווייטקייט אַרײַן

יונגער בעטלער

קיינער וויל מיך ניט דערהערן,
איך בין פֿרעמד און ניט דערקענט;
קראַנק, ווי מײַנע פֿיס, אויך ווערן
מײַנע אויסגעשטרעקטע הענט.

פֿינסטער, קאַלט מיט טויטע טרערן
אײַלט דער מאָרגנדיקער טאָג;
קיינער וועט דעם וועג אים שטערן
פֿרײַ אַרײַנצוגיין אין פּראָג.

מיר גייט קיינער ניט אַנטקעגן,
ניט מיט פֿרייד און ניט מיט קלאָג; —
נאַכט איז שוין אויף אַלע וועגן,
צו די טויערן פֿון פּראָג.

אַלטער בעטלער

שווייגט

יונגער בעטלער

זענען זעקס מעת-לעת אַריבער,
היינט דער זיבעטער מעת-לעת:
אַלע אין געשפּאַנטן פיבער
וואַרטן אויף דעם גולמס נס.

פון דעם מאַן, וואָס טראָגט דעם צלם,
צו דעם בעטלער מיטן זאַק,
קומט דער אויסלייזער, דער גולם,
מיט אַ פויסט און מיט אַ האַק.

אַלטער בעטלער

רעד ניט, זון מיין, אַזוי ביטער,
אַזוי מוז מסתמא זיין,
גאָט באַשיצער, גאָט באַהיטער,
לייג זיך אָפּרוען, שלאָף איין.

יונגער בעטלער

קום פון דאַנען, קום אַנטלויפן,
זע, עס ציט זיך שוין דער רויך
פון די פּראָגער שייטערהויפן
צו דער אָוונטיקער הויך.

העלפן קאָן איך ניט דעם קרבן,
אויך ניט — גיין מיט אים צום טויט;
אָט דער קרבן איז געשטאָרבן,
און דער שייטער-פלאַם פאַרגייט...

אַלטער בעטלער

וועלכער קרבן? איינע שרעקן;
נאָר דו טוסט און מאָלסט זיך אויס!

פרילינג-ווינט פון אַלע עקן,
די לבנה שווימט אַרויס.

יונגער בעטלער

אַך, צי הערסטו ניט פון דאַנען
אַ דערוואָרגענעם געשריי?
און אַ חייל מיט פאָרזיכט שפּאַנען
פיס נאָך פיס, דאָס זענען זיי.

אַלטער בעטלער

וועמענס פיס?

יונגער בעטלער

די פיס פון שונאים,
עפעס גרייטן זיי אין הייל;
אַ פאַרשטעלטער קרומער פנים
שרייט פון ווייטן: ניט דערצייל...

אַך, פאַרמאַך מיר מיינע אויגן
און מאַך שטום מיין צונג אין מויל,
איבער מיר האָט זיך פאַרצויגן
ערב-פסחדיקער גרויל...

אַלטער בעטלער

לייג זיך צו און ווער אַנטשלאָפן,
דאָס איז אונזער לעצטע נאַכט;
זעסט, אַ שיין איז דורכגעלאָפן,
דיר דערלייכטערונג געבראַכט,

אָט דער שיין איז דיינער אייביק,
ער באַגלייט דיך טראָט נאָך טראָט,

ווייל, ער ווייס, דיין האַרץ איז גלויביק,
אויסדערוויילט פון גרויסן גאָט

דיין פאַרצווייפלונג קומט פון טרויער,
און דיין ליבשאַפט איז דיין פיין;
ווייל דיין אומגעדולד איז דויער,
און דיין פינסטערניש איז שיין.

קיינער, קיינער איז ניט שולדיק,
וואָס מיר זיצן אָן דער זייט,
אַז מיר זענען ניט געדולדיק
און געקומען פאַר דער צייט...

זיצן ביידע אויף שווייגן

אלטער בעטלער

זוער אַנטשלאָפן. דיין צוקאָפן
זאָלן זיין דיר מיינע קני,
ביז פון טוי די ערשטע טראָפן
וועלן אויפגיין אין דער פרי

אין דער שטילקייט וועל איך היטן,
היטן דיין פאַרוואָגלט שלאָף;
וויפיל דו האָסט נאָר געליטן,
איז דאָס אַלץ נאָך ניט קיין שטראָף.

ניט קיין שטראָף, נאָר אַ פאַרבאָרגן,
אַ געהיימניספול באַרוף;
אויב ניט מאָרגן, איבערמאָרגן —
קומען וועט אַמאָל דער רוף...

יונגער בעטלער

רעד ניט, רעד ניט. קום וואָס שנעלער,
נעם אין מדבר מיך צוריק;
וואָס די נאַכט ווערט שטילער, העלער,
אַלץ דערשראָקענער מיין בליק.

הענט נאָך הענט, איך זע, פאַרבראָכן,
אויגן פלאַצן, רינען אויס,
אָפגעהאַקטע קעפ און קנאָכן,
פלאַם און רויך אין יעדן הויז.

ביי די טירן פון די הייזער
שטייען צוויי און קוקן צו
אויף די זייגערס, ווי די ווייזער
קריכן, קריכן — איך און דו.

אַלע העלזער אויסגעשניטן.
אין געמיש פון אַש און בלוט
שטייען מיר און היטן, היטן,
ניט פאַרפעלן אַ מינוט...

ווייל מיר זענען שטומע עדות
פון סכנות, מאָרד און טויט,
שטומע עדות, בלינדע סודות
אין דער פינסטערניש צעשפּרייט...

פאַלט צו צו די קני פונם אַלטן בעטלער

זיי מיר מוחל, וואָס איך רייס
מיינע וווּנדן ריס נאָך ריס;
זיי מיר מוחל, וואָס איך בייס
מיינע ליפּן ביס נאָך ביס.

זיי מיר מוחל, וואָס איך וואַרט
אויף דערפרייענדיקע רייד;
זיך אַליין גענאַרט, פאַרנאַרט
מיט פאַרגייענדיקער פרייד...

לאַנג שטילשווייגן

יונגער בעטלער

ליגנדיק מיטן קאָפּ אַרונטערגעזונקען

וויג זיך, וויג זיך
אויף מיין קייט,
אַלטע, בלינדע
אייביקייט.

ריגנען, רינגען, —
מיינע טריט
דרייט צוזאַמען
און פאַרציט.

פון צעטומלטן
געלויף
שעהן, רגעס, —
קלויבט זיך אויף.
וויגט, פאַרשלעפערט
זיך צום טויט
אויף די רינגען
פון מיין קייט.

איך אַליין,
פאַרשטעלטערהייט,

וויג זיך, וויג זיך
אויף דער קייט.

שלאָפט איין. דער אַלטער זיצט איבער אים און וואַכט. הויבט אויך אָן איינצו־
דרעמלען. מהר״ל קומט אַן איילנדיק, אומגעדולדיק. ציטערט פון אויפרעגונג

מהר״ל

איר זענט נאָך דאָ? איז ווייניק
אייך איינמאָל צו באַפעלן.

אַלטער בעטלער

לאָפּט זיך אויף פון דרעמל, דערשראָקן

ניט בייזער זיך. די לעצטע נאַכט
מיר שלאָפן דאָ נאָר איבער.

מהר״ל

קיין איינציק רגע, זאָג איך דיר,
קיין איינציק רגע מער.

אַלטער בעטלער

דער וועג איז לאַנג און פינסטער.

מהר״ל

דערצייל מיר ניט פון פינסטערניש
און וועק ניט קיין רחמנות אין מיין האַרץ;
ביי וועמען בעטסטו רחמים און פאַר וועמען?
פאַר אים? באַנוגן זיך, וואָס איך
דערשטיק אין זיך מיין אייגענעם געוויין,
און שטאַרק זיך ניט צו אונטערברעכן מיינע קני,
און פאַל ניט צו צו אים און בעט ניט: האָב רחמנות...
אַז ווי וואָלט זיין צו מיר און אים,

וועז איך פאַרטרייב פון זיך מיין האַרטקייט
און עפן אויף מיין האַרץ פאַר רחמים...
דערצייל מיר ניט פון פינסטערניש... צו וואָס האָסטו
געדאַרפט נאָך אים אַהערצו ברענגען,
צום אָנגעזיכט פון טויט און פון סכנה?
וואָס קאָן ער טאָן פאַר אונז? וואָס זאָל ער טאָן?
צי האָט די וועלט שוין אויסגעלאָזט אויף אונז
איר גאַנצע רשעות. אַלע שטראָפן?
צי איז שוין י ע ד ע ר ע ר פון אונז פון לאַנד ביז לאַנד
געלעגן מיטן האַלז אַנטקעגן חלף?
צי האָט ער שוין דערהערט דעם ל ע צ ט ן שאַרף,
דערזען דעם ל ע צ ט ן הויב פון שווערד?
פון וואַנען האָט ער עס געקאָנט דערזען, דערהערן, —
אַז אָט איז דאָך מיין האַלז נאָך ניט דערקוילעט,
אַז אָט איז דאָך מיין גוף נאָך ניט פאַרברענט!

אלטער בעטלער

אָ, לוי, לוי.

מהר״ל

נעם אים צו, אַנטלויף,
מיט אונזער פחד סם אים ניט דאָס האַרץ.
און וואַנען זאָלן מיר אַרויסגיין אים אַנטקעגן,
אַז אַלע וועגן זענען פול מיט הרוגים...
פון אַלע טרעטן אויפן שאַרף פון שפּיזן?
און ווער זאָל זינגען אים אַ לויב
דעם קרבנס ניט דערשחטן האַלז?
און ווער זאָל עפענען פאַר אים די טירן? —
די בלוט פאַרשמירטע הענט פונם רוצח?
און ווער זאָל לויכטן איבער אים און שיינען? —
דער פייער פלאַם פון אָנגעצונדענע פאַרמעגנס?..

ער מוז אַוועק. ער טאָר זיך ניט געפינען
אין אונזער גבול. — צי קאָן ער זיינע פינגער
צונויפקלאַמערן אין פויסטן אייזערנע,
און שלאָגן מיט רציחה איבער קעפ?
צי קאָן ער גאָר דעם גערוך פון בלוט פאַרליידן,
און אויך פאַרגיסן? אויפצומאָנען צאָן פאַר צאָן
און אויג פאַר אויג, און קאָפּ פאַר קאָפּ?..
צי קאָנען זיינע הענט די אַויסגעצערטלטע
זיך לאָזן גראַבלען אינם שמוץ פון גריבער
און זוכן אברים, אַש פון ביינער?
ער קאָן ניט; אויב ער וויל עס קאָנען —
וויל א י ך ניט; ער דאַרף זיין ד ע ר ל ע צ ט ע ר...
און וויי וועט זיין צו אים, אויב ער וויל קומען
זיך איינשטעלן פאַר אונז מיט גוואַלט.

אלטער בעטלער

מיר זענען דאָך אַ קוק טאָן נאָר געקומען.
זיין האַרץ האָט זיך פאַרבענקט נאָך אייך.

מהר״ל

דערשטיקן זאָל ער טיף זיין בענקעניש...
איך האָב אַ צווייטן אונטער מיין רשות,
דער איינציקער, וואָס מעג זיין פינסטער,
וואָס מעג פאַרגיסן בלוט פאַר בלוט...
קיין אַנדערן באַשטראָפער איז ניט ווערט די
און מיר דערוויל — קיין אַנדערן באַשיצער.

אלטער בעטלער

וועקט דעם יונגן

שטיי אויף, מיר מוזן גיין.

יונגער בעטלער

שטעלט זיך אויף

ביסט ווידער אונז געקומען טרייבן?

מהר״ל

שווייגט.

יונגער בעטלער

פאַרוואָס פאַרפאָלגסטו אונז?

מהר״ל

איך מוז.

יונגער בעטלער

וואָס לאָזסטו מיר די נאַכט נישט איבערשלאָפן?

מהר״ל

אַ בלוט-נאַכט איז די נאַכט.

יונגער בעטלער

די אויגן מיינע גאַרן זען די רויטע נאַכט.

מהר״ל

זיי זאָלן בעסער בלינד ווערן.

יונגער בעטלער

מיין אויער בענקט נאָך הילפלאָזע יללות.

מהר״ל

זאָל בעסער טויב ווערן דיין אויער.

יונגער בעטלער

די ליפן מיינע בענקען נאָכצוזאָגן
דעם וידוי מיטן שטאַרבנדיקן.

מהר״ל

זיי זאָלן בעסער שטום ווערן.

יונגער בעטלער

קיין וואַרעמערע ווערטער האָסטו נישט פאַר מיר?

מהר״ל

שווייגט.

יונגער בעטלער

דו רעדסט צו מיר מיט האַרטער שטרענגקייט,
איך נעם עס אָן פאַר ליב, איך בין געקומען
אַליין, נישט וואַרטנדיק אויף קיינעמס רוף;
מיר האָט זיך דורכגיין דורך דער וועלט געוואָלט,
אַליין פון מיינע טריט דעם אָפּקלאַנג הערן;
און אפשר, אפשר — האָט זיך מיר געהאָפט, —
דעם אָפּקלאַנג וועט אַ יעדערער דערהערן;
איך האָב זיך אין אַזוי פיל אויגן איינגעקוקט,
אַזוי פיל טריט געזען אויף אַלע וועגן,
נאָר אַלע אויגן האָבן ערגעץ אַנדערש-ווו געקוקט;
געבליבן זענען מיינע בליקן הענגען אין דער לופט,
און אויך די טריט פון מיינע פיס...
און איצטער וויל איך נישט קיין זאַך, — נאָר רוען,
אַוועקנעמען די אויגן מיינע פון דער וועלט,
באַהאַלטן זיי צוריק אין זיך, ווי אַלע מאָל
און וויגן זיך אויף מיין פאַרוויגטער אומרו...
ווער ווייסט, כ׳האָב אפשר איין מינוט פאַרשפּעטיקט,

און אפשר גאָר אויף איין מינוט זיך צוגעאײַלט...
ווער ווייסט? — אַז איך בין גאָר אַליין געקומען,
אַזוי זיך דורכגיין דורך דער וועלט געוואָלט...
צי קאָן די וועלט דערפאַר זיין שולדיק?
איז זי דערפאַר מחויב אָפּצושטעלן
די מאָרדן אַלע, אַלע פּיינטשאַפטן,
און אויפהערן דעם פעלקער-און דעם ברודער-קריג? —
אַז איך בין גאָר אַליין געקומען,
אַזוי זיך דורכגיין דורך דער וועלט געוואָלט...
איך גיי אַוועק, שוין אָפּשלאָפן וועל איך אין מדבר
פאַר אַלע נישט דערשלאָפענע געיאָגטע נעכט,
און — פריד צו דיר און יעדערן פון אייך...

אָפּ צוזאַמען מיטן אַלטן.

מהר״ל

גיט זיך אַ ריס מיט אויסגעשטרעקטע הענט צו די אַוועקגייענדיקע.
בלייבט שטיין אַראָפּגעבויגן איבער זיין שטעקן

ניט מיט כבוד,
ווי אים פּאַסט,
אויפגענומען
אונזער גאַסט.

מיט קיין דאַך אים
ניט דערפרייט,
ניט מיט וואַסער
ניט מיט ברויט.

ניט פאַרוויקלט
אים זיין וווּנד;
ניט געבענטשט אים:
גיי געזונט.

יאָגט ער ווייטער
זיינע טריט
אומצוקערן
טאָר איך ניט...

ווייט און ווייטער,
שפּאַן נאָך שפּאַן —
אַ פאַרשטעלטער
אָרעמאַן.

זיינע ליפּן —
צוגעמאַכט;
איינע — טרויערט;
איינע — לאַכט.

זיינע אויגן —
אויפגעברעמט;
איינע — גליווערט,
איינע — קלעמט.

און זיין אויער —
קלאַנג נאָך קלאַנג;
אַ געיאָמער,
אַ געזאַנג..

ביט צו זען מער
זיין געשטאַלט,
ביט פאַר יונג
און ניט פאַר אַלט...

שטייט אָנגעשפּאַרט איבערן שטעקן אין טיפן טרויער. דער הימל האָט זיך איינגעגנען

באַדעקט מיט געדיכטע וואָלקנס. אַ שטאַרקער ווינט הייבט אָן בלאָזן. פאַר אַ שטורם־אויסברוך.

מהר״ל

צוזאַמענגעבראָכן

אָ, אָ,
זיי זענען שוין נישטאָ...

ער לאָזט זיך גיין צום שטאָט־צו מיט אַן אַראָפּגעזונקענעם קאָפּ. דער ווינט רייסט זײַנע קליידער

מהר״ל

נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ...

ווערט פאַרלוירן אין דער פינסטערניש, עס ברעכט אויס אַ שטורם.

אַנטפּלעקונגען

אין פינפער טורעס. דער גולם ליגט מיטן פנים אַרונטער און שלאָפט. דער רעגן שמייסט אַריין דורך די פענסטער. עס דערהערט זיך אַן עכאָ פון אַ הייטן ציטעריקן קול: „נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ"... דער גולם, ווי דער קול וואָלט אים פון שלאָף גע־רופן, הייבט זיך אָן וואָרפן אין אַלע זייטן, מורמלענדיק עפּעס פאַרשטיקט אין זיך, בלייבט ווידער ליגן אומבאַוועגלעך. ת נ ח ו ם, אַ דורכגעווייקטער פון רעגן, באַווייזט זיך אין טיר, שטעקט אַריין דעם קאָפּ, קומט אַריין אויף די שפּיץ פינגער, טרייסלענדיק פון זיך דעם רעגן. ער באַמערקט נישט דעם גולם

תנחום

פּחדנים!
ווילן מיך אין ערגעץ נישט אַריינלאָזן.
אַ שוועל איבערטרעטן;
פאַרמאַכטע טירן, פענסטער,
פאַרהאַקטע לאָדן; —
תנחום קלאַפּט און קיינער ענטפערט נישט;
פּחדנים, —
זיי מיינען, אַז איך זוך אַ נאַכטלעגער.

לאַכט, צושטעלנדיק די האַנט צום מויל

אויסגעשטאָרבן אַלע.
זיי מיינען, אַז איך ווייס ניט.
צי האָב איך ניט געקלאַפּט אין יעדן הויז,

ניט אויסגעשפּרייזט די גאַסן ביז דער לעצטער,
געקלאַפּט אין אַלע לאָדן און גערופן:
— קומט מקבל פּנים זיין
אויסגעשטאָרבן פּראָג,
מיר ניט, דיר ניט, פּלוצלינג,
אויסגעשטאָרבן פּראָג...

א דונער

זאָל איך גיין שוין איבערטאָן זיך יום-טובדיק,
און וואַרטן?
יאָ, איך מעג זיך זעצן אָפּרוען, —
דערווײַלע ווערן צוגעקליבן אַלע חורבות,
אויפגעראַמט און אויסגעפּוצט;
אַזוי האָב איך באַפעלן:
פון אונטער די פאַרבאָרגענע באַהעלטענישן
דעקט אויף די צוגעדעקטע טישן, שטולן,
שליסט אויף די שראַנקען די געשניצטע,
און נעמט אַרויס די זילבערוואַרג און גאָלדוואַרג,
די כּוסות די געשליפענע,
די לייכטער זיבנרעריקע,
די טאַצן די געמאָלענע:
מאַכט אויף די קופערטן,
נעמט אַרויס די קישנס
און די קיטלען,
די אויסגענייטע מענטלעך,
און טראָגט עס אַלץ אַרויף צו מיר...
פאַרשפּרייט די טישן מיט די טישטוכער,
שטעלט אויס די כּוסות און די לייכטער,
שפּרייט אויס די היסב-בעט
אין גאָלע ווייסן...
די ליכט האָב איך געבראַכט מיט זיך, —

אָט זענען זיי...
און ווײַן וועט ער אַליין שוין ברענגען,
ער — מיין לעצטער יורש;
דעם רויטסטן און דעם שטראַלנדיקסטן,
דעם שפּיגלדיקסטן — שפּיגלדיקער נאָך פון בלוט;
און ליכט האָב איך געבראַכט מיט זיך, —
אָט זענען זיי...

שלעפּט אַרויס פון בוזעם ליכט

צי האָב איך ניט פאַרגעסן צו באַפעלן עפּעס?
דאַכט זיך — אַלץ.
ביי אַלע טירן שטייען שוין באַגלייטער,
אין שטורם און אין פינסטערניש,
שטייען זיי געטריי,
געדולדיקע און וואַכזאַמע,
זיי וועלן ניט פאַרהיטן די מינוט...
צי דאַרף איך קיין זאַך מער ניט איבערחזרן?
באַדינער מיינע האָרכט, איך זאָג אייך נאָכאַמאָל:
שפּרייט אויס די היסב-בעט אין גאָלע ווייסן,
אין ג אָ ל ע ווייסן...

צינדט אָן אַ ליכט, דערזעט דעם גולם, רוקט זיך צום טיר

דער זעלביקער,
דער איינאונאיינציקער,
דער איבערגעבליבענער...
אַז אַלע יידן זענען אויסגעשטאָרבן,
אַז קיינער קומט נישט משמח זיין זיך, —
איז ער געקומען...
אַ שלאָפנדיקער — וועט ער אויפשטיין באַלד
און זיין אַן עדות,
אַן איינאונאיינציקער...

ווייל פּראָג איז אויסגעשטאָרבן
און אים אַליין גע׳אָזט דאָ שלאָפן,
אַן איבערגעבליבענעם,
אַן אייביקן,
אַן איינאונאיינציקן...

װײל נעמען אַרויסגיין צו די אַנדערע חדרים, ערשט דער גולם, ווי ער איז געלעגן געמט ווידער זיך באַוועגן, אַרויסלאָזנדיק אַ משונהדיקן יאָמער דורכן שלאָף, וואַרפט זיך אין אַנגסטן און מורמלט: „נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ"...

תּנחום

וואָס נישטאָ? ווער נישטאָ?

גולם

הערקט זיך אויף, זעצט זיך

נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ.
אַוועקגעטריבן האָט ער זיי,
און — שטייט אַליין און טרויערט:
נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ...

תּנחום

װײל אַרויסלויפן, גולם שפּרינגט אויף און פאַרצוימט אים דעם וועג

גולם

אַנטלויף נישט. בלייב, מיר ווילט זיך רעדן.
אָט שטיי איך אויף, דו זעסט, אָט וואַקס איך אויס,
אָט נעמען זיך פאַנאַנדער מיינע פליגלען;
אָט שטעל איך זיך אַוועק אַנטקעגן דיר
און טייל זיך פון מיין פינסטערניש אַרויס...
אָט שטרעק איך אויס די הענט צו דיר,
אָט צי איך זיי צוריק...
אָט פלעכטן זיך די פינגער מיינע אויף...
איך טאָר נישט רעדן, נאָר איך רעד...

תּנחום

ווער ביסטו?

גולם

דו ווייסט ניט? דער פאַרזונקענער אין שלאָף,
דער פאַרזונקענער, וואָס האָט דערהערט דעם אויסגעשריי:
נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ...
דו ווילסט, וועל איך אַ וואָרף טאָן זיך צוריק,
נאָך טיפער אין שלאָף,
נאָך טיפער...

תּנחום

זיי וואַכעדיק. איך וויל. איך האָב קיין מורא ניט.
און ווער דו ביסט — איך ווייס ניט.
אַז אַלע זענען אויסגעשטאָרבן,
דאַרף איינער דאָך פאַרבלייבן...
זיי דו דער איינער.

גולם

איך בין, איך בין.

תּנחום

און ווען דו וועסט אַן עדות דאַרפן זיין,
און — איינער אויף מיין שמחה, —
צי ווייסטו פון מיין קומענדיקער שמחה?
און אויב דו ווייסט ניט, וועסטו וויסן.
איך וועל מיט גוואַלד דיך ברענגען אויף מיין שמחה:
קיין קלעזמער וועלן דאָרט ניט זיין,
וועסטו דער קלעזמער זיין;
קיין טענצער האָב איך ניט פאַררופן,
וועסטו דער טענצער זיין;

צי קענסטו טאַנצן אויף אַ שמחה,
צי האָסטו ווען געקלאַפּט אין טאַצן,
געדרייט זיך אין אַ קאַרעהאָד?
צי ווייסטו ווי מען נעמט אַ חתן אויף,
און ווי מען רינגלט אים אַרום מיט ליכט,
צוקאָפּן או צופוס — ליכט?...

טאַנצט אַ דריידל

איצט זעסטו, ווי מען טאַנצט?

פאַלט אַנידער אַ פאַרשווינדלטער

גולם

דו זעסט ניט ווער איך בין? איך ווער אַן אַנדערער.
און — היט זיך, קוק ניט אויף מיין פּנים.
איך בין פאַרמשפּט דאָ צו ליגן —
איך וויל ניט מער.
מיך עקלט פון מיין לייב,
פון מיינע אויגן די פאַרגלעזערטע,
און פון מיין שטום-לשון דעם פינסטערן...
דורך טעג און נעכט איך וואַלגער מיך אַרום,
איז רייס איך מיך פון זיך אַליין
אַהין — אין דער ווייטקייט אַריין...
די רגע איז געקומען, זע,
איך שטויס מיך אָפּ פון זיך אַליין
אַזוי ווי פון אַ וואָרים...

תנחום

ליגנדיק אויף דער ערד, האָט מורא אויפהייבן דעם קאָפּ

ווער ביסטו, זאָג, ווער ביסטו?
דורך אַלע נעכט אין טורעם דאָ פאַרבראַכטע,
האָט מיר די פינסטערניש אַנטפּלעקט

די טיפסטע סודות אירע —
ביסטו אויך איינער פון די סודות?

גולם

איך בין דער סוד פון ליכטיקייט און ניט פון פינסטערניש,
ניט אַלע מאָל — נאָר איצט.
ניט קוק אויף מיר: ווּעסט גאָרנישט זען,
אַפילו זאָלסט פאַנאַנדעררייסן ביידע אויגן,
ווייל אַלע פינסטערנישן זענען פאַר מיד אָפּן,
און פאַר דיר — פאַרשלאָסן;
און שטימען הער איך פון דער ווייטקייט,
און געזאַנגען,
און ציטעריקן אָטעם,
און פליגלדיקע טריט...
איך גיי אַוועק. — וווהין?
שפּרייזן אויף דער אויבערפלאַך פון טייכן.
רוען אויף דער עפענונג פון אָפּגרונטן,
נאָכגיין נאָך די טריט פון די פאַריאָגטע בעטלער...

תנחום

הייבט זיך אויף און וויל אַ קוק טאָן אויפן גולם און פאַלט צוריק אין טויט-שרעק

אַן אַנדערער, אַן אַנדערער און ניט דער זעלביקער.
אַ באַלויכטענער, אַ שטראַלנדיקער,
אַ ברענענדיקער פּנים.

גולם

אַרום אים צעשטראַלט זיך אַ ליכטיקייט, די ליכטיקייט פונם א י נ ו נ ר א ה

איך זאָג דאָך דיר — נישט קוק.
אַ צווייטן מאָל — דו הייבסט אויף דיינע אויגן
ביסטו טויט...

דיך שלאָגן אַנגסטן. זאָג איך דיר אַ צווייטן מאָל,
ס'איז ניט קיין חלום...
צי ווייסטו ניט, אַז איך בין אייביק
און ניט פון דאַנען...
און ניט דער קלעזמער אויף דיין שמחה,
און ניט דער טענצער,
און ניט דער עדות...
אָט קער איך זיך אַוועק פון דיר,
ווייל איך בין אייביק...

תנחום

געווען אַן איינאונאיינציקער,
אַן איבערגעבליבענער —
איז גייט ער אויך אַוועק.
דאַרף איך אַליין דער איינער זיין,
איך אַליין...
אַליין — דער פאָטער,
אַליין — דער קלעזמער,
אַליין — דער טענצער,
אַליין — דער עדות.
אַליין — דער אבל...

גולם

איך גיי אַהין, וווּ פעלדער שפרייטן זיך,
וווהין עס איז נאָך נישט דערגאַנגען
דער טרויער-אויסגעשריי: „נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ“...
איך גיי צו מזרח-זייט,
און הער אַ קול פון מערב-זייט,
פון צפון און פון דרום...
איך גיי צו אַלע עקן פון דער וועלט,
ווייל אַלע רופן אין איין צייט.

און אַלע לויפן נאָך די טריט פון ביידע בעטלער
און רופן: קומט צוריק, צוריק, צוריק...

טוט אַ פלי דורך אַ טיר און פאַרשווינדט. תנחום שטייט מיט דער ליכט אין האַנט דורך די שויבן שמייסט דער רעגן. דער ווינט בלאָזט דעם פלאַם פון ליכט, תנחום טוליעט זיך צו אַ וואַנט, שיסט אַרויס אַ וואַנזיניקן געלעכטער

תנחום

אָפגעענאַרט תנחומען, אָפגעענאַרט תנחומען,
און תנחום האָט זיך נאַרן געלאָזט,
און ווער איז דער אָפנאַרער? ווער?
אַ גולם האָט אָפגעענאַרט תנחומען...

פון ווייטע חדרים פון טורעם דערהערט זיך אַ פרויען-געוויין, און אַ רוף נאָך הילף: ראַטעוועט! ראַטעוועט! הילכט אָפּ איבער אַלע חורבות און ווערט איבערגעריסן

תנחום

ראַטעוועט. — ווער זאָל ראַטעווען?

דער רוף

אַ צווייטן מאָל

ראַטעוועט!

תנחום

ווער קאָן ראַטעווען? ווער?
ווער וויל ראַטעווען? האַ?
ווער דאַרף ראַטעווען? ווער?

לויפט אַרויס האַסטיק און פאַרשווינדט, פון די ווייטע חדרים לויפט אַריין די רביצין און דבורהל. קוים זיי אָטעמען, האַלטן איינע די אַנדערע זיי זאָלן ניט פאַלן פון שרעק

רביצין

ניט־גוטע האָבן אונז אַהער געטראָגן. ניט־גוטע.
איצט ווייסן מיר ניט ווי אַרויסצוגיין.
מיר זענען פאַרפאַלן, טאָכטער מיינע, טאָכטער מיינע.

דבורהל

אַזוי פיל טירן, היילן, ווער זאָל וויסן?

רביצין

איך פיל שוין נישט מיין קאָפּ אויף זיך,
אַזוי פיל מאָל אין וואַנט זיך אָפּגעשלאָגן...
און ווער איז שולדיק? דו. אַזאַ שגעון.
אין מיטן נאַכט זיך לאָזן גיין אַהער...

דבורהל

אַז ווער זאָל וויסן.

רביצין

אַן איינפאַל פון אַ מענטשן, האָסט געהערט
אַהערצו גיין דעם זיידן זוכן.
וואָס קאָן דאָ אין די חורבות טאָן דער זיידע?

דבורהל

אַז ווער זאָל וויסן? איצטער שרייסטו —
און דו האָסט דאָך אַליין געזאָגט, מען דאַרף אַ גיי טאָן.

רביצין

אַליין? אוודאי האָב איך דאָס געזאָגט. אַז אַלע
פאַרהאַקט אַהינטער טיר און טויער זיצן.

שוין צוועלף דער זייגער, און דער זיידע
איז נאָך נישטאָ פון מעריב אָן.

דבורהל

דאָס גאַנצע קלייד צעריסן אין דער פינסטער...

רביצין

און איך האָב ביידע הענט צעשטאָכן.
אַזוינע נעגל פול און פיל. עס דונערט ווידער.

דבורהל

וואָלט ע ר זיך אָפּגערופן כאָטש, ער שלאָפט דאָך דאָ.

רביצין

זיי שטיל. ניט רעד. מער פעלט אונז נישט...
אָ, גאָט פון אברהם, פון יצחק און פון יעקב,
דערבאַרעם זיך אויף אונז, דערבאַרעם זיך

דבורהל

קום זוכן נאָכאַמאָל. עס מוז דאָך זיין
דאָ ערגעץ ווו אַ טיר אַרויסצוגיין.

רביצין

ווי האָבן מיר געקאָנט אַזוי פאַרבלאָנדזשען.
מיר זענען נאָר וואָס דאָך אַריינגעגאַנגען...

גייען צו די פאַרשידענע טירן, טאַפּן אין דער פינסטער, זוכן און קערן זיך אום צוריק

רביצין

אָ, וואָס זאָלן מיר טאָן, טאָכטער מיינע?
אַזאַ אומגליק.

ד ב ו ר ה ל

באָבע, וויין ניט, וויין ניט.

חיינט אַליין.

ר ב י צ י ן

וואָס שטייען מיר ? פרווו נאָכאַמאָל אַ רוף טאָן.

ד ב ו ר ה ל

שרייט מיט וויינענדיקן קול

ראַטעוועט !

ר ב י צ י ן

אריה לוי ! אריה לוי !

ד ב ו ר ה ל

ניט שריי, ניט שריי.

ר ב י צ י ן

שאַ, מען ענטפערט, דאַכט זיך.

אַ ווייטער קול פון תנחום

ווער זאָל ראַטעווען ?
ווער קאָן ראַטעווען ?
ווער דאַרף ראַטעווען ?
ווער ? כאַ-כאַ-כאַ...

ביידע פרויען פאַלן צו איינע צו די אַנדערע, טוליען זיך אין אַ ווינקל מיט אָפּגעפּאַלענעם אָטעם.

ר ב י צ י ן

לאָמיר שטיל זיין. לאָמיר בעטן גאָט.

ד ב ו ר ה ל

עס דרייט זיך מיר דער קאָפּ. איך פאַל באַלד.

ר ב י צ י ן

האַלט זיך אָן אָן מיר, טאָכטער מיינע, קינד מיינס...

עס איילט אַריין דער גולם מיט דעם איננ־בראה־שיין איבער אים, ביידע פרויען פאַרדעקן די געזיכטער מיט די הענט און טוען אַ געשריי פון שרעק

ג ו ל ם

צו וואָס האָט איר אַזאַ געשריי געגעבן, אַז איך קום
אייך אויסלייזן, אייך ראַטעווען, אַרויספירן ?
דער ווינט האָט מיר דערטראָגן אייער רוף נאָך הילף,
און פון דער ווייטער ווייט האָב איך דערזען אייך דאָ...
איין שפּאַן — און אַלע וועגן שפּרינגען מיר אַנטקעגן.
די פינסטערניש צעשפּרייט זיך אין אַ ליכטיקייט פאַר מיר
און אַלץ, צו וואָס איך ריר זיך צו; ווערט דורכזיכטיק,
ווערט לויטער; מיינע הענט, ווען אויסגעשטרעקט, דערגרייכן
פון איין עק וועלט צום צווייטן...

ביידע פרויעז

אָ, גיי אַוועק פון אונז.

ג ו ל ם

אַוועקגיין ? איך בין אייך געקומען אויסלייזן,
און איר האָט מורא גאָר פאַר מיר. וווהין זאָל איך אַוועקגיין ?
און ווער וועט זיין דער אַנדערער, וואָס וועט אייך ראַטעווען ?
איר מיינט, אוודאי, ער, דער בעטלער, וועט נאָך קומען ?..
איר האָפּט אומזיסט, איך זאָג אייך. איך אַליין
בין אויפגעשפּרונגען פון מיין שלאָף, דערהערנדיק
דעם טרויעריקן אויסגעשריי: נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ,
און זיך געיאָזט אים אָניאָגן, צוריקקערן...

אומזיסט געווען מיין אויפשפּרינגען, מיין איילעניש,
אומזיסט מיין לאַנגן טורעם-שלאָף צעשטערט.
אַז איך מיט גאָרנישט קער זיך אום צוריק אַהער,
היינט ווי קאָנט איר נאָך האָפן, ער זאָל קומען ?...
דער איינציקער, וואָס קאָן אייך ראַטעווען, בין איך —
בין איך...

בײדע פרויען

גיי אַוועק ! צי ביסטו דער, וואָס רופט זיך יאָסל ? זאָג.

גולם

מען רופט מיך אַנדערש איצט, ווייל יאָסל איז
אַ צווייטער היינט, אַן אַנדערער ; ער ליגט נישט מער
אַן אויסגעצויגענער צעשליידערט אויפן דיל
און שלאָפט נישט מער זיין אומגעוויינלעך פינסטער-שלאָף.
איך האָב זיך אויפגעהויבן שטילערהייט און בין אַוועק.
איך ווייס דער רבי וואָלט מיך נישט געלאָזט,
האָב איך אַליין, נישט פרעגנדיק זיך, דאָס געטאָן.
איך האָב שוין לאַנג געחלומט וועגן זיך אַליין...
וואָס קוקט איר ביידע אַזוי טויט דערשראָקן ?
איר האָט מיך נישט ערוואַרט צו זען ? ס׳איז אמת, יאָ,
אַז מ׳ךְ טאָר קיינער זען און הערן,
און איך אַליין טאָר קיינמאָל נישט אַנטפּלעקן זיך. —
כ׳מוז אייביק זיין דער נישט געזעענער, פאַרנעפּלטער,
ביז דער, וואָס האַלט דאָס שנירל פון מיין מזל,
זאָל זאָגן : גיי, פאַרנעם, דערהער און זע...
צי ווייסט איר, ווער עס האַלט דאָס שנירל פון מיין מזל ?..

בײדע פרויען

אָ, גיי אַוועק. דו שרעקסט אונז. גיי אַוועק.

גולם

איר ווייסט נישט, ווער עס האַלט דאָס שנירל פון מיין מזל ?
איך וועל אייך זאָגן, אויב איר ווילט... נישט שרעקט זיך, —
דאָס איז דאָס ערשטע און דאָס לעצטע מאָל,
אַז איך דעק אויף מיין אויסזען, רעד צו מענטשן
און קוק זיי אין די אויגן גלייך אַריין ;
אַז איך אַליין טרעט איבער אויפן שוועל
און קום אַ נישט דערוואַרטעטער, אַ מיטנאַכטיקער,
און רעד אַזוינע רייד און הער אַזאַ אָ שטילקייט. —
דאָס איז דאָס ערשטע און דאָס לעצטע מאָל...
צי ווייסט איר, ווער עס גייט מיר נאָך און רופט
און צווינגט מיך גיין אַהער צוריק ? און ווייסט איר, וואָס ער מיינט
דאָס ערשטע און דאָס לעצטע מאָל ?... איר ווייסט נישט.
איר ווילט, וועל איך אייך אויסזאָגן. — — איך ליג און שלאָף.
עס דאַכט זיך אויס, איך זע אַפילו נישט דעם שיין פון חלום.
און עפן איך די אויגן ווען — דערזע איך נישט
מיין אייגענע געשטאַלט, און שריי איך עפּעס אויס —
דערהער איך נישט מיין אייגענעם געשריי ;
נאָר אָט דערהער איך און דערזע פאַר טויזנט מייל,
דערזע מיט צוגעמאַכטע אויגן, און דערהער
מיט טויבע אויערן, און שריי און רוף
מיט אַ פאַרשטומטן צונג. צי הערט איר נישט,
אַזוי ווי איך, אַ יאָמער דורך די חורבות ?
דאָס רופט מען מיך... איך האָב געמיינט, מיך וועט נישט אַרן,
איך וועל די חורבות איבערלאָזן זיין אַליין,
און זאָל דער יאָמער אויסגיין אין דער ליידיקייט פון טורעם!..
אַזוי האָב איך געמיינט. נאָר זעט איר, אין מיין האַרץ
האָט זיך אַ בענקשאַפט אויפגעוועקט נאָך אים,
אַ ליבשאַפט. דורך מיין גאַנצן לייב לויפט דורך אַ ציטער.
איך וואַרט שוין די מינוט, ווען איך וועל ווידער

אַ וואָרף טאָן זיך, זיך אויסציען און בלייבן ליגן
אַרומגעהאַלזט, אַ צוגעדריקטער צו די דילן,
און ליגן אין דער פינסטערניש און ליידיקייט...
איך האָב אים ליב, דעם פינפער־שלאָס, איר ווייסט ?..

זעצט זיך אַרונטער אויף דער ערד

כ'וועל זיצן נאָר אַ ווײַלע, נאָר איין ווײַלע. איך בין מיד,
וועל אָפּרוען. די פינסטערניש און ליידיקייט,
ווי וועלן וואַרטן דאָך... — איך מעג זיך זעצן ?

דבורהל

וואָס פרעגט ער, האַ ? וואָס פרעגט ער ?

גולם

האָט נישט מורא.
איך וועל אייך גאָרנישט טאָן, און — קוקט אויף מיר.
וואָס טרייסלען זיך די הענט אַזוי בײַ אייך, די ליפּן ?
איר וועט דאָך קיינמאָל מיך נישט זען מער, קיינמאָל...
איך בין דאָך אַזאַ ליכטיקער אַצינד, דער ליכטיקסטער,
נאָך ליכטיקער פון אים, פונם יונגן וואַנדערער,
און ליכטיקער פונם רבי... איר ווילט, וועל איך אייך זאָגן,
ווו טרעטן איצט די פיס פונם יונגן וואַנדערער,
און ווו — דעם רבינס. —

רביצין

האָסט געזען דעם רבין ?

גולם

צי איך האָב אים געזען ? איך זע אים אייביק,
די טריט פונם וואַנדערער פאַרשווינדן, און דער דונער,
וואָס קייקלט זיך אַראָפּ פון הימל, שלינגט זיי איין ?

איר מיינט, אומזיסט געקומען איז דער דונער איצט ?
דער רבי גייט צוריק. ער גייט אַהיים, ער קומט באַלד...

רביצין

פון וואַנען גייט דער רבי ?

גולם

פונם פעלד, פון הינטער שטאָט.
איך קום דאָך אויך פון דאָרט, ווו אַלע וועגן
פאַרשלאָסן האָט זיך פאַר ביידע וואַנדערער ; —
איך האָב געזען דעם רבין, שטייענדיק אין טרויער,
דער קאָפּ אַראָפּגעלאָזט, און ער, דער וואַנדערער,
איז זיך געגאַנגען טראָט בײַ טראָט מיט זײַנע וווּנדן-פיס
אַהין, ווו אַלע וועגן האָבן אים פאַרטריבן...
און, אַך, ווי שטאַרק איך האָב געוואָלט אים נאָכלויפן,
פאַרלויפן אים דעם וועג און דרייען זיך,
און לייגן זיך צו זײַנע פיס און זײַן זײַן שאָטן —
נאָר ווי האָב איך געקאָנט, אַז אין מײַן האַרץ האָט זיך
צעברענט די בענקשאַפט... יאָ, דער רבי גייט אַהיים ;
אַז איך מוז גיין צוריק — מוז ער געוויס ;
דער רבי זאַמט זיך, ווײַל ער גייט מיט שווערע טריט,
מיט טרויעריקן זינקענדיקן קאָפּ, און איך —
דער גאַנצער וועג פאַר מיר איז נאָר איין שפּאַן,
די גאַנצע פינסטערניש — איין אויגנבליק ;
דער רבי גייט אין דונערן און בליצן איינגעהילט,
דער שטורעם-ווינט, וואָס קומט, האָט אים פאַרכאַפּט דעם ערשטן,
ער שליידערט אים אין אַלע זײַטן, פליקט די קליידער זײַנע,—
איר הערט, דער רעגן שמײַסט אַרײַן דורך אַלע לעכער...

רביצין

אָ, גאָט, דערבאַרעם זיך, דערבאַרעם זיך

דבורהל

אַנטלויפן קום, אַנטלויפן.

גולם

גייט נישט, גייט נישט.
עס טאָר מיך קיינער נישט דערזען אין דער מינוט,
און קיינער טאָר נישט הערן מיינע ווערטער אויסער די,
פאַר וועמען איך האָב אויפגעדעקט מיין אויסזען,
און אויפגעדעקט מיין ווילן... ווייסט איר, ווער עס זיצט מיט
אייך ?

מיין פנים איז אייך גוט באַקאַנט און אויך מיין נאָמען,
נאָר זען האָט איר מיך קיינמאָל נישט געזען ;
און בלינד וואָלט איר געוואָרן אין איין רגע,
ווען איר וואָלט פלוצלינג אָן מיין ווילן מיך דערזען...
ווייל טויט און בלענדעניש און פייער־שיין,
און אייביקער פאַרגיין — דאָס זענען מיינע אויגן...
איך לעב, און ווייס אַליין נישט וויפיל, אויף דער ערד און
אונטער איר.

מיט מענטשן און מיט חיות און מיט ווערעם,
אין וואַסער און אין פייער און אין שטיינער,
און קיינמאָל זע איך נישט דעם אָנהויב און דעם סוף
פון מיר און פון מיין אייביקן פאַרגיין...
איך בעט זיך: נעם אַראָפּ פון מיר דעם גזר פון וואונדער ;
נאָר ווער דערהערט דאָ מיין געבעט ?.. און איצט, איך פלי
אַזוי פון פעלד אַהער, דערהער איך מיט אַמאָל
אַ מאָדנעם קלאַנג אין מיינע אויערן, און אין די אויגן
אַ ברען האָט מיך געטאָן אַ פרעמדער פייער...
און אפשר, ניין — וואָס רעד איך ? — כ'וואָלט אַריין

אין יעדן הויז, מיך אַרט נישט וועמענס ;
ווייל יעדע הויז וואָלט מיך מיט שרעק באַגעגנט
און יעדע הויז וואָלט מיך מיט שרעק פאַריאָגט...

לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ און זיצט. דונערן און בליצן.

דבורהל

דערבאַרעם זיך אויף אונז, דערבאַרעם זיך.

גולם

דו האָסט נאָך מורא אַלץ ? דער רבי וועט באַלד קומען.
איך זע: ער איז שוין נאָענט. דער רעגן גיסט אויף אים
און האָט אויף אים קיין שליטה נישט, די בליצן
זיי לייכטן אים דעם וועג. ער קומט, ער קומט...
ער טאָר נישט וויסן, וואָס איך האָב גערעדט פאַר אייך.
איך זע אויף דיין געזיכט אַ מורא אַ באַזונדערע,
דו קוקסט מיר אין די אויגן גלייך, דערמאָנסט זיך יענע רגע,
ווען איך האָב דיך אַ כאַפּ געטאָן צו זיך און צוגעדריקט...
איך פיל נאָך איצט דיין וואַרעמקייט אויף מיינע פינגער,
און דאָ ביים ברוסט נאָך הער איך איצט דיין ציטער...
נאָר דאַן בין איך אַנטשטומט געוואָרן, נישט געקאָנט
דעם אָטעם אָפּכאַפּן... און איצט איז אַנדערש,
איך וויל אפילו זיך נישט אָנרירן צו דיר. מיר איז גענוג
צו זיצן, ווי איך זיך אַנטקעגן דיין געזיכט,
און רעדן רייד, וואָס דרייען זיך מיט לייכטקייט,
מיט לייכטקייט און מיט בלענדעניש... ווען איך זאָל וועלן —
דערשראָקן און דערשטוינטע, ווי איר ביידע זיצט, —
אַ כאַפּ וואָלט איך דיך געבן און אַ הויב טאָן צו דער הויך,
אַרונטערשליידערן צו מיינע פיס און ווידער אויפהויבן,
און דרייען דיך אַרום מיין קאָפּ מיט שווינדלענדיקן אימפעט,
און דרייען אַזוי לאַנג און שנעל, ביז דיינע הענט
אַרומגעקלאַמערט וואָלטן זיך אַרום מיין האלז, און דיינע ליפן,

פאַרברענטע און צונויפגעשלאָסענע פון פּיין און ווייטיק,
אַריינגעזונקען וואָלטן זיך אין מיינע... —

בײדע פרויען אין פאַרצוויפלונג פאַרשטעלן די פּנימער און ברעכן מיט די הענט

און מערער נאָך:
איך וואָלט אַרויפגעשליידערט דיך אויף מיינע אַקסלען,
און דורך דער שטורעמדיקער, בליצנדיקער פינסטערניש
אַריינגעטראָגן וואָלט איך דיך אין איינעם פון די טורעמס,
און ביידע וואָלטן מיר זיך אויפגעדרייט אין איינעם,
זיך איינגעדעקט און איינגעגראָבן אין דער לערקייט...
און אויפגעעפנט וואָלט איך מיינע אויגן און דערזען:
די ווינטן רייסן און צעפליקן דיינע קליידער,
די בליצן דעקן אויף די ווייסקייט פון דיין לייב,
און אָנגעטרונקען ווערט די לערקייט מיט דיין וואַרעמקייט... —
אַריינגעביסן וואָלט איך זיך אין דיינע גלידער,
אַריינגעזויגט אין זיך דיין ווייסן לייב... און ווידער שטיל.
דער רעגן שמייסט אַריין דורך אַלע לעכער,
די בליצן פלעכטן זיך און פלעכטן זיך פאַנאַנדער,
און ציגל פאַלן איינס נאָך איינס און זינקען...

שטעלט זיך אויף

אָט פיר איך אייך אַרויס. איך פיל, מיך עקלט
פון אייער שרעק, און מערער נאָך פון מיין אַנטפלעקן זיך;
איך האָב זיך שוין גענוג דערנידעריקט מיט דעם אַליין,
וואָס איך האָב נישט געקאָנט פאַרבייגיין דיך אינגאַנצן
און נישט דערמאָנען זיך אָן יענער וואַרעמקייט אויף מיינע פינגער;
וואָס איך האָב אויסגעזאָגט אַזוי פיל סודות,
פאַר אייך דערשראָקענע, פאַרבלאָנדזעטע צוויי ווייבער...

גייט צום טיר און שטעלט זיך אָפּ

... ס'איז שטיל געוואָרן מיטאַמאָל דער יאָמער אין די חורבות:
איך האָב געגעבן נאָר איין טראָט, האָט שוין די רו

צעשפּרייט זיך איבער אַלע ווענט און היילן,
ווייל יעדער טראָט פון מיינע פיס איז פרייד,
און יעדער בויג פון מיינס אַ האַנט איז רויקייט...
אָט ציטערט איר — און אייערע געזיכטער זענען ווייס,
פאַרחלומט, איינגעשלאָפן... איך אַליין, ווי איר,
פאַרגעס אָן אַלע מיינע רייד און פיל, ווי מיינע ברעמען
פאַרמאַכן זיך, פאַרמאַכן זיך. איך וואָלט געקאָנט
אַנידערלייגן זיך אָט דאָ און איינשלאָפן; איך טו עס נישט.
איך קאָן מיין שלאָף אַריבערטראָגן ערגעץ אַנדערש;
נאָר איר קאָנט ערגעץ נישט אַוועקגיין, ערגעץ נישט...
פון אַלע זייטן קומט אויף אייך דאָס לאַנג דערוואַרטעטע
מיט שאַרפע העק און צוגעגרייטע פייערן;
און אין דעם האַרץ פון נאַכט שוין גיסן זיך אַריין
נאָך וואַרעמע, אָט אָט פון שווערד אַראָפּגערונענע,
די ערשטע רויטע טראָפּן... איינס נאָך איינס... און מיטאַמאָל
די טראָפּן ווערן אויפגעבראַזט אין שטראָמען,
צו יעדער טיר אַ שטראָם... און אָט צו אייער טיר.
אָט טראָגן אייך אַוועק די רויטע שטראָמען ווייט און ווייטער;
עס ברענען הייזער און זיי פאַלן און פאַרלעשן זיך,
און מיט די הייזער — קעפּ פאַרברענטע און דערנאָך
דערטרונקענע,
זיי רינגלען אייך ארום און שווימען מיט די שטראָמען...
עס קלינגען מאָנאַסטיר-גלעקער, צלמים גליען,
און מיילער, רויטער נאָך פון פייער, כאַפּן אויף די גלעקער-
קלאַנגען
און שלינגען זיי אַריין אין זיך, און וואַרפן זיי אַרויס צוריק
אין לאַנגע שלענגלדיקע צונגען, דרייען אייך אַרום, דערטרינקען
אייך.
און שלעפּן אייך אַרויס צוריק, דערטרינקען ווידער...
און איר — איר זיצט זיך, אָט אַזוי ווי איצט, פאַרחלומט,
און איינגעשלאָפן, איינגעוויגט אין רו — אין מיינער...

אייך מעלן זיך נאָר שרעק און טרויער; זאָג איך אייך:
הויבט אויף דעם קאָפּ און זעט, ווי ווייט און הויך
איך שפּרייט פאַנאַנדער מיינע הענט, ווי גרינג איך אָטעם;
אָט גיב איך מיינע פיס אַ הויב און ריר נישט אָן דעם דיל,
ווי פליגלען טראָגן מיך די שפּאַנען מיינע...
וואַכט אויף און גייט. איך פיר אייך.

ביידע פרויען זענען פאַר דער צייט אַזוי ווי פאַרחלשט געוואָרן פון שרעק, האָבן זיך אַרונטערגעזעצט צו דער ערד און געזעסן מיט פאַרדעקטע געזיכטן. זיי רירן זיך נישט פון אָרט

גולם

וואַכט אויף, איך ווייז אייך אָן דעם וועג אַרויסצוגיין,
פאַרבלאָנדזשעטע, פאַרלאָרענע, איך פיר אייך.

ער נעמט זיי פאַר די הענט און שטעלט זיי אויף

ביידע פרויען

זיי געריירט גייען נאָך נאָך אים

גולם

נישט האָב קיין מורא, וואָס איך ריר דיך אָן ביים האַנט...
דאָס פיר איך דיך, דאָס ווייז איך אייך דעם וועג...

פירט זיי אַרויס, קערט זיך אין אַ רגע אום צוריק. זעצט זיך אַוועק אין אַ ווינקל און וויגט זיך מיט די הענט פאַרלייגט אויפן האַרצן

גולם

נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ...
וואָס שווייגט איר, ווענט,
מיינע ווענט?..
וואָס שלאָפט איר, היילן,
מיינע היילן?

וואָס פרעגט איר נישט,
פון וואַנען קום איך?..

אויפגעשטאַנען, אויפגעלויכטן,
אָפּגעבינדן אַלע ווערטער,
אויסגערעדט זיי אין דער לערקייט...
איצט — ווי פריער —
קלאַפּט דער רעגן
אויף די שטיינער פון מיין שלאָס...

האָט מיך עמעץ
דען געהייסן
גיין זיך יאָגן נאָך דעם שאָטן
פון די צוויי?

קיינער, קיינער, קיינער...
אַז מען האָט
נאָך הילף גערופן, —
האָט מען דען
צו מיר גערופן?
האָט מען דען
אויף מיר געהאָפט?..

וואָס שווייגט איר, ווענט,
מיינע ווענט?
וואָס שווייגט איר, היילן,
מיינע היילן?

תנחום

שלייכט זיך אַריין

ווער זאָל ראַטעווען? ווער?

ווער קאָן ראַטעווען? ווער?

גולם

איך.

תנחום

מיט אַ הילכיקן געלעכטער

כאַ, כאַ, כאַ, ער!
ווער ביסטו? ווער?

ערשטוינט

ביסט דאָ צוריק? ווי שנעל.
דער זעלביקער.
געווען נישט לאַנג אַן אַנדערער,
און שוין צוריק דער זעלביקער.

מיט כעס

אָפּגענאַרט תנחומען, אָפּגענאַרט תנחומען.

גולם

הערט טונקעלער און טונקעלער

תנחום

פון אַלע עקן פון דער וועלט
צוריק געקומען...
כאַ, כאַ, כאַ —
וואָס טוט זיך עפּעס אויף די עקן פון דער וועלט?

גולם

זיי שטיל. דו הערסט? —

תנחום

איך הער, אוודאי הער איך

גולם

רוק זיך צו צו מיר. נענטער

תנחום

רוקט זיך צו האַרט צום גולם. זיצן ביידע

גולם

אָט בין איך דאָך צוריק געקומען, זעסט.
אַ רגע פריער, שפּעטער, — אין אַ נאַכט
פון איינע דונערן און שטורם-רעגן,
פון נישט דערגאַנגענע און נישט דערגרייכטע ווייטקייטן —
וואָס מאַכט עס אויס צי פריער מיט אַ רגע אָדער שפּעטער?

תנחום

וואָס מאַכט עס אויס? אוודאי, יאָ...

גולם

ווי היימלעך מיר איז דאָ. דיר אויך?

תנחום

אוודאי, יאָ.

גולם

איך האָב די היימלעכקייט געפילט נאָך דאָרט,
אין פעלד און וואַלד זיך יאָגנדיק,
אַלץ זעענדיק און הערנדיק.
איך האָב געוווסט, אַז ערגעץ זענען דאָ פיר ווענט...
דו ווייסט עס אויך?

תנחום

אוודאי ווייס איך. יאָ.

גולם

און וואָס וואָלט זיין, ווען ליכטיק דורכזיכטיק
עס וואָלטן זיין אויך ד י פיר ווענט?
וווהין וואָלט איך געקאָנט אַנטלויפן פון דאָס אַלץ געזעענע;
און ווו וואָלט איך גענומען האַרטקייט פאַר מיין לייב,
און קאַלטן ציטער, שטעכעדיקע פינסטערניש,
און אָפּגעצאַמטע, אָפּגעגרענעצטע פאַרלאָזנקייט?
איך האָב גערעדט, אַוועקגייענדיק פון דאַנען,
מיט בייזע רייד צו דיר; נאָר האָסטו נישט געהערט
אין מיינע בייזע רייד אַ ווונק אויף. מיין צוריקקער,
אַן אָנזאָג אויף מיין בענקעניש און ליבשאַפט?

תנחום

איך האָב געהערט, געהערט, אוודאי.

גולם

איך האָב מיר אויסגעגעסן שוין די אויגן פון מיין ליכטיקייט,
און אַלע מעגטשן, וואָס איך האָב באַגעגנט דורך דער נאַכט,
צעזייט געוואָרן זענען אין מיין ליכטיקייט;
זיי וועלן אָבער זיך געפינען; יעדערער פון זיי
האָט ערגעץ-ווו אַן אָפּגעצאַמטן ווינקל,
ווו צו צופאַלן מיטן קאָפּ און אויפדריקן דעם שטערן.
מיטביידע אויגן זיך אַריינגראָבן און שווייגן...
ר' לוי האָט אַ חדר, און דער יונגער וואַנדערער –
די שטיינער-נעסט אין מדבר... נאָך אַ נאַכט און נאָך אַ נאַכט,
ער יאָגט אַהין און ער וועט קומען,
אַזוי ווי איך אַהער, און אויך, ווי איך, מיט פרייד
זיך וואַרפן קושן די פאַרשפּיצטע שטיינער,

וואָס וועלן אים אַרומכאַפּן מיט זייער שטעכיקייט,
אַרומהאַלזן מיט זייער האַרטקייט און פאַרלאָזנקייט...
ר' לוי זיצט שוין אין דער היים ביי זיך און זעט
אַנטפלעקטע ווונדער און אַנטפלעקטע שרעקן...
אָט פאַלט ער צו צום טיש און ווערט אַנטשוויגן,
אַ גליקלעכער, ווי איך, אין זיין פאַרשטיינערונג;
אָט שטעלט ער זיך און גייט. ער גייט אַהער, ווי איך.
צו זוכן היימלעכקייט אין ד י פיר ווענט, ווו ער
איז שטענדיק זיכער צו געפינען איינעם — מיך —
וואָס וואַרט אויף אים און איז אויף אייביק זיינער...

תנחום

זיינער?

גולם

נישט פרעג. רוק נענטער זיך צו מיר.

תנחום

דו שלאָפסט, צי וואָס?

גולם

נישט פרעג, נישט רעד... פאַרלעש זיך, ליכטיקייט,
באַהאַלט זיך, שיין פון מיינע אויגן,
פאַרשווענקטער דיל, דערנענטער זיך צו מיר,
שיק דורך דיין קעלט דורך אַלע מיינע גלידער...
זאָל הערן זיך דער אָטעם נאָר פון דונערן,
און זאָל דער ווינט אַריינשמייסן דעם רעגן...
דערווייטער זיך פון מיר, דערווייטער זיך...

פאַלט. ציט זיך אויס מיטן פנים אַרונטער אין דער זעלבער פּאָזע, ווי ער איז געלעגן גאָר אין אָנפאַנג. תנחום פול מיט שרעק, רוקט זיך פון אים אַלץ ווייטער און ווייטער אויף די שפּיצן פינגער. קומט צו אַ טיר און פאַרשווינדט האָסטיק.

זײנע האַסטיקע דערשראָקענע טריט הילכן אין די הײטע חדרים פון טורעם. שטי־לער, שטילער און פאַרגײען. שטאָק פינסטער. עס קומט אַרײן מהר״ל מיט אַ לאַמ־טערן אין האַנט.

מ ה ר ״ ל

באַלויכט דעם גולם מיט דעם לאַמטערן.

קײן ענדערונג. אַזוי ווי איך האָב אים פאַרלאָזט.
דער זעלביקער,

שװײגט

דער גאַנצער רעגן גײט אויף אים.
שטײ אויף, שוין צײט, שטײ אויף.

ג ו ל ם

זעצט זיך אויף

מ ה ר ״ ל

גענוג געשלאָפן.

ג ו ל ם

רבי.

מ ה ר ״ ל

שלאָפסט שוין צװײ מעת-לעת.

ג ו ל ם

איך האָב שוין לאַנג געוואָלט זיך אויפכאַפן.
שוין וויפיל מאָל זיך אויפגעזעצט און נישט געקאָנט
פאַנאַנדערעפענען די אויגן. נאַס איז מיר און קאַלט.

מ ה ר ״ ל

דער רעגן גיסט אויף דיר די גאַנצע צײט.

ג ו ל ם

אין שלאָף האָב איך דעם רעגן נישט געפילט.
וו בין איך, רבי?

מ ה ר ״ ל

ווײסט דען נישט? אין פינפער טורעם.

ג ו ל ם

און מיר האָט זיך געחלומט אַלץ, אַז איך
בין ערגעץ ווײט אַהינטער שטאָט, איך שפּאַן אַרום
אויף גרויסע שאָטנדיקע פעלדער, שפּאַן און שפּאַן.
עס קומען אָן אַזוינע מענטשן מיר אַנטקעגן,
איך לאָז זיך גײן צו זײ, זײ ווערן נענטער;
איך טו אַ שפּרונג און וויל זײ זען אין פּנים,
באָר ווי איך דרײ זיך נישט, פון וואָסער זײט איך קוק נישט—
איך זע קײן פּנימער, נאָר נאַקנס...
קײן אויגן, שטערן, נעזער — אײנע נאַקנס;
קײן מײלער — דאָך הער איך זײ רעדן...
איך רעג: ווער זענט איר, ענטפערן זײ: „דו״;
פון וואַנען קומט איר — זאָגן זײ: „פון דיר״;
איך פרעג: ווו גײט איר — זאָגן זײ: „צו דיר״...
און ווי זײ זאָגן דאָס אַרויס, זײ גיבן זיך אַ דרײ
און נעמען יאָגן אײנער נאָכן צווײטן גלײך אַהער
צום פינפער טורעם. איך נאָך זײ. און ווי איך לויף,
דערזע איך ערשט: זײ זענען פינף אין צאָל,
דרײ מענער און צװײ פרויען. אָט האָב איך זײ אָנגעיאָגט
און אײנעם אָנגעכאַפּט מיט בײדע הענט, איך טו אַ קוק.
ערשט — דו.

מ ה ר ״ ל

איך?

גולם

דו ביסט געווען אײַנגאַנצן נאַס, דערפֿראָרן,
די קלײדער צוגעקלעפּט צום לײַב, די באָרד צעפֿלאָסן,
די הענט, ווי אָפּגענומענע, — געבאָמבלט זיך אין אַלע זײַטן,
און דאָ, וווּ ס'האָט באַדאַרפֿט דײַן פּנים זײַן — צוויי גרויסע
שניטן
אײן שניט פֿון שטערן ביז אַראָפּ, דער צווייטער אין דער ברייט
און בײדע האָבן זײ געגליט ווי רויטע פֿלאַמען,
געגליט, פֿאַרלאָשן זיך, געוואָרן שוואַרץ...
דו ביסט געפֿאַלן אויף די קני פֿאַר מיר, גענומען וויינען:
— אָ, ראַטעווע מיך, יאָסל, פֿון די שניטן,
איך טראָג זײ אויף מײַן פּנים שוין פֿון טויזנט יאָרן,
זײ ווערן קײנמאָל נישט פֿאַרצויגן מיט קײן הויט...

מהר"ל

וואָס ווײַטער?

גולם

אַלע איבעריקע, זעענדיק
דו ליגסט און וויינסט — אַרויפֿגעפֿאַלן זענען זײ אויף מיר,
געוואָרפֿן צו דער ערד, געשפּיגן מיר אין פּנים;
און אײנער, מיט צעווונדיקטע, צעביילטע פֿיס,
אַרויפֿגעטראָטן איז אויף מיר און אויסגעשריען: גולם!..
אַ שפּרונג האָב איך געטאָן פֿון אונטער זײ, און אָנגעכאַפּט
דעם אויסשרײַער פֿאַר בײדע הענט, אַרויפֿגעשלײדערט אין דער
הויך,
געוואָלט אַ זעץ טאָן אים אָן דר'ערד און — פֿאַרטיק,
ערשט, אומגעריכטערהייט, האָסטו מיט אַזאַ כּעס
אַ שניט געטאָן מיר מיט דײַן שטעקן איבער קאָפּ און
אויסגעשטאַמלט:

— צי ווייסטו וועמען דו ווילסט שלאָגן? גולם!..
אַ פֿינסטערניש האָט מיך אַרומגעכאַפּט, איך בין געפֿאַלן.
פֿאַר הענט און פֿיס האָט איר מיך זאַלבאַפֿינפֿט
גענומען טראָגן, שלעפּן, צוגעשלעפּט מיך צו אַ גרוב,
אַרײַנגעלייגט, און מיט די הויפֿנס אײנער נאָכן צווייטן
געשאָטן ערד אויף מיר... אָט בין איך שוין פֿאַרשאָטן.
אַ האַלבער קאָפּ נאָך שטעקט אַרויס. דערהער איך מיט אַמאָל
ווי אײנע פֿון די פֿרויען, דבֿורהל — —

מהר"ל

ווער?

גולם

איך האָב דערקענט איר קול. צעוויינט האָט זי זיך שטאַרק,
אַרויפֿגעפֿאַלן אויף מײַן האַלבן קאָפּ, אַרומגעכאַפּט
מיט בײדע הענט, מיך צוגעדריקט צום האַרצן און געוויינט.
זי וויינט, און אַלע שיטן זיך די ערד און שיטן,
און דו, איך הער, זאָגסט ווידער מיט דעם זעלבן קול:
— צי ווייסטו וועמען דו באַוויינסט? אַזאַ באַוויינט מען נישט..

מהר"ל

גענוג. דו הערסט? איך בין אַליין דאָ, איך אַליין.
איך קום אין האַלבער נאַכט צו דיר, דו זעסט.
איך ברענג דיר רו און פֿרידן. צוויי מעת לעת האָסטו
געשלאָפֿן נאָכאַנאַנד. נישט אײנמאָל שוין בין איך
אַהער געקומען זען דיך, רופֿן עסן, טרינקען,
נאָר דו האָסט נישט געהערט.

גולם

איך בין נאָך אַלץ נישט הונגעריק.
און פֿריִער איז מיר קאַלט געווען, און איצט שוין נישט,
ווײַל דו ביסט דאָ.

מהר״ל

ליגט אַרויף זיינע הענט אויפן גולמס אַקסלען

ווען גיין מיט מיר. איך דאַרף דיך.

גולם

כ׳בין גרייט שוין, רבי, רוף מיך.

מהר״ל

די האַלבע נאַכט דאַרף אונז באַגעגענען נישט דאָ,
נאָר אין דער טיפעניש פון פינפער טורעם, טיפער נאָך
פון אַלע גריבער, וואָס דו האָסט געזען אין חלום;
און הער דאָס וואָרט, וואָס איך וועל דיר אַנטפּלעקן,
פאַרנעם עס גוט, דערזע זיין רויטקייט,
דערשפּיר זיין וואַרעמקייט, זיין ציטער און זיין שאַרפקייט,
דאָס וואָרט הייסט — בלוט.

גולם

בלוט.

מהר״ל

האָסט גוט פאַרנומען? ווען סטו גוט געדענקען?
זאָג איבער נאָכאַמאָל, נאָר העכער.

גולם

בלוט.

מהר״ל

און נאָכאַמאָל, נאָר שטילער.

גולם

בלוט.

מהר״ל

איצט גרייט זיך גיין מיט מיר.

גולם

כ׳בין גרייט שוין, רבי, רוף מיך.

מהר״ל

איך רוף דיך. קום.

זיי גייען ביידע אַרויס צו די הייטערדיקע אַריינגאַנגען פון טורעם, תנחום שלײַכט זיך דורך מיט אָנגעצונדענע ליכט אין די הענט.

תנחום

פאַרגייט זיך

ראַ-טע-ווען...
ווער וועט ראַטעווען? ווער?
ווער קאָן ראַטעווען? הא?
וו-ע-ר ק-אָ-ן ראַ-טע-ווען? וו-ע-ר?..

אין הייל

אין די אונטערערדיקע היילן פון פינסטער שלאָס, אַ פינסטערניש אָנצוטאַפּן מיט די פינגער. טאַדעוש באַגלייט פונם מאָנאַך באַהייזן זיך פון דער טיפעניש פון הייל. דער מאָנאַך טראָגט אַ קליינעם פאַקעל, זיי אָטעמען ביידע אָפּ מיד פון לאַנגן קריכן אונטער דר׳ערד

טאַדעוש

דיין האַנט אַהער. נישט וואַקל זיך. ווען נישט די לופט
די שטיקנדיקע און די שטאַרקע פינסטערניש,
וואָלט לאַנג שוין אויסגעפירט געווען די שליחות,
וואָס גאָט און יעזוס אונזער קעניג האָבן אונז
געשיקט צו אויספירן. דו זעסט, די הייל איז לאַנג,
פאַרלאָזן און פון קיינעם נישט באַטראָטן,
פונדעסטוועגן האָט אונזער האַרץ זיך נישט געשראָקן,
און אונזער האַנט האָט נישט געציטערט. גאָט אַליין
האָט אונז מיט גלייכע טריט געפירט צו זייער שול...

מאָנאַך

אָט פאַל איך, האַלט מיך, פאָטער.

טאַדעוש

גלייך זיך אויס
און אָטעם אָפּ. די לופט איז לייכטער דאָ.

מאָנאַך

כ׳האָב אַלץ געטאָן, וואָס דו האָסט מיר געהייסן,
און נישט געשראָקן זיך, געהאַלטן פעסט
דאָס מעסער אין דער רעכטער האַנט, און מיט דער לינקער
צונויפגעדריקט דעם האַלז... קיין איין געשריי, קיין צאַפּל...
די פלעשלעך האָב איך גוט פאַרקאָרקעוועט, אַוועקגעשטעלט...
נאָך פיל איך אויף מיין האַנט די וואַרעמקייט...
אָ, האַלט מיך צו, מיך שווינדלט ווידער.

טאַדעוש

האָסט מורא? פייגלינג. זעסט נישט, ווער עס פירט דיך?
דו זעסט מיין גרויע באָרד, מיין עלטער-שטעקן,
די נעכט די נישט דערשלאָפענע — אין מיינען אויגן?
פאַר וועמען האָב איך נישט דערשלאָפן? מיר צוליב?
אויף וועמען שפּיגלט זיך דער שיין פון צלם —
אויף מיר אַליין? צי מערער נאָך אויף דיר?
און ווער האָט מער געשאַרפט דאָס מעסער, איך צי דו?
און ווער האָט מער אַריינגעזאַפּט די הייסע וואַרעמקייט,
כאָטש איך בין פון דער זייט געשטאַנען, איך צי דו?
געטאָן האָב איך, נישט דו, און וואַקלען זיך
האָב איך באַדאַרפט; ווייל דו האָסט גאָרנישט נישט געטאָן, —
אַ פיר נאָר מיטן שאַרף געגעבן...

מאָנאַך

פאַרגיב מיר, פאָטער.

קושט אים די הענט.

טאַדעוש

איך פאַרגיב דיר, איך בין גוט.
מעגסט רויק קומען אין דיין צעל און שלאָפן.
און איך בין מער ווי רויק, איך בין גליקלעך.

ווייל, קוקנדיק ווי דו גיסט אָן די פלעשלעך,
געזען האָב איך אַזוינע זעונגען פאַר מיינע אויגן,
וואָס קיינער, אויסער א י ם, האָט נישט געזען...
און ע ר, שוין הענגענדיק אַ צוגענעגלטער צום קרייץ,
און זעענדיק די זעלבע זעונגען וואָס איך,
האָט אויפגעמאַכט איין ווינקל פון אַ ברעם
און שטיל מיט ליבשאַפט צוגעשיקט אַ קוק אַהער;
ווייל ד אַ ן נאָך איז די הייל געוועזן שוין גרייט פאַר דעם.
און אויך דאָס מעסער... גלאַנציק, שטראַלנדיק און שאַרף
אַ שיין געטאָן האָט פון דער הייל אויף א י ם דאָס מעסער.
אַ שיין געטאָן, אַ גלעט געטאָן זיין אויפגעמאַכטע ברעם,
און גלאַנציק, שטראַלנדיק האָט זיך זיין אויג פאַרמאַכט...
דו מיינסט: נקמה? ניין, נאָר איינע ליבשאַפט,
ווייל בלוט — איז ליבשאַפט, בלוט פון קינדער,
ווייל ע ר איז אויך געוועזן אַ קינד... און יעדעס מעסער
פון דאַמאָלסט אָן געוואָרן איז געבענטשט;
און קיינמאָל וועלן זיי, די קרייציקער, נישט קאָנען צונעמען,
אַוועקרויבן פון אונז די הייליקייט פון מעסער;
ווייל קיינמאָל טאָר נישט אויפהערן צו גיסן זיך
דאָס בלוט פון די, וואָס האָבן נישט געקאָנט דערזען
דעם שטילן שיין פון ז י י ן פאַרמאַכטער ברעם...

מאָנאַך

אָ, פאָטער, דאַכט זיך, אַז מען גייט אַהער.

טאַדעוש

דיר דאַכט זיך אַלץ, דו פייגלינג איינער. ווער
וועט גיין אַהער? ווער ווייס דעם סוד פונם אַריינגאַנג?
איך זאָג דיר נאָכאַמאָל, נישט האָב קיין מורא. —
עס הערן טריט זיך, יאָ, — דאָס זענען ז יי נ ע טריט.
אַ שטילער, אַ פאַרבענקטער שוועבט ער אום

און אָטעמט שטאַרק און טיף אין זיך דעם רויטן גרוך,
ער ווערט אַ לעבעדיקער נישט נאָר אויפן הימל,
נאָר אויך מיט אונז אָט דאָ... אָט קומט ער. —
עס רויטלען זיך די בלייכע באַקן זיינע
און פון די אויגן שטראָמט זיין ליבשאַפט-פרייד,
זיין קינדערישע באַרעמהערציקייט און צערטלעכקייט;
ער טראָגט דעם קרייץ אויף זיינע אַקסלען, טאַנצט מיט אים,
ער זינגט מיט אים, ער לעבט מיט אים, ער שפּילט זיך...
אָט איז ער דאָ, דו זעסט? הויב אויף די אויגן!

מאָנאַך

מיט שרעק, צלמט זיך און פאַלט צו דער ערד

אָ, קום, כ'האָב מורא, מורא!

טאדעוש

איצט זעסטו שוין?

מאָנאַך

אָ, יעזוס באַרעמהערציקער, דערבאַרעם זיך...
אָ, נעם מיך צו פון דאַנען, פאָטער הייליקער!

טאדעוש

אַוועק! אַוועק פון מיינע אויגן!
איך הייס דיר זען — און דו ביסט טויב און בלינד.
אַוועק!

מאָנאַך לאָזט זיך לויפן און טאַדעאוש פאָלגט אים נאָך. פאַרשווינדן. עס קומען פון אַנדער זייט מהר"ל און דער גולם, מהר"ל טראָגט אַ לאָמטערן, דער גולם — אַ האַק און אַ רידעל

מהר"ל

בלייב שטיין און קוק זיך צו. וואָס זעסטו?

גולם

איך זע די גאַנצע לענג פון הייל פון עק ביז עק.
צו רעכטס — אַ שמאָלער וועג, צו לינקס — אַ ברייטער,
אַ הונדערט טריט פון דאַנען טיילט זיך אָפּ
אַ דריטער וועג, קוים דורכצוגיין דורך אים.

מהר"ל

ווו ענדיקן זיך ביידע ערשטע וועגן?

גולם

דער שמאָלער פירט צום שול, דער ברייטער פירט צום כומר.

מהר"ל

הער גוט זיך צו און זאָג מיר וואָס דו הערסט?

גולם

אַ לעצטן אָטעם הער איך שוין אַן אויסגעגאַנגענעם.

מהר"ל

וואָס שפּירסטו מיטן נאָז?

גולם

ציטערט אויף

דאָס וואָרט, דאָס וואָרט, וואָס דו האָסט מיר פאַרטרויט...
אַ רויטס, אַ שאַרפס, אַ וואַרעמס און אַ שטילס,
איך שפּיר עס און איך הער עס און איך זע עס

מהר"ל

נעם איין דיין ציטער, זאָג עס.

גולם

בלוט.

מהר״ל

פון וועלכער זייט?

גולם

פון רעכטס, פון שמאָלן וועג.

מהר״ל

קום גיין אַהין.
מיר דאַרפן איינער צו דעם צווייטן מער נישט רעדן.
צו זיך אַליין נאָר אָן הפסקות זאָגן:
דורך טויט און בלוט און לעצטן אָטעם...
און טראָט נאָך טראָט, אויף הינטער נישט אַ קוק טאָן.
הויב אָן צו גיין און זאָג וואָס איך:
דורך טויט און בלוט און לעצטן אָטעם...

גולם

דורך טויט און בלוט און לעצטן אָטעם.

זיי נעמען גיין, ערשט עמעצער אַן אומזעבאַרער גיט אַ שטויס דעם מהר״ל אויף צוריק און פאַרצאַמט דעם וועג

מהר״ל

דאַרפסט גיין אַליין. נישט-גוטע פון דער הייל
זיי ווילן מיר דעם וועג פאַרשטעלן; גיי אַליין,
ווייל דו ביסט נישט אין זייער שליטה.
נעם מיט דעם רידעל און די האַק. קיין פייער דאַרפסטו נישט.
זוך אויס דעם גאַנצן פלאַץ פון אונטערן שול,
און וואָס דו וועסט געפינען, טראָג עס איבער
צו וועמען דאָס באַלאַנגט. דיין שפּאַן איז גרויס,
דיין אויג איז ליכטיק...

גולם

דו לאָזט מיך איבער, רבי?

מהר״ל

האָסט מורא? וואָס?

גולם

אָ, ניין, נאָר קום צוזאַמען.
וועסט זען, זאָל עמעץ נאָכאַמאָל אַ פרווו טאָן
פאַרשטעלן דיר דעם וועג!

מהר״ל

איך טאָר נישט.
מיט טויזנט אויגן זוכט אַן אויסרייד די סכנה; —
איך הייס דיר גיין אַליין.

גולם

אָ, אַלעמאָל, ווי נאָר
דו קומסט צו מיר, פאַרלאָזטו מיך די רגע.
אין טורעם אויבן טעג און נעכט בין איך געלעגן,
געוואַרט אויף דיר זאָלסט קומען זיין מיט מיר
אין יעדן שאָרך, האָב איך געמיינט, איך הער
אַן אָנזאָג אויף דיין אָנקומען. דו האָסט געהייסן
איך זאָל נישט רעדן גאָרנישט, ערגעץ נישט אַרויסגיין;
איך האָב געשוויגן; נאָר געהערט האָב איך אין זיך
מיט יעדע רגע, וואָס פאַרגייט, אַזוינע אויסגעשרייען,
אַזוינע ווערטער אַנדערע פון פריערי קע, אַז איך האָב
דאָס מויל געמוזט פאַרשטאָפּן ניט צו אויסשרייען.
די פיס האָב איך געמוזט צוזאַמענבינדן, אונטערבויגן,
זיי זאָלן זיך אַליין נישט אויפהויבן און נעמען לויפן, —
אַזוי האָט מיך געצויגן גיין פון דאָרט, געטריבן...
און דו, ווי נאָר דו גיסט אַ קוק אויף מיר, רעדסט אויס

אַ פּאָר געציילטע ווערטער, גלייך פֿאַרקערסטו זיך
און לאָזט מיך ווייטער זײַן אַליין... ניט גיי אַוועק
איך זע די גאַנצע פֿינסטערניש ווי דורך אַ שײַן,
איך זע די היילן אין דער לענג און אין דער ברייט,
איך הער די שטיינער רעדן, רירן זיך, פֿון אַלע שפּאַלטן
די שאָטנס נעמען זיך באַוועגן. אומפּוויזען ווי שלאַנגען,
עס נעענטערט זיך אַ בײַ׳עריי, אַ וואָיען, אַ קריצן מיט די ציין...
איך האָב קיין מורא ניט, נאָר זיי מיט מיר; איך וויל
דײַן נאָענטקייט, רבי, נאָר דײַן נאָענטקייט.

מהר״ל

מיר גייען אויף די שפּורן איצט פֿון יענע וועגן,
וואָס הערשן איבער זיך אַליין... זיי זוכן אַלע מיטלען
פֿאַרדרייען אונדז די טריט, אַראָפּפֿירן, פֿאַרפֿירן.
זיי וועלן אָנרייצן אויף דיר נאָך מערער שרעקן;
נאָר דו, פֿאַרבלײַבנדיק אַליין, וועסט מוזן דורכגיין,
וועסט מוזן, ווייל דו ביסט געשיקט, געצוווּנגען..
זיי ווייסן, וואָס דו זאָלסט נישט זען און הערן
איז נישט פֿאַר דײַנע אויגן, דײַנע אויערן;
דורך דאָס געזעענע, געהערטע זע און הער
דאָס אַנדערע, דאָס ווייטע, וואָס דו מוזט אַנטפּלעקן. —
פֿאַרבלייב אַליין

גולם

אָ, נאָך איין רגע, רבי.

מהר״ל

מיט יעדער רגע ווערט אַלץ גרעסער די סכּנה,
און דו — וואָס ביסטו אין איר אָנגעזיכט, אַז דיר צוליב
זאָל זיך פֿאַרשפּעטיקן אפֿילו מיט אַ האַלבער רגע
די ישועה פֿון אַ גאַנצן פֿאָלק?..

גולם

שוין וויפֿיל מאָל,
ווען נאָר דו דאַרפֿסט מיך ערגעץ שיקן, דאַן ערשט קומסטו,
דערוועקסט מיך פֿון מײַן שלעפֿעריגקייט, פֿון מײַן שטילקייט,
פֿאַרוואַנדלסט מיך אין גאָר אַן אַנדערן, דו מיינסט איך ווייס
נישט?

מהר״ל

דײַן גאַנץ לעבן איז נאָך איין דערוואַרטונג
אויף יענע רגעס, ווען דו ווערסט מיר נויטיק;
אָט האָסטו זיך דערוואַרט און פֿילסט אַליין נישט,
ווי גרויס עס ווערט דער זין פֿון יעדן טאָג דײַנעם,
וואָס האָט געהאַט די זכיה אויף דעם אַלץ צו וואַרטן...
דאָס צופּעליקע פֿון דײַן לעבן גייט אַוועק פֿון דיר.
דײַן איבעריקייט; טאַט און גבורה רופֿן דיך,
איר שוץ פֿון אירע פֿליגלען די השגחה.

מהר״ל פֿאַרלאָזט אים. פֿינסטער. ביסלעכווייז הויבט אָן אַ שטילע ליכטיקייט אַרומ־צורינגלען דעם גולם: זײַנע אויגן ווערן ברייט און גלאַנציק, זײַן פּנים — שאַרף, זײַן גאַנצער קערפּער — בויגיק, טיגעריש, גרייט צום שפּרונג.

גולם

די ווייטקייט און די טיפֿעניש — איין שפּאַן,
איין שפּרונג, איין בליק, איין פֿלאַטער
דורך בלוט און טויט און לעצטן אָטעם.

ער וויל מאַכן אַ שפּרונג, ערשט עס ווערט אַ גרויס געדרודער איבערן הייל. פֿון ערגעץ האָבן זיך אַרויסגעריסן ווינטן און צעלאָזט זיך מיט אַ פּייפעריי. פֿון אויבן און פֿון אונטן נעמט האָגלען מיט שטיינער. זיי פֿאַלן איבער דעם גולמס קאָפּ, ער שלײַדערט אַרונטער דעם באַרג פֿון זיך און טרעט אָפּ אויף צוריק. ווי ער טרעט אָפּ ווערט דער שטורעם אײַנגעשטילט. ער וואַרט עטלעכע רגעס און טוט ווידער אַ שפּאַן פֿאָרויס.

גולם

מיט אַ ווילדן אויכרוף

דורך בלוט און טויט און לעצטן אָטעם.

עס הויבט זיך אויף אַ כוראַדיקע בילעריי, אַ טומעריי פון הינטישע פיס. די גאַנצע הייל יאָמערט און רייכט זיך. דער גולם וואַרפט אין אַלע זייטן מיט דער האַק. דאָס בילעריי ווערט שטיל, עס רייסן זיך אַרויס פון ערגעץ פלאַמען און וואָלקנס רויך. קנוילן זיך און וויקלען זיך אַרום, זיינע קליידער הויבן אָן צו ברענען. ער ראַנגלט זיך ווי אַ וואַנזיניקער, אַרויסלאָזנדיק פאַרשטיקטע קולות. ער פאַלט צו דער ערד. די פלאַמען פאַרשווינדן ער ליגט און אָטעמט שווער. ער שפּרינגט אויף אַ צעריצטער, זיינע קליידער זענען פאַרברענט, נאָר ער אַליין — נישט גערירט.

גולם

ווו ביסטו, רבי, ווו ביסטו? קום צוהער!

ער זעצט זיך אַרונטער אויף די קני. אין דעם שיין אַרום אים הויבן אָן צו באַוועגן זיך אַלערליי שאָטנס. הייל־רוחות, טאַנצן און דרייען זיך, פלעכטן זיך איבער זיין קאָפּ

גולם

ווו ביסטו? קום און זע, ווי אַלץ האָט זיך
מיט צאָרן אויפגעוועקט אַנטקעגן מיר;
דער פייער איז שוין אויסגעלאָשן און דער שטורם
איז איינגעשטילט; איצט הויבן אָן אַרויסצוקריכן
פון זייערע באַהעלטענישן שטילע שרעקן,
זיי פלעכטן זיך, זיי דרייען זיך און האַלזן זיך,
און רינגלען מיך אַרום אין זייער מיטן;
זיי שטעכן דורך דעם קוק פון מיינע אויגן
מיט בלענדעניש, מיט צווייענדיקע פייערן,
און מיינע אויערן מיט צווייענדיקע קלאַנגען,
די גאַנצע הייל איז אויך געוואָרן צווייענדיק;
עס טונקלט זיך דער שיין אַרום מיין קאָפּ...

ער וויל נעמען גיין און ווייס ניט ווו אַ טראָט צו טאָן. ער דרייט זיך אַרום אויף איין אָרט, און אַרום אים אַ שווינדלדיקער קאַראַהאָד פון רוחות.

הייל־רוחות

רונד אַרום,
רונד אַרום.
ווער איז דער, וואָס אין דער מיט?
ווער באַצייכנט זיינע טריט?
ווער באַשיצט אים און באַהיט?
— קיינער ניט,
קיינער ניט...

ער איז ניט אין אונזער מאַכט;
אין דער ערב־פסח־נאַכט
ווער האָט אים אַהער געבראַכט
אין דער מיט.
אין דער מיט?
רונד אַרום.
רונד אַרום,
ער אַליין האָט אונז דערוועקט,
פון דער שוואַרצקייט אויפגעדעקט;
ווער איז דער, וואָס האָט געמעגט? —
— קיינער ניט,
קיינער ניט.

וויגט זיך, פלעכט זיך אין דער קייט,
זינגט דאָס ליד פון אַנגסט און טויט,
דרייט אים, דרייט אים און פאַרדרייט
אין דער מיט,
אין דער מיט.

גולם

שטייט אַ צוגעשמידטער

דער פייער האָט מיך נישט געבּרענט,
די שטיינער — נישט דערשלאָגן ;
צערייס זיך, דרייענדיק ראָד,
צעבּרעך זיך, צווייענדיקער טאַנץ,
איך בּין געשיקט צו גיין
און נישט צו שטיין אין מיטן.

הייל־רוחות

שלענגלט זיך אין צווייען,
פלעכט זיך דריי און דריי,
בּיז איר וועט פאַרדרייען,
בּיז איר וועט דערהיטן
דעם, וואָס שטייט אין מיטן,
נעמט אַליין זיך דרייען,
טיילן זיך אין צוויי...

ער איז אַ פאַרבּליקטער, —
כאַפּט אים און דערשטיקט,
זאָל ער אַ דערשטיקטער
פאַלן דאָ אין מיטן,
העלפט אויף העלפט צעשניטן ; —
ער איז אַ געשיקטער,
ווער האָט אים געשיקט ?

האָסט אַ האַק גענומען —
שפּאַלט דיין קאָפּ און שוין,
איידער ס'איז געקומען
דער, וואָס האָט געהייסן

דיך אַהער פאַרשטויסן,
און די האַק פאַרנומען
אין זיין האַנט אַליין...

מאַכט אַ וועג, מיר הערן
נאָנט שוין זיינע טריט ;
בּלייכע שיינען ווערן
בּלוטיק־רויט געצונדן
אין אַ זייל אַ רונדן, —
זאָל זיי אויך דערהערן
דער, וואָס אין דער מיט.

שלענגלט זיך צו צווייען
און צערייסט די קייט,
שטעלט זיך אויס אין רייען
שטום און טויט־געשלאָסן,
בּלוט־רויט בּאַגאָסן, —
זאָל אַליין זיך דרייען
דער, וואָס איז שוין טויט...

דער טאַנץ פון די רוחות שליסט זיך אויף. די הייל ווערט בּאַגאָסן מיט אַ רויט־בּלוטיקן שיין. שטיל. גולם טוט אַ פאַל צו דער ערד אין טויט־שרעק פון דעם, וואָס זיינע אויגן דערזעען מיט אַמאָל : פון דער אַנטקעגנדיקער זייט, ווו ער האָט בּאַדאַרפט זיך לאָזן שפּאַנען, קומט אַרויס אַ געשטאַלט, וואָס איז ענלעך דורכויס צום מהר״ל. דאָס פּנים — מוראדיק קאַלט, בּיז רציחה, די אויגן — שטעכיק. דאָס מויל — צונויפגעפּרעסט, ער גייט מיט איינגעהאַלטענע שטייפע טריט אַ בּאַגאָטענער מיט רויטן שיין, מיט יעדן טראָט, וואָס ער מאַכט, גיט ער אַ קלאַפּ דעם שטעקן אָן בּאָדן, און יעדער קלאַפּ הילכט אָפּ פון אַלע זייטן.

געשטאַלט

האָסט פריער מיך גערופן — ניין ?

גולם

הויבט אויף דעם קאָפּ

ווער ביסטו ?

געשטאַלט

ווער בין איך ? קענסט מיך שוין נישט, קענסט מיך נישט ?

גולם

אָ, ניין, אָ, ניין. דו ביסט נישט רבי.
דו ביסט אַן אַנדערער, נישט ער.

געשטאַלט

נישט ער ?

לאַכט בייז

אַ חוצפה ! האָסט געהערט ! צי ווייסטו ניט,
אין וועמענס הענט דו ביסט ? אין מיינע הענט, —
צו וואָס האָסטו גערופן מיך ? איך פרעג דאָך.

גולם

אָ, גיי אַוועק פון מיר, אַוועק, כ'האָב מורא,
דו ביסט אַן אַנדערער, נים רבי —

געשטאַלט

רעדסט ווידער חוצפהדיק. פּרוּוו נאָכאַמאָל
מיט מיר אַזוי צו רעדן, — זעסט דעם שטעקן.

גולם

אָ, האָב רחמנות.

געשטאַלט

איך בין רבּ.

גולם

האָב רחמנות.
וואָס ווילסטו טאָן מיט מיר ? עס האָט מיך עמעצער
פאַרפירט אַהער. דער רבי... דו...

געשטאַלט

וואָס אַרט עס מיך ? איך וועל פון דאַנען שוין
דיך קיינמאָל נישט אַרויסלאָזן. וועסט אייביק דאָ
פאַרבלייבן, אייביק.

גולם

וויל נעמען לויפן צוריק, דאָס געשטאַלט פאַרשטעלט אים דעם וועג.

געשטאַלט

לויף ניט, שטיי. פאַרפאַלן.
פון דאַנען גייט מען ניט אַרויס צוריק.

גולם

איך וויל נישט. הערסט — איך וויל נישט. לאָז מיך.

געשטאַלט

נעם איין דיין חוצפה, זעסט דעם שטעקן ?
אָט שטעך איך דורך מיט אים די אויגן דיינע,
אָט נעם איך דיינע האָר און פליק זיי אויס,
און קלאַפּ דיר אַלע ציין אַרויס פון מויל,
פאַר יעדן וואָרט אַ צאָן.

גולם

אַוועק פון מיר, אַוועק.

וואַרפט זיך מיט די פויסטן און שפּרינגט אָפּ צוריק

געשטאַלט

דו הויבסט דיין פויסט אויף מיר, אויף מיר — דיין רבין,
העי, קומט אַהער, אַהער, איר אַלע,
רייסט אויס זיין צונג, ער זאָל ניט קאָנען רעדן,
צעהאַקט אים זיינע פיס, ער זאָל ניט קאָנען לויפן;
אַנידער צו דער ערד, צעבייסט זיין לייב,
דעם גאָרגל שניידט אים איבער!...

גולם

וועמען רופסטו?
בישט רוף, נישט רוף.

געשטאַלט

זיי שטום! איצט זעסטו שוין,
אַז איך בין רבי.

גולם

יאָ, איך זע.

געשטאַלט

איצט ווייסטו שוין
אַז איך האָב דיך געבראַכט אַהערצו —

גולם

דו, דו.

געשטאַלט

טאָ הער און שווייג. איך בין דיין האַר, איך קאָן
טאָן אַלץ מיט דיר, וואָס נאָר מיין האַרץ פאַרגלוסט;
איך טו דיר גאָרנישט, ווייל איך שפּיל זיך נאָר מיט דיר,
מיט דיר און מיט דיין שרעק און מיט דיין טרויער;
און ווייטער דאַרף איך דיך אויף גאָרנישט...
וואָס קוקסטו, גולם דו, שטיק פליש, פאַרטעמפּטער מוח?
פאַרמאַך די אויסגעגלאָצטע אויגן דיינע,
פאַל צו צו ערד און ליג. פאַל צו און ליג!...

גולם לאָזט זיך אַרונטער צו דער ערד

אַזוי. דער קאָפּ אַרונטער. נידעריקער, נידעריקער,
דאָז פּנים צו דער ערד נאָך טיפער, טיפער;
אין דרייען דריי זיך אויף און זיץ
דורך טאָג און נאַכט, דורך טאָג און נאַכט!...

גולם רוקט אַריין דעם קאָפּ צווישן די קני. די געשטאַלט פאַרשווינדט. די הייל־רוחות קריכן אַרויס, ציען זיך אין רייען, טראָגן זיך לייכט, קוים אָנרירנדיק דעם באָדן

הייל־רוחות

לעשט דעם פלאַם
מיט שטורם־ווינט;
אויף דעם שטורם
רייצט די הינט.
שליידערט שטיינער
אויף די הינט,
אָן די שטיינער
וואַרפט דאָס קינד.

אין אַ זעקל

ליגט דאָס קינד, —
נעמט דאָס זעקל
און צעבינדט.

קוקט אין זעקל
טיף אַריין,
דאָרטן ליגן
פלאַשן ווייַן.

לאָמיר טרינקען
פלאַש נאָך פלאַש
נאָך דעם איינגעשטילטן
רעש.

ער וועט שוין
זיך וויגן דאָ
אין זיין אומזין
שעה נאָך שעה...

אָפּ. גולם זיצט אַליין. הויבט אויף דעם קאָפּ און קוקט זיך אַרום.

גולם

ווו בין איך? וואָס איז דאָ געשען?
ווי קום איך אין דער טיפעניש אַהער?
מיט וועמען האָב איך זיך געדרייט אין טאַנץ?
איך דאַרף דאָך ערגעץ גיין — וווהין? צו וואָס?
פאַר וואָס איז אַזוי שטיל געוואָרן מיט אַמאָל?
און וואָס איז דאָס? אַ האַק? אַ רידעל?
ווו בין איך? ווער האָט מיך געבראַכט אַהער?

לאָזט אַרויס אַ משונהדיקן קלאַנג, פאַרגייט זיך אין אים
איך שריי און קיינער ענטפערט נישט. נישט שרייען?

אַנידערלייגן זיך און ליגן און נישט רופן מער?
אָ, עפּעס האָט געבלאַנקט פאַר מיינע אויגן...

ער טוליעט זיך צו דער ערד און בלייבט ליגן. איבער אים אַנטפּלעקט זיך דער איִנו נראה, נעמט אים אָן פאַר די אַקסלען און טרייסלט אים.

אינו נראה

דערזע מיך. איינמאָל און פאַר אַלע מאָל
דערזע מיך.

גולם

שפּרינגט אויף מיט אויסגעשטאַרטע אויגן.

אינו נראה

לויף נישט. ווו דו זאָלסט נישט גיין,
וועל איך דיר נאָכגיין. קוק אויף מיר און פריי זיך,
דער פריערדיקער שרעק האָט דיך צעטומלט,
דער טאַנץ האָט דיך פאַרדרייט; איך האָב עס צוגעזען,
און איצט דערזע אויך דו.

גולם

ווער ביסטו? זאָג — — —
ווי קאָן עס זיין?

אינו נראה

נישט פרעג. דערזע, און ווייטער גאָרנישט.

גולם

דיין פנים שיינט ווי מיינער פריער,
און מיר איז פינסטער איצט.

אינו נראה

עס האָט געמוזט געשען, דו זאָלסט כאָטש איינמאָל
אויף זיך אַליין אַ קוק טאָן. איינמאָל און מער קיינמאָל.

גולם

וואָס טו איך דאָ? איך ווייס נישט. אפשר ווייסטו?

אינו נראה

דו ביסט געקומען זען דעם טאַנץ פון אומזין,
דו האָסט געזען דעם אָנפאַנג ערשט נישט לאַנג,
און איך וועל דיר אַנטפלעקן אויך דעם סוף,
דעם גאַנצן אומזין... האַלסט אין האַנט אַ האַק, אַ רידעל,
דו דאַרפסט זיי נישט... די פלאַשן שטייען אָנגעגרייט.
שטרעק אויס די האַנט און ווייטער גאָרנישט.

גולם

אָ, יאָ איך ווייס שוין. איך דערמאַן מיך.

אינו נראה

צו וואָס דערמאָנען זיך?
וואָס אַרט דיך, אַז דו האָסט פאַרגעסן? ס'איז אַלץ איינס.
דו וועסט דיין שליחות אָפטאָן סיי-ווי-סיי;
ווייל וואָס זאָל אַנדערש אַ שליח טאָן, אויב נישט
זיין שליחות? פריער, שפּעטער, דאָ צי דאָרטן —
אַלץ איינס, און אָפגעטאָן — געענדיקט. אַלץ געענדיקט...
פאַר עמעצן, קאָן זיין, אַז דו פאַרשפעטיקסט; אָבער דו,
פאַר זיך אַליין, וואָס קאָנסטו דאָ פאַרשפעטיקן?...
שטרעק אויס די האַנט פון דאַנען, נאָר די האַנט,
עס לוינט זיך נישט קיין טראָט אפילו געבן...

גולם

פון דאַנען?

אינו נראה

יאָ, פון דאַנען. וואָס איז וויטקייט? גאָרנישט.
פאַרבאָרגענישן זעען זיך פון אויבן אויף
פון אייביק אָן, און אַלע וועגן זענען נאָר איין טראָט,
און שטערונגען — דאָס זענען נאָר אַ שפּיל פון די,
וואָס ווילן אויף איין רגע כאָטש זיך אָפּקערן פון אומזין.
און וואָס איז בלוט און טויט און לעצטער אָטעם?...

גולם

אָ, איצט דערמאַן איך זיך אינגאַנצן שוין.

אינו נראה

אינגאַנצן שוין?
און וואָס איז דו אַליין? און איך וואָס איז ווי דו?
נישט בלוט, נישט טויט, נישט לעצטער אָטעם.
פאַרשטייסט, אפילו לעצטער אָטעם נישט... שטרעק אויס אַ האַנט,
און אויב עס ליגט באַהאַלטן עפּעס ווו, וועט עס אַליין
זיך אויפהויבן, זיך צוקלעפן צו דיינע פינגער;
ווייל דאָס, וואָס איז פאַרבאָרגן אין דער טיף פון הייל,
האָט לאַנג זיך שוין פון זיך אַליין אַנטפלעקט פאַר אַלע אויגן...
אָט ליגט עס, בויג זיך איין און נעם עס. זעסט?

גולם

גיט אַ קוק אַרונטער און דערזעט: נעבן זיינע פיס ליגט אַ פאַרבונדן זעקל

פאַרוואָס האָב איך עס פריער נישט געזען?

אינו נראה

האָסט זיך אַליין אויך פריער נישט געזען.

גולם

איך זאָל עס אויפהויבן ?

אינו נראה

צו וואָס ? זאָל ליגן.

גולם

דו שפּאַסט פון מיר. זעסט אויס, ווי איך, און שפּאַסט פון מיר.

אינו נראה

דו ווילסט איך זאָל אַוועקגיין ?

גולם

יאָ, כ'האָב מורא.
עס הויבט זיך ווידער אָן די הייל צו דרייען.
אָ, גיין, פאַרבלייב.

אינו נראה

צעבינד דעם זאַק און דאַן
פאַרלאָז איך דיך.

גולם בינדט אויף דעם זאַק, נעמט אַרויס צוויי פלאַשן, אָנגעפילט מיט רויטע פליסיקייט.

אינו נראה

איצט זעסטו ?

גולם

שרייט אויס

בלוט ; בלוט !

אינו נראה

צו וואָס נאָך שרייען? שטעל אַוועק, זאָל שטיין...

פאַרשווינדט מיט אַמאָל. די הייל ווערט באַגאָסן מיט אַ געלבלעך־וועקסענע ליכטיקייט. דער באָדן פון הייל עפנט זיך אויף און עס הויבן זיך אַרויס די אונטערערדיקע, זיי האַלטן אין זייערע דאַרע אויסגעצויגענע הענט אָנגעצונדענע גרויסע ליכט. זייערע קליידער, פון לאַנגן קבר־שלאָף, זענען צעפוילט און פאַנאַנדערגעפאַלן. זיי גייען אַ שטילן קאַראַהאָד אַרום די פלאַשן, קוים וואָס זיי רירן זיך. די הענט מיט די ליכט אויסגעשטרעקט פאָרויס. דער גולם טוליעט זיך צו אַ וואַנט, קוקט מיט געשפּאַנטקייט אויף אַלץ, וואָס ער זעט.

ערשטער אונטערערדיסער

מיט אַן אויסגעלייטערט קול
זינגען מיר צום ערשטן מאָל

אויפגעשטאַנענע פון שלאָף
צו דערנענטערן דעם סוף.

אויפגעלויכטענע אין פרייד
אין דעם אָנגעזיכט פון טויט.

אַלע איבעריקע

וואַרטן לאַנג די ליכט געגרייטע
אויף די אויפגעוועקטע טויטע,
ביז זיי ווערן אויסגעברענט
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

נישט מיר וויינען, נישט מיר קלאָגן,
נאָר מיר טראָגן, טראָגן, טראָגן
ליכט, וואָס ווערן אויסגעברענט
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

אַז מיר זינגען אָפּ די לידער,
פֿאַלן מיר צוריק אַנידער
מיט די ליכט, אויב ניט דערברענט,
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

ערשטער

ציילט די טריט און ניט פֿאַרציילט,
ווייל דאָס אָרט איז אויסדערווײַלט.

זיבן מאָל אַרומגעדרייט
מיט דעם זיגל־שנור פֿון טויט.

וועלן קומען באַלד אַהער, —
ווייסט איר דאָך מסתּמא ווער.

אַלע

יאָ, מיר ווייסן ווער דאַרף קומען.
האָבן מיר דערפֿאַר גענומען
ליכט, וואָס ווערן אויסגעברענט
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

אַז מיר וועלן זיי דערהערן —
זאָלן ליכט פֿאַרלאָשן ווערן,
זאָלן ווערן אויסגעברענט
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

ווייל מיר ווילן גאָרנישט זאָגן,
נאָר מיר טראָגן, טראָגן, טראָגן
ליכט, וואָס ווערן אויסגעברענט
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

ערשטער

בויגט צום לעצטן מאָל דעם קאָפּ
צו דעם גרענעץ־שנור אַראָפּ.

קערט זיך אום צו אייער שלאָף,
ווייל עס נעענטערט זיך דער סוף.

אַלע

יאָ, מיר האַלטן שוין בײַ זיבן,
און אונז זענען נאָך פֿאַרבליבן
ליכט אינגאַנצן ניט דערברענט
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

ערשטער

אָ, איך הער שוין פֿון דער נאָנט
זייער נאָמען ווערט דערמאָנט.

זייער נאָמען גייט פֿאַרבײַ,
ווייל זיי זענען איינס אין דרײַ.

איינער הערט שוין דאָ פֿון לאַנג
אונזער לויכטנדן געזאַנג.

אָט דאָ שטייט ער, קוקט זיך צו, —
ווייס ניט וואָס און ווייס ניט ווו...

זעט, זײַן קלייד פֿאַרברענט אויף קויל,
גאָר אַ פֿרעמדער דאָ אין הייל.

אלע

זאָל דער פרעמדער שטיין און קוקן
ווי עס צוקן, צוקן, צוקן
ליכט, וואָס ווערן אויסגעברענט
אין די אויסגעשטרעקטע הענט.

ווייל מיר שווערן מיט זיין שאַרבן:
ער וועט שטאַרבן, שטאַרבן, שטאַרבן... —
ליכט, פאַרלעשט זיך נישט דערברענט
אין די אויסגעשטעקטע הענט.

פאַרלעשן די ליכט און זינקען איין צוריק, פון וואַנען זיי זענען אַרויס

גולם

אַז איך בלייב שוין אייביק דאָ,
וועל איך זיצן אין דער מיט
פון דעם אויסדערוויילטן אָרט
אין די אויסגעצייכטע טריט.

קיינע רוחות הער איך מער,
נאָר איין איינעם — פון די ליכט;
ליגט דער טויט אויף מיינע הענט,
און די הענט — אויף מיין געזיכט.

זעצט זיך אין דעם אָנגעצייכנטן רינג. אַן אומזעבאַרע האַנט שטויסט אַריין אין היל דעם יונגן בעטלער אַ צוגעשמידטן צו אַ לאַנגער קייט. דער שטויס איז אַזוי גרויס, אַז דער בעטלער פאַלט צו דער ערד. ער ליגט אַ ווײַלע און שטעלט זיך אויף

יונגער בעטלער

ענדלעך בין איך דאָ,
ענדלעך בין איך פריי,

אין דער לעצטער שעה
איינער פון די דריי.

פלאָנטער מיינע פיס,
רינגלדיקע קייט,
יעדער ווונדן-ריס
נענטערט מיך צום טויט.

ווייל איך קום אַריין
נישט אַרויסצוגיין,
אין דעם לעצטן פיין
טרייסטן זיך אַליין.

ווייטיק פון מיין לייב,
גראָב זיך איין אין שטיין;
איך פאַרבלייב, פאַרבלייב
טרייסטן זיך אַליין.

טאַפּט אין דער פינסטערניש

ווו זענט איר? רופט זיך אָפּ,
מיר דאַרפן זיין דאָ דרייען, דרייען,
דרייען,
דערנענטערן זיך קאָפּ צו קאָפּ,
די פריינטשאַפט צו באַנייען.

די וועלט — באַזונדער, מיר — באַזונדער,
קיינער נישט אין מיטן,
דער אומזין פון די לעצטע, לעצטע, לעצטע
ווונדער
וועט אַליין אונז היטן.

ווּ ביסטו, הער מײַן קול,
געגעגלטער צום צלם;
מיר מאַכן פרידן, פרידן, פויידן
היינט אויף אַלע מאָל, —
און דו ווּ ביסטו, גולם?..

צר שמאָגט זיך אָפּ אַן גולם

ג ו ל ם

אַוועק פון מיר, איך זיץ אין מיטן,
ווייל איך בלייב אויף אייביק דאָ.

יונגער בעטלער

נעם מיך אויך צו זיך אין מיטן.
איך בלייב אויך אויף אייביק דאָ.

ג ו ל ם

זעץ זיך, נו. און ווּ איז דער,
דער, וואָס דאַרף דער דריטער זיין.

יונגער בעטלער

באַלד וועט אָנקומען אויך דער,
ווער עס דאַרף דער דריטער זיין.

ג ו ל ם

רעדסטו איבער מיינע רייד,
ווי איך זאָג זיי וואָרט נאָך וואָרט.

יונגער בעטלער

דיינע רייד איז מיינע רייד,
זאָג איך איבער וואָרט נאָך וואָרט.

ג ו ל ם

וויקלסט אַלץ נאָך דיינע ווּנדן?

יונגער בעטלער

יאָ, איך בינד נאָך אַלץ די ווּנדן.

ג ו ל ם

פוי, אַ פוילקייט טראָגט פון דיר.

יונגער בעטלער

יאָ, אַ פוילקייט טראָגט פון מיר.

ג ו ל ם

שרייט

שטילער.

ביידע זיצן און שווייגן

יונגער בעטלער

כ׳האָב מיין גומען דעם פאַרדאַרטן
ניט באַנעצט שוין צוויי מעת לעת.

ג ו ל ם

טרינק, אָט וואַרטן
אָנגעפּולטע פלאַשן צוויי.

יונגער בעטלער

כאַפּט אַ פלאַש, עפנט אויף, וויל טרינקען און שרייט אויס דערשראָקן

בלוט!

גולם

צו וואָס נאָך דער געשריי?
שטעל אַוועק צוריק, זאָל שטיין...

אַן אומזעבאַרע האַנט שטויסט אַריין דעם מאַן מיטן גרויסן קרייץ אויף די אַקסלען. ער בויגט זיך אונטערן לאַסט פונעם קרייץ

דער מאַן מיטן קרייץ

ענדלעך בין איך דאָ.
ענדלעך בין איך פריי.
אין מיין לעצטער שעה
איינער פון די דריי.

דריק מיך, קרייץ, צום ערד,
ווי פון אייביק אָן;
איך האָב שוין געהערט,
וואָס איך דאַרף דאָ טאָן.

טאַפּן אָן די ווענט
אויסגעלייזט צו זיין,
וואַרטן אויף דער ענד
אינם לעצטן פּיין.

נעגל פון די הענט,
דאָרן פון מיין קאָפּ,
קריצט זיך אין די ווענט,
ביז איר קריצט זיך אָפּ...

טאַפּט איין דער פינסטער און רופט

ווו זענט איר, רופט זיך אָפּ;
איך בין אַליין, אַליין, אַליין. —
פאַרשטויסן.

נישט וואַרף פון זיך דעם קרייץ אַראָפּ —
מיין האַר האָט מיר געהייסן.

געבענטש זאָל זיין זיין מויל דערפאַר,
איך קען נאָר בענטשן, בענטשן, בענטשן
און פאַרגעבן;
מיין קנעכט געוואָרן איז מיין האַר,
מיין קעניגרייך דאַנעבן.

שלאָגט זיך אָפּ אָן די זיצנדיקע צוויי

גולם

שטיי, מיר זיצן דאָ אין מיטן,
וויל מיר בלייבן אייביק דאָ.

דער מאַן מיטן קרייץ

נעמט מיך אויך אַריין אין מיטן,
איך בלייב אויך אויף אייביק דאָ.

גולם

זעץ זיך, נו. מיר זענען דריי,
ענען מיר שוין אַלע דאָ.

יונגער בעטלער

זענען מיר שוין אַלע דאָ.

דער מאַן מיטן קרייץ

אַז מיר זענען דאָ אין דרייען,
זענען מיר שוין אַלע דאָ.

גולם

רעדסטו אויך אַזוי ווי ער,
זאָגסט מיר איבער וואָרט נאָך וואָרט.

דער מאַן מיטן קרייץ

דיינע רייד איז מיינע רייד.
זאָג איך איבער וואָרט ביי וואָרט.

גולם

טראָגסט נאָך אַלץ אויף זיך דעם קרייץ?

דער מאַן מיטן קרייץ

יאָ, איך טראָג נאָך אַלץ דעם קרייץ.

גולם

פוי, אַ טויטקייט טראָגט פון דיר

דער מאַן מיטן קרייץ

אָ, אַ טויטקייט טראָגט פון מיר.

גולם

שטילער, זיץ און שווייג.

דער מאַן מיטן קרייץ

דורשטיק בין איך.

גולם

טרינק, אָט שטייען
אָנגעפולטע פלאַשן צוויי.

דער מאַן מיטן קרייץ

נעמט צום מויל און שרייט אויס

בלוט!

גולם

וואָס שרייסטו? קאָנסט ניט טרינקען?
שטעל אַוועק, זאָל שטיין.

די הייל־רוחות קומען און דרייען זיך אַרום זיי אין אַ באַנייטן טאַנץ

הייל־רוחות

נאָכאַמאָל
און נאָכאַמאָל.
זענען אַלע דריי שוין דאָ,
אויפנעמען די לעצטע שעה,
אויסער זיי איז מער נישטאָ
קיינער נישט,
קיינער נישט.

ליגט דער צלם אויף דער האַק,
און די קייטן אויפן זאַק;
נענטער, נענטער, באַק צו באַק,
אין דער מיט,
אין דער מיט.

רונד אַרום,
רונד אַרום.
נאָכאַמאָל און נאָך און נאָך.
מיר פאַרטאַנצן אייער בראָך;
ווער מיר זענען, ווייסט איר דאָך. —
קיינער נישט,
קיינער נישט.

זענען גוט באַוואַכט, באַהיט
אייערע געטויטע טריט,
זיצט געהאַלזטע זאַלבאַדריט

אין דער מיט,
אין דער מיט.

זייער טאַנץ חערם שווינדלענדיקער און שווינדלענדיקער

אָ, דערלייזער, איר דערלייזער,
זייט דערלייזט!
הערט, מיר זענען אויף אייך גוזר
מיט אַ האַנט ניט צו פאַרברעכן,
זיך אַן אויג נישט אויסצושטעכן
פון גרויס טרייסט.

ענדלעך זיך אַהער דערשלאָגן,
ענדלעך רוט;
אייער יאָך האָט איר דערטראָגן.
און וואָס קאָנט איר מער נאָך ברענגען? —
זיצט און קוקט, ווי מיר פאַרהענגען,
מיר צעגיסן, מיר צעטראָגן
טויטע בלוט.

אייער קעניגרייך פון דאַנען
איז געקרוינט;
מיר, ווי טרייע אונטערטאַנען,
רינגלען אייך אַרום אין מיטן
און פאַרווילן אייך און היטן
ניט באַלוינט.

נעמט, באַזאַלבט די קעפּ, דערלייזטע,
זיך אַליין.
בוקט זיך צו דער ערד, געגרויסטע,
דריקט ביז אָנמאַכט זיך די שלייפן.

ביז אַ פייער וועט פאַרלויפן
אייער קרוין...

הייל־רוחות יאָפּ. עס קומען אַרויף די אונטערערדיקע מיט די ניט דער־
ברענטע ליכט אין די הענט, גייען אַרום די דריי אַ קאַרעהאָד מיט דער זעלבער
שטילקייט וואָס פריער.

ערשטער

מיט אַן אויסגעלייטערט קול
ינגען מיר צום לעצטן מאָל

אויפגעשטאַנענע פון שלאָף
צו דערנענטערן דעם סוף.

זעט, זיי זיצן זאַלבאַדריט,
רירן זיך ניט, רעדן ניט.

ווער זיי זענען, ווייסט איר דאָך —
זינגט דאָס ליד פון זייער בראָך.

א ל ע

מער נישטאָ שוין וואָס צו זינגען.
ליגט דער קרייז — נאָר נישט צום טראָגן.
ליגט די קייט — נאָר ניט צום קלינגען,
ליגט די האַק — נאָר ניט צום שלאָגן.

זינגען מיר דאָס ליד פון גאָרנישט

מיר פאַרשליסן קיינעמס ברעמען, —
סיי ווי ווערן זיי פאַרשלאָסן;
קיינעמס טרערן מיר פאַרנעמען, —
סיי ווי ווערן זיי פאַרגאָסן.

זינגען מיר דאָס ליד פון גאָרנישט.

אונזער פוס אויף קיינעמס וועגן,
ניט מיר וועקן, ניט מיר טויטן;
גייט אונז קיינער ניט אַנטקעגן,
און אויך קיינער ניט באַגלייטן. —

זינגען מיר דאָס ליד פון גאָרנישט.

האָבן מיר נישט, וואָס צו יאָגן,
דרייען זיך, ווי שטיל מיר קענען,
און מיר טראָגן, טראָגן, טראָגן
ליכט, וואָס קאָנען שוין ניט ברענען. —

זינגען מיר דאָס ליד פון גאָרנישט.

ערשטער

קיין געשריי און קיין געוויין, —
זיצן, ווי געהאַקט פון שטיין.

טויטע ווערעם פויזען אום
אין דעם האַרץ פון זייער רום.

ניט דערפרייט און נאָר גענאַרט
דעב, וואָס האָט אויף זיי געוואַרט.

ניט באַלוינט און נאָר באַשטראָפט
דעם, וואָס האָט אויף זיי געהאָפט.

נאָר אַן אויסרייד, נאָר אַ שפּאַס
פאַר דעם לעצטן נאר פון גאַס.

אַלע

אַז זיי זיצן שטום געזונקען
פלאָנטען זיך ביי אונז די צינגער,
ערגעץ וואָלטן מיר געוווּנקען —
גליווערן ביי אונז די פינגער

זינגען מיר דאָס ליד פון אומזין.

אַלץ, וואָס האָט זיך אָנגעפאַנגען,
האָט שוין לאַנג זיך אויסגעלאָזן;
ווו אַ פוס איז ניט געגאַנגען,
האָט דער ווינט שוין לאַנג פאַרבלאָזן, —

זינגען מיר דאָס ליד פון וואַנזין.

הענט, וואָס ברעכן זיך אין צאָרן,
בלייבן, ווי געווען פאַרבראָכן;
ווייל דערפילט איז שוין געוואָרן
אַלץ, וואָס איז געווען פאַרשפּראָכן,

זינגען מיר דאָס ליד פון אומזין...

ערשטער

לאַנגזאַמער די טריט פאַרהאַלט,
דאָס געזיכט אין זיך באַהאַלט.

קיינמאָל וועלן מיר שוין מער
קומען דרייען זיך אַהער.

איינגעהאַלטענער דעם קול,
ווייל דאָס איז דאָס לעצטע מאָל.

טוט אויף אַלע ליכט אַ שפּיי
און פאַרלאָזט די שטומע דריי...

אלע

שפּייען וועלן מיר ניט דאַרפן,
ווייל דער פלאַם אַליין פאַרגייט;
נעמען מיר און מיר צעוואַרפן
אויף די דריי דעם טויטן קנויט. —

גייען מיר צוריק אין קבר.

טרייסלט, טרייסלט אָפּ די פינגער,
מאַכט אַ שפּאַן און דרייט זיך אום,
גיט אַ צי צום האַלז די צינגער,
ווערט אויף עולם־ועד שטום, —

די ליכט גייען אויס אין זייערע הענט. פינסטער. אַלץ פאַרשווינדט. עטלעכע רגעס גייען דורך. עס דערהערן זיך טריט און ס'באַווייזט זיך אַ שיין. מהר״ל איילט אַריין מיט דער לאַמטערן אין האַנט. גולם זיצט איינער אַליין און וואַכט איבער די צוויי פלאַשן. זיינע אויגן זענען ברייט צעעפנט און זיין גאַנצער פּנים זעט אויס ווי וואַנזיניק. ער גיט ניט קיין ריר מיט קיין אבר.

מהר״ל

דו זיצסט גאָר? ווי, וואָס טוט זיך דאָ?
וואָס שווייגסטו?

רערזעט די פלאַשן

אויסגעפּונען? גיכער טראָג עס אָפּ.
וואָס זיצסטו?

גולם

קערט ניט אָפּ דעם קאָפּ. שטום.

מהר״ל

ענטפער, רעד.
וואָס איז געשען?

גולם

ענטפערט נישט.

מהר״ל

רו זעסט ניט, ווער עס רעדט צו דיר?

טרייסלט אים פאַר די אַקסלען

איך הייס דיר רעדן.
דערקענסט מיך נישט? ביסט שטום געוואָרן?

גולם

טוט אַ קוק אויפן מהר״ל. לאָזט ווידער אַרונטער דעם קאָפּ

ווער ביסטו? גיי אַוועק.

מהר״ל

דו ווייסט נישט, ווער איך בין?

גולם

איך ווייס נישט. גאָר נישט. לאָז מיך.

שפּרינגט אויף מיט אַ געשריי

ביסט ווידער דאָ מיך פּייניקן? אַוועק, אַוועק.

מהר״ל

וואָס איז מיט דיר? ביסט שוואַרץ, צעברענט.
וואָס טוסטו ווידער?

גולם

לאָזט זיך אראָפּ צו דער ערד

לאָז מיך, לאָז מיך.
נישט רעד צו מיר. איך ווייס נישט. עפּעס האָט געברענט,
געבילט, געשטורעמט און געטאַנצט
געזונגען און געשטאָרבן... נעם דאָס בלוט אַוועק!
נעם צו, נעם צו פון דאַנען...

מהר״ל

נעמט אים פאַר אַ האַנט

באַרויק זיך. דערזע מיך. קום צו זיך.

גולם

זינקט אין זײַן פאַרגליווערונג.

מהר״ל

דערקענסט מיך אַלץ נאָך נישט?

גולם

ווער ביסטו?

מהר״ל

איך, דער רבי.

גולם

דער רבי? ווער איז דאָס אַזוינס דער רבי? ווילסט זיך זעצן?

מען טאָר נישט. גיי נישט צו צו מיר. נישט ריר מיך אָן
דאָס אָרט איז אָפּגעצייכנט, אָפּגעצאַמט, אַרומגעדרייט
פאַר מיר אַליין און מער פאַר קיינעם.

מהר״ל

אויב וואַנזין האָט אַזוי צעקרימט דיין פּנים,
זאָל אָפּטאָן זיך פון דיר דער וואַנזין. הער, פאַרנעם,
דו שפּילסט זיך מיט דיין לעבן. האָסט דיין שליחות
נאָך נישט דערפילט צום סוף און שוין האָסטו
אין שרעק און משוגעת איינגעזונקען, אומגליקלעכער דו!
וואָס האָסטו מיט דיין ליכטיקייט געטאָן און מיט דיין פרייד?
ווו האָסטו זיי צעזייט, צעוואָרפן?
אַ פינסטערניש, אַ ווילדער שרעק אויף דיר, —
וואַך אויף, אויב דיינע אויגן זענען בלינד געוואָרן,
גיי זוך מיט בלינדע אויגן, ברענג צוריק
די ליכטיקייט, וואָס איך האָב דיר געגעבן.
וואַך אויף!

גולם

אָ, וועק מיך נישט. עס איז מיר גוט אַזוי.
איך וועל זיך לייגן און וועל ליגן. שוין. איך ליג שוין.

ליגט זיך און דרייט זיך אויף.

מהר״ל

איך הייס דיר אויפשטיין, זיין דער זעלביקער; וואָס פריער,
זאָל אָפּטאָן זיך דאָס בלענדעניש פון דיינע אויגן,
און דאָס צעקרימעניש פון דיין געזיכט זאָל ווערן אויסגעגלייכט.

גולם

אָ, ווער דו זאָלסט נישט זיין, נישט פּייניק מיך.

מהר״ל

גיי שנעלער, ענדיק דיין שליחות.

גולם

וועלכער שליחות?
דו ביסט אַ פרעמדער דאָ, וואָס קאָן איך טאָן פאַר דיר?
דו זעסט, אָט דרייט זיך ווידער אַלץ אַרום...
אָט ווערט מיר גוט, אָט ווערט מיר ליכטיק... זע,
איך האָב שוין מער קיין מורא נישט... איך ווייס שוין אַלץ.
אָט שעפט זיך אויס דער אָטעם פון מיין האַרץ. —

מהר״ל

דיין שליחות מוזטו ענדיקן. דו מוזט.

גולם

ניט רוף מיך. לאָז מיך איבער דאָ. אויף אייביק.

מהר״ל

דיין שליחות מוזטו ענדיקן, דו מוזט.

גולם

אָ, שטילער זיי... אָט גייען זיי, אָט קומען זיי.
צו מיר אַליין...

מהר״ל

ווער קומט?

גולם

צי זעסטו נישט, צי הערסטו נישט?
ווי שטילער, שטילער, שטילער...

שטעלט זיך פלוצלינג אויף, צעעפנט זיינע אויגן, פאַלט צו צום מהר״ל

אָ, רבי, רבי. דו ביסט דאָ? אָ, רבי מיינער!...

די לעצטע שליחות

אין פּאָליש פֿון דער אַלטער שול. פֿרײַטאָג צו נאַכט צו קבלת־שבת. דורך דער אַנטקעגנדיקער אָפֿענער טיר זעט מען אַ טייל פֿון דער שול: אָרון־קודש, העגנלייכטער און דעם אָנקומענדיקן שבתדיקן עולם. לינקס אַ טיר צום הויף. דער גולם ליגט אויף אַ באַנק, ער זעט אויס אָפּגעלאָזן, פֿאַרוואָקסן, אויסגעדאַרט און פֿאַרשלאָפֿן. איין פֿוס געשוכט, דער צווייטער באָרוועס. דער צווייטער שוך וואַלגערט זיך אויפֿן דיל

גולם

שפּרינגט אויף מיטן גאַנצן כּח, מאַכט צו די טיר פֿון שול. פֿאַלט צו צוריק צו זיין געלעגער

שמש

קומט אַרײַן

עהערט אַ זעץ! ווו מיינסטו ביסטו?
וואָס אַרט דיר, אַז ־י טיר איז אָפֿן?

גולם

אַז איך פֿאַרמאַך, זאָל זיין פֿאַרמאַכט. און זיי
זיי טוען נאָר און עפֿענען און עפֿענען.
פֿאַרמאַכט, זאָל זיין פֿאַרמאַכט.

שמש

עזען אַ ביסל — ער פֿאַרמאַכט! ווער ביסטו דאָ?
עהערט אַ העזה?

גולם

מורמלט

פאַרמאַכט זאָל זיין פאַרמאַכט, זאָל זיין פאַרמאַכט.

שמש

וואָס מורמלסטו? רעד העכער.

גולם

וייער דאגה.

קערט זיך אום מיטן פנים צו דער וואַנט.

שמש

און וויפל איז דער שיעור צו ליגן?
שוין באַלד קבלת־שבת, און דער רב
קומט אויך שוין באַלד, און דו האָסט נאָך
די שיך נישט אָנגעטאָן אפילו.

גולם

וועלכע שיך?

שמש

וואָס מיינסטו וועלכע? דיינע שיך, נישט מיינע.

גולם

איך טראָג דאָך איינעם, זעסט נישט?

שמש

אומזיסטע רייד מיט דיר, אומזיסטע רייד.

גולם

דערלאַנג מיר, וועל איך אָנטאָן.

שמש

דערלאַנגען דיר?

גולם

דו ווילסט נישט, דאַרף מען נישט. אַוועק פון מיר.

שמש

מען טאָר נישט אומגיין באָרוועס אין אַ שול.

גולם

שווייגט.

שמש

דו הערסט נישט, וואָס מען רעדט צו דיר? ביסט טויב?
מען דאַוונט דאָך שוין באַלד.

גולם

איך קען נישט דאַוונען —

שמש

ביסט ווילד, מען דאַרף דיך דורכטרייבן פון דאַנען.

גולם

דער רב איז נאָך נישטאָ? נישטאָ?

שמש

וואָס איז?

גולם

אַזוי. גיי זאָג אים, אַז איך רוף אים.
גיי, זאָג, ער זאָל מיר צוטראָגן דעם שוך.

שמש

דעם שוך? דער רב?

גולם

וואָס פרעגסטו איבער? הערסט נישט?

שפּריגגט אויף

גיי, זאָג, איך רוף אים. יאָסל רופט אים.

שמש

אַזאַ מין העזה; האָסט געהערט. משוגענער.

גולם

איך זאָג דאָך: גיי.

וואַרפט זיך צו אים

שמש

לויפט צום טיר

איר הערט, יידן, יידן!

גולם

פאַלט צו צוריק אויף זיין געלעגער

שמש

ביים טיר

דער מענטש איז נישט ביים זינען. אַנדערש נישט.
די גאַנצע צייט געוואַלגערט זיך אין פינפער-טורעם,
געזאָלט אַ העקער זיין, אַ וואַסער-טרעגער;
אַז אָך און וויי שוין. ווען איך וואָלט באַדאַרפט
אויף זיינע האָלץ און וואַסער וואַרטן. איצטער נאָך
אין פּאָלוש אים אַריינגעזעצט, אַ באַנק געגעבן,

און עסן, טרינקען, אָפּגעהיט; און ער — ווי גאָר נישט,
דאָס שלאָפט ער אָן אַן אויפהער צוויי מעת לעת,
און אָט שוין דריטע נאַכט ער מאַכט נישט צו קיין אויג.
אַ מורא כ'לעבן.

גולם

היינט וועל איך נישט שרייען,
כ'וועל שטיל זיין.

שמש

ווערסט שטיל זיין? יאָ, האָסט נעכטן אויך געזאָגט,
און דאָך אַ גאַנצע נאַכט גערעוועט, נישט געלאָזט
קיין אויג פאַרמאַכן קיינעם. פול דער הויף געווען.

גולם

כ'וועל שטיל זיין היינט. כ'וועל שטיל זיין.

שמש

נעם וואַש זיך בעסער איין, טו אָן די שיך.
דאָך שבת אויף דער וועלט, און וואָס נאָך פאַר אַ שבת!

גולם

אַוועק פון מיר.

שמש

צי האָסטו נישט געהערט פון גרויסן נס?

גולם

פון וועלכן נס? פון וועלכן נס? אָ, לאָז מיך.

ציט זיך אויס מיטן פּנים אַרונטער און ליגט

שמש

משוגע איף אַן אמת.

עפֿנט די טיר ארויסצוגיין

גולם

רופֿט

שיק דעם רב אַהער. ר' לוין שיק.

שמש

שטיי אויף און קום אין שול אַריין. וואַש אָפּ דאָס פּנים.

גולם

אַז ער וועט קומען וועל, איר אויפשטיין, וועל זיך איינוואַשן.
אַז ער וועט קומען.

שמש

האָסט געהערט אַזוינס?

גולם

אַ גאַנצע וואָך, אַז איך בין דאָ, און ער איז נאָך
קיין איינמאָל נישט געקומען זען מיך.

שמש

ער צו דיר זאָל קומען?

גולם

אַוועקגעוואָרפן האָט ער מיך, אַוועקגעוואָרפן,
אַריינגעזעצט אַהער און קומט נישט.
און איך האָב זיך אַזוי ביי אים געבעטן:
נישט פיר מיך פון דער הייל אַרויס און פון דער פינסטערניש.

שמש

פון וועלכער הייל?

גולם

דו ווייסט נישט? יענע הייל.

שמש

איך ווייס נישט, וואָס דו רעדסט.

גולם

איך טאָר נישט אויסזאָגן, דערציילן, שטום בין איך,
אַוועק פון מיר. איך טאָר נישט רעדן. שטום בין איך.

שמש אָפּ אין שול. לאָזט אָפן די טיר. ייִדן רוקן אַריין די קעפּ, קוקן אַריין און פאַרשווינדן. דער הויכער און דער רויטער קומען אַריין, שטייען ביי דער טיר.

הויכער

איך זאָג דיר — ער, איז ער. דער זעלבער יאָסל.

רויטער

דערמאָן אים נישט ביים נאָמען, שאַ.

הויכער

עס מאַכט נישט. זעסט? ער גיט זיך נישט קיין קער אפילו.

רויטער

געדענקסט, ווי דאָרט פלעגט ער אַריינשפּרינגען;
ווי נאָר מען פלעגט אַרויסרעדן זיין נאָמען?

הויכער

צי איך געדענק? אוודאי.

רויטער

וואָס, ער שלאָפט?
ער קאָן נאָך באַלד אַ שפרונג טאָן.

הויכער

מען זאָגט, ער שלאָפט אַ גאַנץ מעת לעת אָן אויפהער.

רויטער

געדענק מיין וואָרט: ס'איז עפּעס דאָ פאַראַנען.
איך זאָג דיר נאָכאַמאָל: אַ סוד איז דאָ, אַ סוד.

הויכער

אַ סוד? אַ מענטש אַ גולם, ווייטער גאָרנישט.

רויטער

געדענקסט די צוויי, די וואַנדערנדע בעטלער?

הויכער

צי איך געדענק!

רויטער

אַן זייער שרעק פאַר אים.
ווי נאָר זיי האָבן אים דערזען — קיין וואָרט נישט מער,
אַרויסגעלאָפן ווי פאַרכאַפּטע.

הויכער

ווער קאָן וויסן?
דעם רב אַליין האָט דאָך געהייסן זיי אַוועקגיין.
מסתמא האָט דער רב זיי שוין געקענט פון פריער
און נישט געוואָלט זיי זאָלן בלייבן דאָ אין פּראָג.

רויטער

דו ווייסט, וואָס איך וועל דיר דערציילן? —
טאַדעושן האָט ער געשלאָגן, ער —

הויכער

ער?
ער איז מיט אונז צוזאַמען דאָך אַרויס פון טורעם.

רויטער

איך זאָג דיר ער, — איז ער

הויכער

פון וואַנען ווייסטו?

רויטער

איך ווייס. ווייל יענע נאַכט האָט מיר
די אויגן אויפגעעפנט. וואָס און ווער — איך ווייס נישט
איך ווייס נאָר: עפּעס האָט זיך אָפּגעשפּילט אין פּראָג...
יוען אַלע זענען מיר, אַרויסגעטריבענע, געגאַנגען
פון פינפער-טורעם מיט די טאָרבעס אויף די פּלייצעס,
געגאַנגען שטום, געדענקסט, גאַס איין, גאַס אויס,
און נישט געוווסט אין וועמענס טיר אַ קלאַפּ טאָן, —
און ער אַהינטער אונז — אַ ריזיקער, אַ שווערער,
מיט ליידיקן, די הענט אַראָפּגעהאַנגענע אַרונטער,
די פיס — ווי האַמערס צוויי... אָט דאָ אין האַרץ
האָט מיר געזעצט אַ יעדער טראָט פון זיינע פיס...
און ווען מיר האָבן פּלוצלינג זיך אַרומגעקוקט
און אים דערזען אַן אָפּגעשטאַנענעם פון אונז, —
ער שטייט אין מיטן גאַס און רירט זיך נישט פון אָרט.
געדענקסט?

הויכער

ס'איז גוט געווען, וואָס ער איז אָפּגעשטאַנען.

רויטער

און קיינעם איז נישט איינגעפאַלן גאָר צו רופן אים
מיר דאַכט, ער שטייט נאָך איצט אַזוי אַן אָפּגעשטאַנענער
אין מיטן גאַס, די הענט אַראָפּגעהאָנגענע אַרונטער,
און הערט און זעט, ווי עפּעס שפּילט זיך אָפּ אין פּראָג...

הויכער

אַ נאַכט געווען, אַ נאַכט.

רויטער

און ער איז דאָך צוריק אַוועק אין פינפער-טורעם,
און דאָרט פאַרבליבן, ווייסטו?

הויכער

יאָ, מען זאָגט אַזוי.

שמש קומט אַריין.

שמש

מען דאַוונט באַלד. דער רב איז שוין געקומען.

גולם

ווי ער איז געלעגן די גאַנצע צייט מיטן פּנים צו דער וואַנט, שפּרינגט אויף

געקומען שוין? געקומען?

שמש

יאָ, וואס איז?

הויכער

דערשראָקן

אַ שרעק צו קוקן.
ס'איז גאָרנישט ער. אַן אַנדערער געוואָרן.

רויטער

אויסגעדאַרט, פאַרוואַקסן.
ער זעט אונז נישט, צי ער דערקענט נישט.

גולם

איך דאַרף זיך אָנטאָן, גיכער! מיינע שיך!

געפינט דעם שוך, נעמט אָנטאָן און טוט אים צוריק אַ שלײדער

אַהערצו זאָל ער קומען — וועל איך אָנטאָן.
גיי שיק אים מיר, איך וואַרט.

שמש

איר הערט אַ משוגעת?

רויטער

און אפשר דאַרף ער אים? ווער ווייסט?

גולם

איך וויל אים זען.

רויטער

אין שול אַריינגיין האָט איר מורא?

גולם

אַז ער האָט מיר געהייסן דאָ זיין שטענדיק,
אַריינגעשפּאַרט אַהער און וויל נישט קומען.

זיצט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ.

הויכער

מסתמא האָט איר עפּעס שלעכטס געטאָן.

גולם

ברומט עפּעס אויס.

רויטער

דערלאַנגען אייך דעם שוך?

גולם

אַוועקט פון דאַנען.

רויטער

מיר זענען דאָך אין שול און נישט אין טורעם.

גולם

שטעלט זיך אויף, די אויגן געווענדט צום רויטן

אין טורעם?

הויכער

די זעלבע אויגן, זעסט נישט? קום אַוועק.

רויטער

אָט שטייט ער ווידער, ווי אין גאַס דאָרט
די הענט אַראָפּגעהאַנגענע אַרונטער, שטייט און הערט,
ווי עפּעס שפּילט זיך אָפּ אין פּראָג...

שמש

וואָס רייצט איר זיך מיט אים?

רויטער

איך רייץ זיך נישט. איך וויל אים נאָר דערציילן:
דער טורעם שטייט שוין לער אינגאַנצן.

גולם

לער?

רויטער

און אַלע טירן זענען צוגעקלאַפּט מיט ברעטער.
און אויך די פענסטער

גולם

וועל איך זיי צוריק פונאַנדערעפענען.

רויטער

וועט עמעצער זיי נאָכאַמאָל פאַרקלאַפּן.
אַז שלאָפן שלאָפט דאָרט קיינער סיי ווי סיי נישט.

גולם

איך גיי צוריק אַהין. איך וויל נישט זיין דאָ.

ר.יטער

ווער לאָזט אייך נישט?

גולם

דער רבי לאָזט נישט.

מיט קולות

גייט שיקט דעם רבין!

קלאַפּט אין הענט

שיקט דעם רבין!

און איר, וואָס דאַרפט איר דאָ? ווער זענט איר?

מיט צמאַל

פון דאָרט געקומען? צוגעקלאַפּט די טירן און אַוועק?
געלאָזט אַליין דעם פינפער-טורעם, האַ? געלאָזט אַליין?
און דער, וואָס זיצט דאָרטן און וואַרט אויף מיר,
קאָן קיינמאָל נישט אַרויסגיין שוין אַנטקעגן מיר.

רויטער

ווער וואַרט דאָרטן אויף אייך?

גולם

וואָס מיינסטו — ווער?
אַז איך בין דאָ, איז ע ר דאָרט איין-אַליין.
איך הער די גאַנצע צייט ער רופט מיך קומען,
ער רופט מיך מיט אַ שטיקנדיקן קול,
אַזוי ווי עמעצער וואָלט אים ביים האַלז געוואָרגן.
איך ווייס שוין איצט: די טירן זענען צוגעקלאַפּט.
אַוועקט פון מיר! אַרויס פון דאַנען!

וואַרפט זיך צו זיי שלאָגן. אין דעם קומט אַריין מהר״ל.

מהר״ל

נישט הויב קיין האַנט!

גולם

דרייט זיך צוזאַמען. ער פֿילט אויף זיך מהר״לס בליקן און בייגט אַרונטער דעם קאָפּ. פּלוצלינג — מיט פרייד

אָ, רבי.

מהר״ל

אויף וועמען הויבסטו דיינע הענט?

גולם

שטאַמלט

אָ, זיי מיר מוחל, רבי.

מהר״ל

צו די ייִדן

גייט אין שול אַריין.

די ייִדן אָפּ.

מהר״ל

רער שמש זאָגט — דו ווילסט מיך זען.

גולם

שווייגט

מהר״ל

וואָס שווייגסטו? רעד. דו ווילסט עפּעס?

גולם

וואָס זאָל איך וועלן!

מהר״ל

האָסט דאָך מיך גערופן.
און — באָרוועס גאָר!

גולם

דו ווילסט, איך זאָל זיך אָנטאָן, רבי?

מהר״ל

צי איך וויל?

גולם

אַז דו האָסט מיך פאַרלאָזט.

מהר״ל

אַזוי פאַרוואָקסן, חושך, נישט אַרומגעוואַשן.
דער שמש זאָגט — דו שלאָפסט נישט גאַנצע נעכט.

גולם

איך קאָן נישט שלאָפן. איך האָב מורא.

מהר״ל

פאַר וועמען?

גולם

אַ גאַנצע נאַכט האָט מיך געשראָקן
מיין רעכטער אַקסל.

מהר״ל

פאַר וואָס דער רעכטער?

גולם

איך ווייס נישט, רבי. אָט האָב איך מיטביידע אויגן
זיך אָפּגעקערט צום לינקן אַקסל; מיט אַמאָל
איך זע, דער רעכטער נעמט זיך הויבן, הויבן,
וואַקסט אויס און קריכט אַריבער אויף דער צווייטער זייט.
איך פאַל אַנידער מיטן פנים צו דער ערד,

באַהאַלט די אויגן, ליג. און ווידער הער איך,
ווי עמעץ טוט אַ ריס דעם קאָפּ מיר פון דער ערד
און צווינגט מיך ווידער קוקן אויפן אַקסל

מהר״ל

און וואָס דערנאָך?

גולם

איך זע, איך קאָן זיך נישט באַהאַלטן.
מיין אַקסל פלוצלינג נעמט און רייסט זיך אָפּ
און ווערט אַ לאַנגע האַנט פון דאַנען ביזן טורעם.
די פינגער, אויסגעבויגענע, פאַרוואַרפן זיך אַרום מיין האַלז,
ווי עמעצער וואָלט וועלן מיך אַרומנעמען און קושן.
אָט ציט זיך אויס די האַנט און נעמט מיך רופן,
און אַלע פינגער ווינקען, ברעכן זיך און קנאַקן,
און וויינען נעמען אַלע פינגער, יאָמערן,
און דער געוויין איז לאַנג פון דאַנען ביזן טורעם...

מהר״ל

און דו האָסט נאָך געוואָלט דאָרט איבערבלייבן. —

גולם

אַז דו האָסט דאָך געוואָלט זיין ווייט פון מיר.

מהר״ל

פון וואַנען ווייסטו?

גולם

דו דאַרפסט מיך מער נישט האָבן.

מהר״ל

פון וואַנען ווייסטו דאָס?

גולם

איך האָב שוין אַלע דיינע שליחות אָפּגעטאָן.

מהר״ל

דו ווייסט, אַז אַלע?

גולם

דו רופסט מיך מער אין ערגעץ נישט און קומסט נישט.
זיי דאָ מיט מיר.

מהר״ל

אָט בין איך דאָ.

גולם

זיי אַלע מאָל מיט מיר. נישט גיי צו זיי ‑

מהר״ל

צי ווייסטו וואָס די ליפּן דיינע רעדן?

גולם

שפּרינגט אויף

איך ווייס.

מהר״ל

וואָס שפּרינגסטו? שטיי!

גולם

דו פּייניקסט מיך, פאַרוואָס?

מהר״ל

איך האָב דיך פריי געלאָזט, געזאָגט דיר: גיי,
וווהין דו ווילסט.

גולם

און אַריינגעשפּאַרט מיך דאָ.

מהר״ל

אַז איך האָב דיר ערלויבט צו גיין, ביסטו פונדעסטוועגן
געבליבן שטיין.

גולם

וווהין האָב איך געזאָלט אַוועקגיין?
אַז דו האַלסט פעסט אין דיינע הענט מיין לעבן...

מהר״ל

פון וואַנען ווייסטו דאָס?

גולם

איך ווייס שוין אַלץ.
דיין האַנט איז איבער מיר, נאָר דו ביסט נישט מיט מיר.

מהר״ל

דו ווייסט, און וואָס דו ווייסט צעטומלט דיך,
פאַרפּלאָנטערט דיך נאָך מער, אָנשטאָט צו פרייען זיך —

גולם

אַז דו ביסט נישט מיט מיר.

מהר״ל

ווו זאָל איך זיין מיט דיר?

גולם

אָט דאָ אין פּאַליש זיי מיט מיר אויף אַלע מאָל.
איך וועל די באַנק דיר אָפּגעבן צו שלאָפן,
און איך אַליין וועל ליגן אויפן דיל, צופוסן דיר

מהר״ל

אַזוי פיל אומרו אין דיין האַרץ, אַזוי פיל שנאה;
אַזוי פיל שוואַרצע תאוה, קאַלטע בייזקייט
און אומבאַהאָלפנקייט אין דיינע אָדערן פליסט אום...
זאָלסט שולדיק זיין אין דעם? קיין מוטערס אָטעם
האָט נישט געשפּרייט זיך איבער דיר אין קינדער-יאָרן
קיין מלאכס פליגל האָט נישט אָנגערירט דיין וויג..
און איך האָב שוין געמיינט — דו וועסט זיך ראַטעווען,
וועסט רו געפינען, אָנהויבן ווי אַלע לעבן,
ווי יידן לעבן.

גולם

רבי, רבי.

מהר״ל

דו קאָנסט פון דיין פאַרלאָרנקייט זיך נישט באַפרייען
און איבער קיין זאַך קאָנסטו נישט דערהויבן זיך
און אויך נישט — איבער זיך אַליין. וואָס איז פון דעם,
וואָס עפּעס האָסטו יאָ באַגריפן, יאָ פאַרנומען,
אַז אַלץ, וואָס האָט זיך פאַר דיין אויג אַנטפּלעקט,
האָט אויף אַ האָר דיין לעבן נישט געלייטערט, נישט געשטילט
דיין אומרו. אויף דיין מויל קיין שמייכל נישט געבוירן..
די גאַנצע וועלט זאָל איך אַוועקוואַרפן, פאַרלאָזן
און בלייבן דאָ מיט דיר, — און וואָס וועט דעמאָלט זיין?

גולם

מיין אומרו וועט אַוועק פון מיר.

מהר״ל

דיין אומרו איז דיין מזל. האָסט אַליין,
דערזעענדיק צום ערשטן מאָל גאָטס וועלט,
מיט דיינע הענט דיין מזל אָנגעצייכנט!
עס האָט דיין מויל קיין שמייכל נישט געגעבן...
איז ווייניק, וואָס דו גייסט אַרום האַלב-באָרוועס
און האַלב געשוכט און הערסט ווי יידן דאַווענען?
איז ווייניק דאָס פאַר דיר?

גולם

שטייט מיט פאַרדעקטן געזיכט.

מהר״ל

עס איז דיר שלעכט. איך ווייס. פּרווו איין מאָל, צוויי מאָל
אַריינגיין גלייך מיט אַלעמען אין שול און צוהערן.
פאַרנעמען... איך האָב דיר געהייסן שטיל זיין,
זיך האַלטן פון דער זייט, נאָר נישט דערוויטערט;
און דו, ווי נאָר דו האָסט פאַר מענטשן זיך באַוויזן,
אַזוי אַ שטעל געטון די פיס האָסטו, אַזוי אַ קוק געטון,
אַז אַלע זענען זיך אין שרעק צעלאָפן... —
ווי אַלץ וואָלט זיך צו דיר דערנענטערט, ווען דיין מויל
וואָלט געבן נאָר איין שמייכל...

גולם

שטייט געקלעמט.

מהר״ל

וואָס שווייגסטו?

גולם

פֿאַרלאָז מיך נישט.

מהר״ל

אַן עדה יידן שטייט און וואַרט אויף מיר,
און איך זאָל זיך אַוועקזעצן מיט דיר.

גולם

טאָ לאָז מיך גיין צוריק אין פּינפּער־טורעם.

מהר״ל

דער פּינפּער־טורעם איז פֿאַרשלאָסן.

גולם

אויף אַלע מאָל?

מהר״ל

אויף אַלע מאָל.

נעמט גיין אין שול אַריין.

גולם

נישט גיי אַוועק פֿון מיר.

כאַפּט אָן דעם מהר״ל פֿאַר אַ האַנט.

מהר״ל

גיי שטיל, געַנוג.

גולם

אויפֿפֿאָדערנדיק

איך זאָג: פֿאַרבלייב!

מהר״ל

אַזוי גאָר, דו באַפֿעלסט?

גולם

איך באַפֿעל.

מהר״ל

מיט דיינע ליפּן רעדסטו דאָס?

גולם

מיט מיינע.

מהר״ל

אַזוי? מיט דיינע?

גולם

מיט מיינע, יאָ! דו זעסט די האַנט —
די האַנט איז אויבּעט מיינע!

פֿאַרמעסט זיך מיטן פֿויסט איבער מהר״לס קאָפּ

מהר״ל

טוט נישט קיין ציטער. ער דרינגט נאָר דורך דעם גולם מיט די אויגן. דער גולם, ווי ער האָט זיך פֿאַרמאָסטן מיט זיין האַנט, בלייבט אַזוי ווי פֿאַרגליווערט מיט דער אויפֿגעהויבענער האַנט אין דער לופֿטן.

מהר״ל

וואָס שטייסטו? קאָנסט די האַנט אַרונטערלאָזן שוין.

גייט אַריין אין שול, פֿאַרמאַכנדיק די טיר אַהינטער זיך.

גולם

לאָזט זיך אַרונטער צום דיל, פֿאַלט אַנידער, אַרומכאַפּנדיק דעם קאָפּ. ער נעמט פֿון

זיך רייסן די קליידער, די האָר. ציט זיך אויס מיטן פּנים אַראָפּ, פאַרגייט זיך אין אַ פאַרשטיקטן יאָמער.

שטיל. דורכן טיר הערט זיך, ווי מען דאַוונט קבלת שבת. די ליכט אויפן קליינעם עמוד פון באָלעמער שפּריצן און וויגן זיך אין אַלע זייטן. דער גולם הייבט זיך אויף פון דער ערד, קריכט צו אויף אַלע פיר צו זיין געלעגער און טוט זיך אַ וואָרף אויף אים. פון צייט צו צייט גיט זיך אַן עפן די טיר, עס קוקן אַריין קעפּ און פאַרשווינדן צוריק. דער גולם שטעלט זיך אויף, כאַפּט דעם שוך, וויל אָנטאָן, זיינע הענט אָבער ציטערן. ער וואַרפט אוועק צוריק דעם שוך. ער געפינט שטיקלעך ברויט און נעמט קייען. עסט און קרימט זיך. טרינקט וואַסער און שפּריצט זיך דאָס פּנים.

מיט אַמאָל כאַפּט ער אַרויס אַ האַק פון אונטערן צוקאָפּנס, די האַק מיט וועלכער ער פלעגט שפּאַלטן האָלץ, שטעלט זיך אוועק לעבן טיר, עפנט זי ביסלעכווייז און קוקט אַריין אין שול. עפנט און פאַרמאַכט. קענטיק, אַז ער האָט פאַרטראַכט עפּעס שרעקלעכס. האַלט אויסגעשטרעקט די האַק אין דער הויך. פּלוצלינג שפּרינגט ער אַפּ פון טיר צום פענסטער צו, טוט אַ זעץ מיט דער האַק אין די שויבן, שפּרינגט אַרויס דורכן פענסטער אין גאַס אַריין.

קלאָר הערט זיך איצט יעדעס וואָרט פון חזן. ער הייבט אָן זאָגן „מזמור שיר ליום השבת“, און דער עולם פאָלגט אים נאָך, — ווי מיט אַמאָל דערהערן זיך פון גאַס גוואַלדיקע געשרייען, געוויינען פון פרויען און קינדער. אַ קנאַקעריי פון שויבן און איינגעפאַלענע ווענט. דער גאַנצער עולם פון שול נעמט לויפן אין אַ שרעקלעכער מהומה, מען לויפט אַריין אין פּאָליש. קיינער ווייסט נישט, וואָס עס האָט פּאַסירט. דער גאַנצער עולם לאָזט זיך אַרויס אין גאַס.

מהר״ל

לויפט אַריין טויט־בלאַס, גיט אַ קלאַפּ מיט די הענט

נישטאָ אים, נישטאָ אים.

וויל זיך לאָזן צום גאַס, ערשט מען לויפט אים אַנטקעגן. ייִדן, ייִדענעס, קינדער, אַלע ברעכן מיט די הענט און וויינען.

מהר״ל

וואָס איז געשען? גיכער!

אלע

— דער משרת! דער גולם... מיט אַ האַק.
— שוין צווייען איבערן קאָפּ געטראָפן.
— ער מאַכט חרוב פּראָג!
— ער שליידערט הייזער!

אַלע נאָכן מהר״ל אָפּ. די טירן אָפן מען הערט דאָך געלייסעריי און געשרייען

תנחום

מיט אַ צעבלוטיקטן קאָפּ לויפט אַריין. נאָך אים ייִדן. לאָזן אים פאַר די הענט אַ־ פירן איב אין שול אַריין,

תנחום

ווער וועט ראַטעווען. האַ!
מיין קאָפּ! מיין קאָפּ!

לויפן אין שול אַריין. די מהומה פון גאַס דערנענטערט זיך. אַלץ כּער מהר״ל פירט אַריין דעם גולם פאַרן האַנט, אין וועלכער ער, דער גולם, האַלט אַ פאַר־ בלוטיקטע האַק. דער עולם רייסט זיך אַריין, וואַרפט זיך צום גולם. פרויען וויינען. מהר״ל, מיט איין האַנט האַלט ער דעם גולם, מיט דער צווייטער באַשיצט ער אים פון דעם עולם

מהר״ל

אין שול אַריין גייט אַלע. איך הייס אייך.

עולם

— פאַרגאָסן בלוט.
— ייִדיש בלוט.
— פאַרשטיינט אים!

מהר״ל

איך הייס אייך אַלעמען אין שול אַריינגיין.

דער עולם גייט אַריין אין שול. מהר״ל מאַכט צו גיכער די טירן. דער גולם שטייט ער

מיטן חדר. די האַק איז אין זיין האַנט — ווי פאַרגליווערט געוואָרן, אַרונטערגעלאָזט זיין אַרונטער.

מהר״ל

אָ, וואָס האָסטו געטאָן? צי ווייסטו? זאָג.

גולם

פאַרגאָסן בלוט.

מהר״ל

צי ווייסטו וועמענס בלוט דו האָסט פאַרגאָסן?

גולם

יידיש בלוט.

מהר״ל

פאַלט צו מיטן פּנים צום עמוד, ווי עס ברענען די שבת-ליכט

אויף מיין קאָפּ פאַלט דאָס בלוט. אויף מיין קאָפּ...
געקומען ראַטעווען און איצט אַליין פאַרגאָסן.
איז דאָס אַ שטראָף פאַר אונזער פרייד, רבונו עולם?
איז דאָס דיין שטראָף פאַר וועלן ראַטעווען זיך?
צי האָסטו נישט באַוויליקט?
צי איז דאָס אַלץ געטאָן געוואָרן נישט דורך דיר,
פאַרוואָס אַזאַ שטראָף?...

שטיל-שווייגן.

מהר״ל

צי האָסטו נאָר געוואָלט מיך אויספּרוּוון /
און אויפגעדעקט פאַר מיר דאָס איבערמענטשלעכע,
געלאָזן מיר אַ שעפער זיין, געוועלטיקן, באַפעלן,
כדי צו זען צום סוף מיין נישטיקייט, מיין גרויסע זינד?

און מערער נאָך — מיין זינד אַנטקעגן אַלע יידן?
וואָס איך האָב אין מיין אומגעדולד, אין מיין פאַרצווייפלונג
געוואָלט זיך אָפּקערן פון יענע וועגן פון דיין פאָלק,
וואָס זענען שטיל, געדולדיק, פול בטחון, אייביק?...
מיין זינד פאַר וועלן אָפּנעמען ביים פיינט דאָס זייניקע;
דער פיינט האָט אויפגעמאָנט...
איך האָב געוואָלט פאַרמיידן בלוט און בלוט פאַרגאָסן...

פּויזע

און אויף דער האַק האָב איך אינגאַנצן זיך פאַרגעסן. —
וואָס שטייסטו, קוקסט? — די האַק איז דיר צונויף געקומען
אָט בויג איך מיין קאָפּ אויך אַרונטער, — שפּאַלט,
באַנעץ זי אויך מיט מיין בלוט.

גולם

רבי.

מהר״ל

אָ, שטילער! זאָגסט נאָך רבי — גולם דו!

גולם

רבי.

מהר״ל

ווי גרויס און ווי געררעכטיק איז דיין שטראָף...
און ער — ער קען אפילו שולדיק דאָך נישט זיין;
ער האָט צוויי גרויסע פויסטן — הויבט ער זיי...
האָסט אויפגעעפנט מיר די אויגן צו דערזען,
ווי כ'האָב קיין שליטה נישט אויף גרויסע פויסטן...
אָ, וואָס וועט איצטער זיין!

גולם

וועסט זיין מיט מיר.

מהר״ל

געכאַפּט פון דיינע גרויסע פּויסטן.

גולם

וועסט זיין מיט מיר.

מהר״ל

אינם נעץ פון בלוט און נישט געלייטערטן שגעון.
און זאָל איך דיך פאַרלאָזן —

גולם

וועל איך ווידער —

מהר״ל

האָסט אויסגערעכנט, אויסגערעכנט גוט.

גולם

דורך בענקעניש.

מהר״ל

אַזוי ? דורך בענקעניש ? געפאַנגען מיך,
פון אַלע יידן, פון דער גאַנצער וועלט מיך אָפּגענומען ?
איצט וועל איך שוין קיין טראָט נישט קאָנען טאָן אָן דיר.
וועל זיצן דאָ, וועל שלאָפן דאָ... אַ גוטער איינפאַל.

גולם

מיט פרייד

וועסט זיין מיט מיר אויף אַלע מאָל ?

שוין נישט פאַרלאָזן מיך ? וואָס קוקסטו ביין אַזוי ?
וואָס האָב איך שלעכטס געטאָן דיר ?... זעץ זיך, רבי.
צי אפשר ווילסט זיך צושפּאַרן — ביסט מיד.
ס׳וועט קיינער נישט אַריינקומען אַהער.

מהר״ל

ס׳וועט קיינער נישט אַריינקומען אַהער. און דאָרט —
אַ גאַנצע עדה שטייט און וואַרט.

זעצט זיך אויף דער בענק. נעמט אַרויף דעם קאָפּ, לאָזט אים אַרונטער מידערהייט.
גולם שטייט לעבן אים אַ דאַנקבאַרער, אַ צופרידענער,

גולם

וועסט נישט אַוועקגיין, רבי !

מהר״ל

מיט דיר, מיט דיר. ל׳וועל נישט אַוועקגיין.
כ׳וועל דאָ זיין. שלאָפן דאָ און עסן דאָ...
מיט איין געשוכטן פּוס און נישט געוואַשן פּנים...
און דאָרט וועט שטיין דער עולם און וועט וואַרטן...
אין מיטן מזמור שיר ליום השבת...
און איך וועל נישט אַרויסקומען צום עולם

גולם

וואָס רעדסטו, רבי ? נו, די פאַלסט באַלד,
וואָס איז דיר, רבי ?

מהר״ל

עס וועט זיין ;מאס ווערן וואַרטן — וועלן זיי
אַליין דאָס דאַווענען ענדיקן, אַהיים אַוועקגיין.
און איך וועל בלייבן דאָ מיט דיר, מיט דיר...
עס וועלן באַלד די ליכט זיך אויסלעשן.

װעט װערן פינסטער, גאָר נישט װי אום שבת...
װאָס זאָגסטו, יאָסל? זאָגסט עפּעס?

גולם

איך שװײַג דאָך, רבי.

מהר״ל

דו שװײַגסט? און מיר האָט זיך געדאַכט דו זאָגסט עפּעס...
װעט װערן פינסטער — װעלן מיר צוזאַמען
אַזוי אָ זיצן. דו — מיט דײַן פאַרבלוטיקט האַק,
און איך — —

זינקט אַרונטער נישט פאַרענדיקנדיק זײַנע װערטער. פון שול דערטראָגט זיך אַ טומל.
עמעצער רײַסט זיך צו דער טיר. די טיר רײַסט זיך אויף און עס לויפט אַרײַן דבורהל.
עמעצער פון שול פאַרמאַכט די טיר צוריק.

דבורהל

זיידע, זיידע.

חיינט,

גולם

מיט פרייד

אָ, רבי, זע, דבורהל!

מהר״ל

הויבט קוים אויף דעם קאָפּ

װאָס איז דיר, טאָכטער?

דבורהל

כ׳האָב מורא. קום אַרויס פון דאַנען, זיידע.

די באָבע װײנט און אַלע װײנען; קום אַרויס. —
װאָס איז דיר, זיידע?

גולם

דער רבי בלײַבט מיט מיר... נישט װײן. ביסט אויך געקומען?
װאָסט אויך פאַרבלײַבן, דבורהל? בלײַב, בלײַב.

דבורהל

װאָס רעדט ער? זיידע, ענטפער.

מהר״ל

נישט װײן, מײַן טאָכטער.

גולם

װאָס גײסטו נישט צו צו מיר? װאָס האָסטו מורא, דבורהל?

דבורהל

װאָס רעדט ער? זיידע.

פאַלט אויפן האַלז דעם מהר״ל

מהר״ל

כ׳בין מיד... איך רו... נישט װײן...

דבורהל

שפּרינגט צו צום גולם

רוצח!

גולם

כאַפּט דבורהלען פאַר דער האַנט

מען דאַרף נישט שרײַען. שרעק זיך נישט, דער רבי רוט.

נישט וועק אים... וויין נישט; זעסט, איך טו דיר גאָרנישט.
וועסט דאָ פאַרבלייבן, יאָ?

דבורהל

רייסט די האַנט פון אים

נישט ריר מיך אָן, נישט ריר מיך אָן. אַוועק.

גולם

נישט שריי. דער רבי שרייט דאָך אויך נישט...
און מיר איז גוט, און מיר איז פריילעך...
ווי שמעקנדיק דיין קאָפּ איז, דבורהל, דיינע האָר,
און דיינע הענט אַזוינע וואַרעמע... וואָס רייסטו זיך?
איך האַלט דיך פעסט. ביסט מיינע, מיינע,
צו מיר געקומען...

ער ציט זי צו זיך.

דבורהל

וואָס זאָגסטו גאָרנישט? זיידע, זיידע. זע!

מהר״ל

זיצט געזונקען.

גולם

ביסט מיינע, יאָ? ביסט מיינע. ביסט אַ גוטע.
און ווו ביסטו געווען די גאַנצע צייט?
אָ, דבורהל.

קלאַמערט זי אַריין אין זיינע אָרעמס.

דבורהל

וויינט פאַרשטיקט אין זיינע אָרעמס.

מהר״ל

הייבט זיך אויף, פאַרברעכט די הענט

אויך זי אַריינגעכאַפּט האָסטו?

מיט צוריק געפונענער קראַפט

יאָסל! גולם דו!

גולם

באַפרייט דבורהלען

דבורהל

פאַלט צו צום מהר״ל

באַהאַלט מיך. קום אַרויס פון דאַנען.

מהר״ל

פעסט

גיי זאָג אין שול: איך קום באַלד.

דבורהל

קום שוין, כ׳האָב מורא.

מהר״ל

איך זאָג דאָך: גיי.
זיי ווייק, טאָכטער, גיי

דבורהל אין שרעק אָפּ.

גולם

ווהין איז זי אַוועק? וווהין? פאַרוואָס?

מהר״ל

קיין צווייטער טאָר נישט, זען ווי דו ריכסט אָפּ דיין שליחות.

גולם

שליחות? וועלכע שליחות? האָב איך דען
נישט אַלע דיינע שליחות אָפּגעטון?

מהר״ל

די לעצטע שליחות. זעסט, עס לעשן זיך
די ליכט שוין אויס. נאָר איין און איינציק ליכט
דאָס לעצטע, פינקלט נאָך, און באַלד וועט אויך
דאָס לעצטע זיך פאַרלעשן... דאַרפסט זיך איילן.

גולם

וווהין זאָל איך זיך איילן, רבי?

מהר״ל

אַרויסגיין פון דער פינסטערניש. געציילטע רגעס
פאַרבליבן זענען נאָך, געציילטע רגעס.
אַז נישט וועט פינסטער ווערן גאָר אינגאַנצן, יאָסל —
וועט זיין שוין שפּעט די לעצטע שליחות טון.
איך הייס דיר איילן זיך

גולם

וואָס דאַרף איך טון?

מהר״ל

אָ, פרעג נישט, פרעג נישט. אַלץ איז שוין

פאַרשלאָסן און פאַרחתמעט און פאַרגעבן...
איך האָב שוין אָפּגערוט...

גולם

איך פאָלג דיר, רבי. רוף מיך וועל איך גיין.

מהר״ל

דו דאַרפסט נישט גיין. אָט דאָ פאַר מיינע אויגן
וועסט אויספירן דיין לעצטע שליחות. לייג זיך צו דער ערד.

גולם

ווי דאַן? דעם אויער צולייגן, זיך איינהערן?

מהר״ל

וועסט גאָרנישט הערן היינט. די ערד איז שטום.
זי רוט. ס׳איז שבת היינט. וועסט אויך גיין רוען.
ווייל איך האָב מיך שוין אָפּגערוט. און דו נאָך נישט.

גולם

וואָס ווילסטו טון מיט מיר?

מהר״ל

דו הערסט דאָך: רו דיר געבן, שבת־רו...
דיין גאַנץ לעבן שרייט אַרויס נאָך רו...
איך הייס דיר. לייג זיך אויף דער ערד אַוועק.

גולם

ליינט זיך אַוועק אויפן דיל

אָט ליג איך, רבי.

מהר״ל

צי אויס די פיס.

גולם

אָט האָב איך זיי שוין אויסגעצויגן, רבי.

מהר״ל

צי אויס די הענט.

גולם

זעצט זיך אויף אין ציטערניש

וואָס ווילסטו טון מיט מיר? וואָס ווילסטו טון?

מהר״ל

נישט פרעג.

גולם

ציט זיך אויס מיט די הענט צום מהר״ל

נישט הייס מיר לייגן זיך, נישט הייס מיר, רבי, רבי.
וואָס ווילסטו טון מיט מיר?

מהר״ל

נישטאָ קיין ענטפער. צי זיך אויס אַ צווייטן מאָל.

גולם

אָט האָב איך זיך שוין אויסגעצויגן, רבי.
ווֹעסט אָבער נישט אַוועקגיין, רבי, — יאָ?

מהר״ל

מאַך צו די אויגן.

גולם

וועסט בלייבן דאָ מיט מיר אויף שטענדיק, יאָ?
אָט האָב איך זיי שוין צוגעמאַכט...

מהר״ל

כ׳בין גוזר: זאָלן דיינע הענט און פוס, דיין קאָפּ,
דיין גוף מיט אַלע דיינע אברים, גידים
זיך אומקערן צוריק צו זייער רו.
הויך אויס דיין לעצטן אָטעם, אמן.

גולם

באַוועגט זיך נישט מער. דאָס צאַנקענדיקע ליכט אינם עמוד פאַרלעשט זיך.

מהר״ל

שטייט איבערן געשטאָרבענעם אַ לענגערע צייט. גיט זיך אַ ריר פון אָרט, גייט צו צו דער טיר פון שול, עפנט און זאָגט אַריין.

רופט דעם שמש צו.

דער שמש קומט צו צו דער טיר.

מהר״ל

צום שמש

לאָז קיינעם נישט אַריין אַהער ביז איבער שבת...
פון איצט רוף אויס צו זאָגן נאָכאַמאָל
פון אָנהויב: „מזמור שיר ליום השבת״ —

גייט אַרויס און פאַרמאַכט פעסט די טיר, פינצטער. דער אינו נראה שלייכט זיך אַריין.

אינו נראה

דער פינפער-טורעם איז שוין אָפּן ווידער...
צי אפשר, ווייל דאָס איז די לעצטע רגע.

צעעפענען זיך אַלע שלעסער און זיי רופן: קום...
אָט קום איך. סיי ווי סיי וואָלט איך געקומען,
אפילו ווען די שלעסער וואָלטן בלייבן הענגען,

שטייט אַ ווײַלע איבערן געשטאָרבענעם

דערווייל האָט זיך מיט איינאונאיינציק רגע
פאַרצויגן מער, דורך מיר, דיין לעבן; —
זיי דאַנקבאַר מ י ר פאַר דער געראַטעוועטער רגע,
ווייל אָט פאַרגייט זי...

פאַלט אַנידער איבערן געשטאָרבענעם.

ניו-יאָרק 1917 — 1920

הויפט-פאַרקויף:

„ביכער" ווארשע, נאלעווקי 2a

„BYCHER“ Warszawa, Nalewki 2a